1969 / BIRŽELIS - JUNE / NR. 6(10)

ATVIRO ŽODŽIO MĖNRAŠTIS

akiračiai

KOMUNISTŲ PARTIJŲ SUVAŽIAVIMAS

INTERNACIONALIZMO IR NACIONALIZMO SANKRYŽOJE

Birželio pradžioje Maskvoje įvyko komunistų partijų pasaulinis kongresas, kuris užtruko dvi savaites ir kuriame dalyvavo 75-ių partijų vadai ar atstovai. Jie visi, su mažomis pertraukomis, per ištisas dvi savaites kalbėjo, kitaip sakant, skaitė iš anksto paruoštas ir savo centro komitetų patvirtintas kalbas — vieni pritardami sovietų nustatytai linijai, kiti — nesutikdami su kai kuriais principais, o treti, net kritikuodami sovietų laikyseną bei vedamą politiką, grąsino iš kongreso pasitraukti ir nepasirašyti siūlomo „principinio dokumento".

KRITIŠKASIS REFORMŲ LAIKOTARPIS

Pasaulio komunistinio judėjimo vienybės nykimas, ypač Sovietų Sąjungos vadovaujančios rolės mažėjimas, pasaulio kompartijų suvažiavimą darė itin aktualiu ir tuo pačiu sunkiai įgyvendinamu. Nenuostabu, kad suvažiavimas buvo dar Chruščiovo pradėtas ruošti, bet visokios priežastys jį vis nudelsė. Dėl to kaltas ne vien tik politinis ir ideologinis rūgimas bei ekonominės problemos pačioje Sovietų Sąjungoje, bet ir tos konvulsijos visame komunistiniame pasaulyje, kurias pradėjo Chruščiovas su savo destalinizacijos kalba 1956 m.

To perijodo konvulsijas komunistinis pasaulis išgyvena ir dabar. Jo pasekmes ir rezultatus sunku pramatyti, bet faktas lieka aiškus — Sov. Sąjunga įžengė į kritišką reformų laikotarpį, kuris — iš vienos pusės visose gyvenimo srityse siekia daugiau laisvės, o iš kitos pusės — toji laisvė bandoma apréžti, idant pati komunistinė sistema nesugriūtų. Sovietų intelektualai reikalauja vis didesnės laisvės savo kūrybai. Jie kai kur laimi, bet dažniau, pagal seną įprotį, siunčiami už valstybės interesų išdavimą į kalėjimus arba apskelbiami psichiniai nesveikais.

Tačiau plyšiai didėja ir atskalūnų skaičius auga — pirmoji iš sovietinės orbitos iškrito Jugoslavija, toliau Albanija, Rumunija veda savarankišką politiką, net pasikviesdama vizitui prezidentą Nixoną. Čekoslovakijoj, kaip anksčiau Rytų Vokietijoj ir Vengrijoj, tik sovietų tankai „išgelbėjo padėtį". Vakarų kraštuose esančios komunistų partijos irgi daugumoje nepritaria sovietų ekspansinei politikai ir viešai kritikuoja sovietų režimą.

Betgi didžiausias galvosūkis ir pavojus kyla iš vis didėjančio sovietų-kiniečių skilimo ir karinių susirėmimų prie Usuri upės ir kitose pasienio vietovėse. Tas sovietų-kiniečių santykių akivaizdus pablogėjimas nebuvo staigmena Vakarų politiniams stebėtojams, nes buvo žinomas faktas, kad pasienio incidentai jau tęsiasi virš 10 metų, abiem pusėm gal dėl įvairių motyvų tai slepiant.

Kinijos diktatorius Maocetungas jau Stalinui reiškė neapykantą, kai šis komunizmo įsigalėjimo metu Kinijoje nedvipras miškai prasitaręs dabartinio nacionalistinės Kinijos prezidento Čiangkaišeko naudai. Teritoriniai ginčai tarp Sov. Sąjungos ir Kinijos siekia kelius šimtmečius atgal. Mirus Stalinui, Mao pasijuto pilnateisis ir vienintelis komunistinio judėjimo vadas ir tikrasis marksizmo - leninizmo ideologijos aiškintojas. Gi sovietai, anot jo, pasidarė komunistinių idėjų išdavikai ir kapitalizmo grąžinimo šalininkai. Per neseniai įvykusį Kinijos komunistų partijos suvažiavimą Sov. Sąjunga buvo vaizduojama didesniu priešu negu JAV.

Tai tokios politinės, ekonominės ir ideologinės problemos iškilo dabartinei sovietų vadovybei, kurią sudaro daugumoje ne partiniai ideologijos veteranai, bet biurokratiniai „aparačikai". Atsistota kryžkelėje, gerai nežinant kuriuo keliu pasukti, nes vienas ir kitas kelias yra nemažiau pavojingas pačiai sovietinei sistemai. Komunistinis vienalytiškumas jau pasidarė praeities prisiminimais. Maskva daugiau nebelaikoma komunistinio judėjimo centru, gi spaudimas iš vidaus nemažėja, o vis didėja, nes jaunoji karta, atėjusi ar ateinanti gyveniman skirtingose aplinkybėse, nelabai nori klausytis, ką kasdieninė, vis dar stalinistinio tipo propaganda siūlo, žada, gąsdina ar įspėja.

Visą laiką skelbiamas kapitalizmo apsupimo pavojus jau pasidaręs vaikiškom pasakaitėm palyginus su realiu 700 milijonų kiniečių grėsme. Neveltui prie Kinijos sienos per labai trumpą laiką buvo sutraukta apie 300.000 papildomos kariuomenės ir pačios naujausios atominio užtaiso raketos. Pats Brežnevas pasiūlė Azijos valstybių kolektyvinę saugumo sutartį, tokią pat, kokią prieš 10 metų Foster Dulles pradėjo kurti ir kurią anuomet sovietai laikė JAV agresijos aktu.

ILGOS KALBOS IR APKALTINIMAI.

Tokių prieštaraujančių faktų akivaizdoje, Kremliaus vadams pagaliau pavyko sušaukti pasaulinį komunistų partijų kongresą. Tam kongresui paruošiamieji darbai prasidėjo prieš 2 metus. Reikėjo paruošti vad. principinį dokumentą, po kuriuo sutiktų padėti parašą visi dalyviai. Čekoslovakijos okupacija dar labiau apsunkino tą paruošiamąjį darbą, ypač, kai sovietai bandė tą okupaciją pateisinti vad. Brežnevo doktrina, pagal kurią sovietai pasiliko sau teisę įsikišti į kiekvienos komunistinės valstybės vidaus reikalus. Pateiktas sovietų dokumentas susilaukė 300-tų pataisų, iš kurių 100 buvo priimta. Kai į Kremlių pradėjo važiuoti atstovai, nesimatė pačių stambiųjų vadų: Kinijos, Jugoslavijos, Kubos, Albanijos, Šiaurės Vietnamo, Šiaurės Korėjos, Japonijos. Nors tai sudaro mažą nedalyvavusių partijų nuošimtį, bet jei vadovautis partijų narių skaičiais, tai neatstovaujamų partijų nuošimtis sudaro, greičiausia, virš pusės pasaulio komunistų.

Pagal paskutinius statistinius davinius iš viso veikia 88 komunistų partijos su virš 45 milijonų narių. Iš jų 14 yra valdančiosios partijos, 35 — veikia laisvai, bet opozicijoj, 39 — veikia pogrindy. Iš 88 partijų 39 pritaria Maskvos linijai, 5 — Kinijai, 30 — skilusios ir 14 — nepriklausomos. Kai kurios partijos turi juokingai mažą narių skaičių, kai kurių partijų vadovybės gyvena Maskvoje ir, kaip laikraščiai rašė, kai kurios iš tų partijų dalyvavo kongrese en bloc: skaičius — 3. Taigi, kalbant apie 75 partijų atstovavimą, reikia neišleisti iš akių minimos sta-

(nukelta į 2 psl.)

turinyje

BIRŽELIO UŽTVAROS

Lietuvoje tuomet gyveno maždaug 3 milijonai žmonių. 1941 metų birželio 14-tą. Apie tai, kad per dvi dienas kraštas gali prarasti 1% savo gyventojų, žmonės tada negalvojo. O birželio 16 dieną virš 30,000 vyrų, moterų, senelių ir vaikų, pakrauti gyvuliniuose vagonuose riedėjo Sibiro link.

Karšta buvo tais metais birželio saulė. Traukinių stotyse pro vagonų duris iškištos rankos — senos, nuo darbo pavargusios — prašė duonos. Šautuvus suspaudę sargybiniai tų rankų nematė. Gimdydamos moterys šaukėsi pagalbos. Suspaustį šautuvai jų šauksmo negirdėjo. Pro traukinio langą vaikiškos akys prašė vandens. Nei marksizmas, nei stalinizmas nesugebėjo pajausti skausmo vaikų akyse. Žiaurūs dažnai būna žmonės. Ir ideologijos.

Šiandien Lietuvoje apie tokius dalykus nekalbama. Du žodžiai — asmenybės kultas — istoriją padaro gražią, švelnią ir nekaltą. Daug už tai kalbama apie socialistinį humanizmą. Ir miestelių kapinėse statomi gražūs paminklai mirusiems čekistams.

Svetur pasklidę lietuviai birželio 14-tą susimąsto: šauktis dangaus keršto, ar pamiršti skausmo ir skriaudos istoriją? Ne kerštas verčia ir *AKIRAČIUS* prisiminti birželio tremimus. Ne. Keršto pasaulyje ir taip perdaug. Birželio keturioliktąją mums primena rūpestis. Didelis ir nuolatinis rūpestis. Kad ir vėl piktos ideologijos ir bejausmiai žmonės nepakartotų anų sunkių dienų.

Rūpestis verčia mus galvoti ir apie tai, kuo mes, maža svetur gyvenanti mūsų tautos dalis, galime padėti išvengti tokių skaudžių nelaimių.

Atsakymo šiam rūpesčiui nėra. Yra tiktai viltis — viena visiems, ir ten ir čia gyvenantiems bendra — viltis, kad taip daugiau nebus.

Ir dar viena, istorijos nuolat primenama, išvada: pikti žmonės ir blogi darbai bijo dienos šviesos, slepiasi nuo gyvenimo po įvairių spalvų uždangomis.

Birželio rūpestis kreipia mūsų žvilgsnį link Lietuvos. Girdėti, matyti, žinoti ir pajusti. Džiaugtis jos žmonių laimėjimais, dalintis vargais ir meile. Paprasta, nuoširdžia, žmogaus žmogui ir lietuvio lietuviui. Net ir anos ideologijos lietuviui.

Birželio rūpestis verčia mus dar kartą griauti svetimas ir savas užtvaras (ir rezoliucijas), kurios mus skiria nuo savos žemės ir jos žmonių.

AKIRAČIŲ redakcija

Pu 236-844

Lietuvos TSR VALSTYBINĖ BIBLIOTEKA

ciniko užrašai

KAIP DANGUJE, TAIP IR ANT ŽEMĖS

Sako, Lenkijoje populiarus šis anekdotas. Partinis inspektorius apklausinėja tris norinčius tarnauti milicijoje kandidatus.

Inspketorius klausia pirmojo kandidato: „Kiek yra du plius du?" „Keturi." „Pagalvok: du plius du?" „Penki." „Dar kartą: du plius du?" „Šeši." Inspektorius užrašo rezoliuciją: **Priimtas. Žioplas, bet daro pažangą.**

Inspektorius klausia antrojo kandidato: „Kiek yra du plius du?" „Penki." Pagalvok: du plius su?" „Penki." „Dar kartą: du plius du?" „Penki." Rezoliucija: **Priimtas. Žioplas, tačiau tvirtai laikosi savo nuomonės.**

Pagaliau inspektorius klausia trečiojo kandidato: „Sakyk, kiek yra du plius du?" „Keturi." „Nejaugi? Du plius du?" „Keturi." „Gerai pagalvok: du plius du?" „Keturi." Inspektoriaus rezoliucija: **Kandidatas reikalingas išsamesnio apklausinėjimo. Atrodo, kad intelektualas.**

— Pasižvalgius mūsų viešajame gyvenime, sunku atsikratyti minties, kad panašia procedūra labai dažnai sudaryta ir mūsų „aukštųjų" visuomeninių, politinių ir kultūrinių veiksnių hierarchija.

SAY IT AIN'T SO, JOE...

Kai kurioje mūsų spaudoje teko skaityti, kad šių metų pradžioje Amerikoje lankėse iš Lietuvos nemaža turistų grupė su gana aukštais pareigūnais. Būdamas tvirtai patriotiškai nusistatęs, tų turistų negaudžiau, jų nemačiau. Todėl, pasikliaudamas vien tik savo asmeniška patirtimi (šiuo atveju — nepatirtimi), negalėčiau prisiekti, kad tai faktas. Antra vertus, pasitikiu bent kai kuriais mūsų laikraščiais, todėl, remdamasis jų informacijomis, esu linkęs sutikti, kad tai vis dėlto tiesa.

Tačiau tuo, deja, istorija nesibaigia. Vienas mano bičiulis, kuris skaito **Vienybę** (tikriausiai, žvalgybos tikslais, nes šiaip jis yra doras patriotas; priešingu atveju seniai būčiau nutraukęs su juo santykius), ėmė man postringauti neįtikėtinus dalykus. Jis, girdi, skaitęs **Vienybėje,** kad kai kuriuos iš tų turistų pasikvietusi ir savo patalpose priėmusi bei vaišinusi **Draugo** redakcija; be to, esą, su jais taip pat susitikę ir beveik glėbesčiavęsi net ir **Darbininko** žmonės! Savaime suprantama, nesu toks naivus, kad patikėčiau šitokiomis nesąmonėmis. Tad ir nepatikėjau. Tada mano bičiulis atnešė **Vienybę** ir juodu ant balto įrodė. Įrodė? Nieko panašaus! Kaip netikėjau, taip ir netikiu. Kodėl? Labai paprastai: **Draugas** ir **Darbininkas,** kaip ir kiekvienas sąžiningas bei kultūringas laikraštis, informacinių žinių nenutyli ir neslapsto. Šių laikraščių patikimumas visiškai nekvestionuotinas. Todėl jeigu tokie incidentai tikrai būtų įvykę, tai tiedu laikraščiai apie juos ir būtų parašę. O dabar — nė žodžio. Reiškia, to nebuvo. Na, o kad **Vienybė** tokias pasakėles mezga, tai juk nieko nuostabaus: turime reikalą su paprasčių paprasčiausiu šmeižtu, kurio priežastys labai aiškios — sukompromituoti mūsų patriotinę, ypač kovingąją spaudą ir pasėti visuomenėje nepasitikėjimo sėklą. Divide et impera!

Čia galima būtų padėti tašką. Tačiau, turiu prisipažinti, šis incidentas mane vis dėlto sukrėtė: širdyje vis tiek neramu, jaučiuosi kiek pasimetęs. (Tikriausiai, ne aš vienas.) Man atrodo, kad šitokių šantažų nereikėtų praleisti tylomis. Todėl būtų labai gera (aš pats asmeniškai būčiau dėkingas), jeigu tiedu laikraščiai aiškiai ir kategoriškai paneigtų ir atmestų **Vienybės** šmeižtus. Juk tai labai lengva (pasakei tiesą, ir baigta). Tokiu būdu būtų ne tik dar kartą tvirtai konstatuotas mūsų spaudos integralumas, bet ir skaitytojai lengviau atsidustų. Esu tikras, kad — bendram visų labui ir tvirtesniam gretų suglaudimui — **Draugas** su **Darbininku** taip ir padarys.

TAUTIŠKAS IŠ(SI)PARDAVIMAS

Dirvoje (1969.IV.2, nr. 26) išspausdintas skelbimas (pabraukimai originale):

„**Parduodamas** gautas iš Lietuvos pasiūtas labai gražus (dangiškos spalvos) **tautinis kostiumas.** Dėl kainos ir apžiūrėjimo teirautis telef. ...."

TEMA IR VARIACIJA

Vladas Šlaitas, — toks jautrus, toks atviras

ATVIRO ŽODŽIO MĖNRAŠTIS

akiračiai

The Lithuanian Monthly — Published monthly, except August and December, by Viewpoint Press, Inc., 6821 South Maplewood Avenue, Chicago, Ill. 60629. Subscription rates: $5.00 annually in the US, $6.00 in foreign countries; $0.50 per copy. — Application to mail at second-class postage rates is pending at Chicago, Ill. ● Šio numerio redakcija: D. Bielskus, K. Drunga, R. Mieželis, L. Mockūnas, dr. T. Remeikis, dr. Z. Rekašius, dr. R. Šliažas; spaudos grafika A. Kurausko; administratorius K. Avižienis. ● Redakcija atsako už nepasirašytus straipsnius. Straipsniai, su kurių turiniu redakcija nesutinka, spausdinami tik pasirašyti. Slapyvardžiais pasirašyti straipsniai nepageidaujami. Skaitytojų laiškai turi būti pasirašyti ir laiškų skyriuje jie spausdinami, jei jų turinys liečia AKIRAČIUOSE svarstytus dalykus. Laiškai kitomis temomis gali būti spausdinami kaip straipsniai. ● Metinė 10 numerių prenumerata JAV-se — $5.00; kituose kraštuose — $6.00; atskiro nr. kaina — $0.50. Prenumeratas ir aukas čekiais ar piniginėmis perlaidomis prašome išrašyti AKIRAČIŲ vardu ir pasiųsti aukščiau nurodytu adresu.

poetas, — išspausdino **Drauge** šį graudų eilėraštį:

Be namų ir be gimto krašto

Su Nyka-Niliūnu,
Nagiu
ir Bradūnu
pasibaigs poetų karta,
kuri baigia praleist savo amžiaus
/metus
be namų ir be gimto krašto.
Liūdna,
liūdna,
o liūdna.
Viešpatie, būk maloningas benamių
/poezijai.

Susigraudinau ir aš. Suvirpėjo širdies stygos, — ėmė ir man netyčia susiklostė sopulingas posmas:

Mūza,
o Mūza,
susimildama,
būk maloninga —
pasigailėk,
o! pagailėk
savo poeto,
Vlado Šlaito,
kuris,
matyt,
už save jaunesnių poetų
neskaitė
ir neskaito.

ATSTOVAS VAŠINGTONE

DRAUSMĖS PAVYZDYS

Vlikas patyrė, kad dr. Thomas O. Paine, NASA (Valstybinės Orlaivystės ir Erdvės Administracijos) vardu kreipėsi į visas kitų valstybių pasiuntinybes Vašingtone, siūlydamas, kad jos parūpintų savo valstybių galvų pareiškimus, skirtus nugabenti į mėnulį. Taip pat buvo patirta,

Drausmės sargyboje

kad Latvijos pasiuntinybės patarėjas Vašingtone dr. A. Dinbergs ir Estijos pasiuntinybės vedėjas generalinis konsulas Ernst Jaaksonas pateikė savo pareiškimus savo atstovaujamųjų tautų vardu. Pareiškimai buvo tokio turinio:

„Latvių tautos vardu sveikinu pirmąjį žmogų mėnulyje ir nuoširdžiai linkiu sveikam sugrįžti žemėn bei linkiu, kad šis žygis patarnautų viso pasaulio tautų taikai ir laisvei".

„Estų tauta jungiasi prie tų, kurie tiki ir dirba siekdami laisvės bei geresnio pasaulio".

Vliko informacijos tvarkytojas, norėdamas per Eltą painformuoti lietuvių visuomenę apie tuos pareiškimus, gavęs Vliko valdybos pritarimą, liepos 25 d. telefonu paprašė Lietuvos atstovą Vašingtone p. J. Kajecką, kad jis duotų ir savo pareiškimo tekstą, nes buvo manyta, kad ir Lietuvos vardu toks pareiškimas pateiktas.

P. J. Kajeckas paaiškino, kad jis jokio pareiškimo nesiuntęs. Gavęs NASA raštą, jis tuojau pasikalbėjęs su Valstybės Departamento pareigūnu, kuris jam pataręs jokio pareiškimo neteikti, nes jis nesąs valstybės galva, o tik valstybės atstovas. (ELTA)

INTERNACIONALIZMO...

(atkelta iš 1 psl.)

tistikos.

Kremliaus valdovai kongreso dalyvavimas paruošė didžiausius patogumus ir parodė galimai didesnį vaišingumą. Brežnevas ir Kosyginas keletą dienų važinėjo iš vieno aerodromo į kitą pasitikti garbingųjų svečių ir kaip įprasta, savo patikėtinius išbučiuoti, bet kai atvyko Rumunijos komunistų vadas Nicolae Ceausescu — užteko vien šalto rankos paspaudimo, o Italijos partijos vado pavaduotoją Enrico Berlinguer pasitiko tik nežymus pareigūnas.

Tos mažos smulkmenos buvo pirmieji ženklai, kokioje nuotaikoje vyks pats kongresas. Pirmasis kalbėtojas Paragvajaus atstovas aštriais žodžiais pasisakė prieš Kiniją, po jo sekęs Lenkijos Gomulka pakartojo tą patį. Todėl jau antrą kongreso dieną Rumunijos N. Ceausescu, paprašęs žodžio dėl tvarkos, įspėjo kongreso dalyvius dėl puolimų prieš kitas partijas. Po to kalbėjęs Brežnevas, nepaklausė to įspėjimo ir savo 56-ių puslapių kalboje apie 10 puslapių paskyrė Kinijai smerkti. Nežiūrint naujo Čekoslovakijos partijos vado Husak pastangų švelninti padėtį, kai kurie atstovai, ypač Italijos, Australijos, visos kalbos pasidarė nuobodžios, pasikar- Anglijos, Suomijos ir kt., griežtai pasmerkė Čekoslovakijos okupaciją. I galą tos tojančios tiek, jog vienas satelitinio krašto redaktorius, pasibaigus kongresui, šitaip išsitarė: — pasibaigė cirkas ir, be to, dar blogas...

Pasibaigus tam „cirkui", atėjo dokumento pasirašymo metas ir štai kokie daviniai: iš 75 dalyvių 14 atstovų pareiškė savo nepasitenkinimą paskelbtuoju dokumentu ir jį iš viso nepasirašė arba pasirašė tik tą dalį, kuri kalba apie kovos reikalingumą prieš imperializmą.

DOKUMENTO TEKSTAS IR KOMUNIZMO ATEITIS

Iš daugumos kalbėtojų tono galima buvo laukti, kad Kremliaus valdovai, nežiūrint ankstyvesnių pažadų, stengsis minėtame dokumente pasmerkti Kiniją ir atstatyti Maskvos autoritetą komunizmo judėjime, tačiau, kaip rodo paskelbtas tekstas — jie kapituliavo prieš opozicijos rei-

(nukelta į 3 psl.)

INTERNACIONALIZMO...

(*atkelta iš 2 psl.*)

kalavimus ir minėtas dokumentas pasirodė viešumoje labai blankus, daugumoje pakartojantis senas dviprasmiškas tezes.

Tas principinis dokumentas susideda iš 4 dalių: 1. tarptautinio komunizmo raida, 2. proletariato kova prieš imperializmą, 3. pasaulinių įvykių analizė ir 4. komunistų partijų santykiai bei vienybės reikalingumas. To dokumento išvedžiojimai, utopinės pranašystės ir įprasta dialektinė kalba nedaug skiriasi nuo ankstyvesnių viešų pareiškimų, kuriuos mes metai iš metų girdime ir skaitome. Vis tas pats imperializmo siaubas: JAV, Vokietijos, Japonijos ir kitų kapitalistinių kraštų agresinė politika. Vis tas pats vad. socialistinių kraštų taikaus sugyvenimo siekimas ir tas pats „pavergtų" kraštų išlaisvinimas. Kiek įdomesnė yra to dokumento dalis, kuri kalba apie komunistų partijų vienybės reikalingumą, nesikišimo į vidaus reikalus principo iškėlimą ir pabrėžimą, jog komunistų partijos gali skirtingai interpretuoti kai kuriuos „šventuosius" marksizmo-leninizmo principus, atsižvelgiant į savo kraštuose esamas sąlygas. Nors Brežnevo doktrina ir buvo patvirtinta („Ginti socializmą-internacionalinė komunistų pareiga"), nepriklausomybė, lygybė ir konsultacija tarp partijų buvo lyg ir daugiau pabrėžta. Taip ir išėjo dviprasmiškas dokumentas, leidžiąs daugumai pasirašyti, bet, toli gražu, nenustatąs veiksmų vienybės faktinėje plotmėje.

Taip tas ilgai ruoštas kongresas pasibaigė, o neaiškumai ir nesutarimai pasiliko ir toliau. Komunistinis judėjimas pasiliko ir toliau susiskaldęs į frakcijas, vienos ar kitos skelbiamos linijos ar doktrinos pasekėjus. Kremliaus valdovams nepavyko atstatyti buvusį neginčyjamą autoritetą, o Kinijos grėsmės šešėlis pačiai Sov. Rusijai suteikė neišsprendžiamų problemų. Vidujinis nepasitenkinimas pačioje Sov. Sąjungoje, jau nekalbant apie satelitinius kraštus, vis labiau apsunkina Kremliaus valdovams išlaikyti lygsvarą tarp reikalaujančių didesnių liberalinių reformų ir norinčių grįžti prie Stalino metodų. Ypač tas pastebima paskutiniu laiku, kai pačioje Sov. Rusijoj, ryšium su Kinijos pavojumi, vis girdisi daugiau balsų už griežtesnę liniją.

Be abejo, staigių permainų negalima laukti, bet ir kelio atgal nėra. Skausmingas ir kritiškas reformų laikotarpis gali užsitęsti ilgą laiką, tačiau daug davinių rodo aiškų maskvinio centrizmo silpnėjimą ir, sakykim, komunistinių nacionalizmų stiprėjimą.

Visame pasaulyje vis labiau kylantieji prieštaravimai tarp jaunesnių ir vyresnių kartų ir protestuojantieji balsai prieš esamą socialinę ir ekonominę tvarką neaplenkia ir Sov. Sąjungos bei kitų komunistinių kraštų. Ten jaunoji karta, nors ir ribotose galimybėse, rodo savo nepasitenkinimą ir ateitį įsivaizduoja visiškai kitaip, negu Markso ar Lenino knygos rašo. Bene įdomiausiai apibūdino tą esamą skirtumą tarp senų sovietų biurokratų ir jaunų intelektualų vienas jaunas sovietų rašytojas. Jis privačiai vienam užsienio korespondentui pasakė:

— Blogiausia, kas su partijos ir vyriausybės žmonėmis mes negalime rimtai ir argumentuotai diskutuoti. Jie iš viso nesupranta, apie ką mes kalbame...

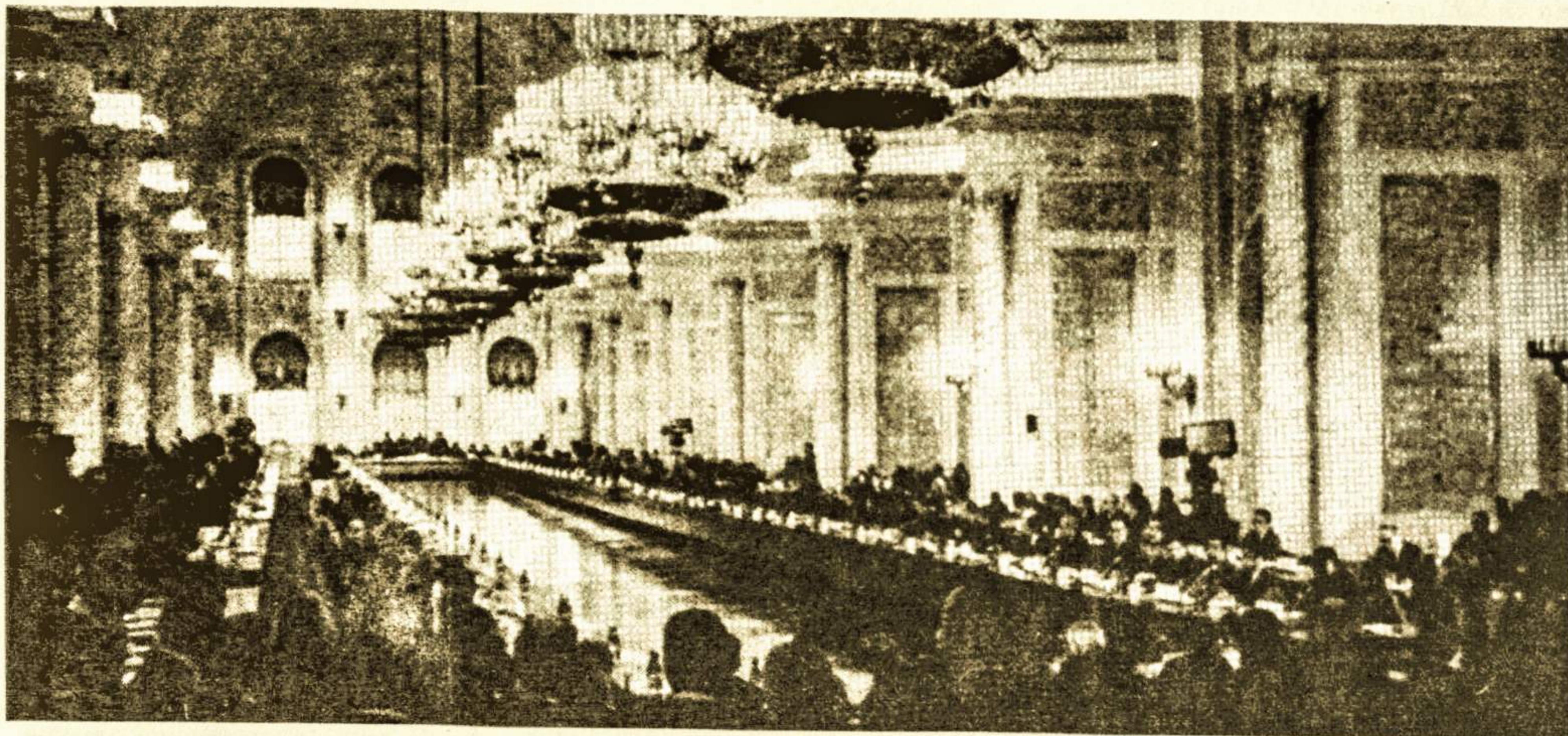
Ir tie, kurie taip sako, anksčiau ar vėliau iškils į vadovaujančias Sov. Sąjungos gyvenimo vietas.

Ar galės tada ligšiolinė griežtai diktatūrinio pobūdžio, stalinistinio tipo ir militaristų vadovaujama komunistinė sistema išsilaikyti?

Henrikas Žemelis

IŠ PAGRINDINIO DOKUMENTO

Ištraukos iš tris „Tiesos" puslapius užimančio komunistų partijų suvažiavimo komunikato pavadinto „Kovos prieš imperializmą uždaviniai dabartiniame etape ir ko munistų bei darbininkų partijų, visų antiimperialistinių jėgų veiksmų vienybė".

■ *Pasauliniu mastu pasireiškiąs esminis prieštaravimas tarp imperializmo ir socializmo gilėja. Aštrėjant dviejų pasaulinių sistemų kovai, kapitalistinės valstybės, nepaisant didėjančių jas skiriančių prieštaravimų, stengiasi suvienyti savo pastangas, kad išsaugotų ir sustiprintų išnaudojimo bei engimo santvarką, susigrąžintų prarastas pozicijas. Amerikos imperializmas mėgina išlaikyti savo įtakoje kitas kapitalistines valstybes ir kartu su jomis vykdyti bendrą politiką pagrindinėse klasinėse kovos sferose.*

■ *Kovoje prieš darbininkų judėjimą imperializmas pamina demokratines teises ir laisves, griebiasi atviro smurto, žiaurių policinių persekiojimo metodų, antidarbininkiškų įstatymų. Kartu jis naudoja demagogiją, buržuazinį reformizmą, oportunistinę ideologiją ir politiką, nuolat ieško naujų metodų, kad pakirstų darbininkų judėjimą iš vidaus, pamėgintų „integruoti" jį į kapitalizmo sistemą.*

■ *Stiprėjant tarptautinėms socializmo pozicijoms, imperializmas stengiasi susilpninti pasaulinės socialistinės sistemos vienybę. Jis panaudoja nesutarimus tarptautiniame revoliuciniame judėjime, kad pamėgintų suskaldyti jo gretas, pajungia savo ideologinę mašiną, taip pat masinės informacijos priemones, antikomunizmo tarnybai, kovai prieš socializmą, prieš visas pažangiąsias jėgas.*

■ *Ginti socializmą — internacionalinė komunistų pareiga. Kiekcienos atskiros socialistinės šalies vystymasis ir stiprėjimas yra svarbi visos pasaulinės socializmo sistemos žengimo pirmyn sąlyga. Sekmingas liaudies ūkio vystymas ir visuomeninių santykių tobulinimas, visapusiška kiekvienos socialistinės šalies pažanga atitinka tiek liaudies interesus, tiek ir bendrus socializmo interesus.*

Vienas iš svarbiausių socializmo šalių komunistų ir darbininkų partijų uždavinių — vystyti visapusišką šių šalių bendradarbiavimą ir užtikrinti naujus laimėjimus lemiamomis dviejų sistemų ekonominio lenktyniavimo kryptimis, užtikrinant mokslo ir technikos pažangą. Šis lenktyniavimas, aštrėjant dviejų sistemų kovai reikalauja, kad bendrais socialistinių valstybių pagrindiniais interesais ir tikslais, marksizmo-leninizmo principais, kuriais pagrįstą jų politika, vis labiau remtųsi tarptautiniu socialistiniu darbo pasidalijimu ir laisvanorišku jų kooperavimusi, užkertančiu kelią bet kokiam nacionalinių interesų pažeidimui, užtikrinančiu kiekvienos atskiros šalies vystymąsi ir visos pasaulinės socializmo sistemos galios stiprėjimą.

■ *Pasitarimo dalyviai patvirtina savo pozicijos bendrumą, kad broliškųjų partijų savitarpio santykių pagrindas yra proletarinio internacionalizmo, solidarumo ir savitarpio paramos, savarankiškumo ir lygiateisiškumo gerbimo, nesikišimo į viena kitos vidaus reikalus principai. Griežtas šių principų laikymasis — būtina sąlyga draugiškam broliškųjų partijų bendradarbiavimo formos — dvišalės konsultacijos, regionaliniai susitikimai, tarptautiniai pasitarimai, rengiami komunistiniame judėjime priimtų principų pagrindu. Šie principai ir formos sudaro visas galimybes komunistų ir darbininkų partijų pastengoms suvienyti kovoje už savo bendrus tikslus, didėjant pasaulinio revoliucinio proceso įvairiapusiškumui. Visos partijos turi lygias teises. Šiuo metu, kai tarptautiniame komunistiniame judėjime nėra vadovaujančio centro, ypač padidėja jų savanoriško veiksmų koordinavimo reikšmė, siekiant sėkmingai išspręsti joms iškilusius uždavinius.*

■ *Pasitarimo dalyviai įsitikinę, kad kiekvienos komunistų partijos politikos efektyvumas priklauso nuo jos laimėjimų savo šalyje ir nuo kitų broliškųjų partijų laimėjimų, nuo jų bendradarbiavimo laipsnio. Kiekviena komunistų partija atsakinga už savo veiklą savai darbininkų klasei, liaudžiai ir tuo pačiu metu — tarptautinei darbininkų klasei. Nacionalinė ir internacionalinė kiekvienos komunistų bei darbininkų partijos atsakomybė yra neatskiriamos. Marksistai-leniniečiai yra kartu ir patriotai, ir internacionalistai, jie neigia ir nacionalinį siaurumą, ir nacionalinių interesų atmetimą arba nepakankamą jų vertinimą, ir tendenciją į hegemonizmą. Komunistų partijos — darbininkų klasės ir visų darbo žmonių partijos — kartu yra tikrųjų nacionalinių interesų atmetama arba nepakankamą jų vertinimą, ir tendenciją į hegemonizmą. Komunistų partijos — darbininkų klasės ir visų darbo žmonių partijos — kartu yra tikrųjų nacionalinių interesų vėliavininkes priešingai reakcinėms klasėms, kurios išduoda šiuos interesus. Didžiausias komunistų partijos, kovojančios kapitalizmo sąlygomis, indelis į socializmą ir proletarinį internacionalizmą bus tas, jei darbininkų klasė ir jos sąjungininkai iškovos valdžią.*

Komunistų ir darbininkų partijos veikia labai įvairiomis, specifinėmis sąlygomis, kurios reikalauja atitinkamos pažiūros, sprendžiant konkrečius uždavinius. Kiekviena partija, vadovaudamasi marksizmo-leninizmo principais atsižvelgdama į konkrečias nacionalines sąlygas, visiškai savarankiškai parengia savo politiką, nustato kovos kryptis, formas ir metodus, priklausomai nuo aplinkybių pasirenka taikų arba netaikų perėjimo į socializmą kelią, taip pat socializmo statybos savo šalyje formas ir metodus. Kartu komunistų partijų veiklos sąlygų įvairumas, skirtingos pažiūros į praktinius uždavinius ir nesutarimai vienas ar kitais klausimais neturi trukdyti suderintiems broliškųjų partijų veiksmams tarptautinėje arenoje, ypač sprendžiant pagrindines antiimperialistines kovos problemas.

■ *Komunistų ir darbininkų partijos, nepaisant kai kurių skirtingų pažiūrų, patvirtina savo pasiryžimą vieningu frontu kovoti prieš imperializmą. . . .*

*. .Kai kurie atsiradę nesutarimai įveikiami, keičiantis nuomonėmis arba išnyksta, kai pačioje įvykių raidoje išaiškėja ginčijamų klausimų esmė. Kiti gali trukti ilgai. Pasitarimas yra įsitikinęs, kad ginčijamos problemos gali ir turi būti teisingai išspręstos, stiprinant komunistų partijų visų formų bendradarbiavimą, plečiant ryšius tarp partijų, savitarpiškai nagrinėjant patyrimą, rengiant draugiškas diskusijas ir konsultacijas, vykdant vieningus veiksmus tarptautinėje arenoje. Internacionalinė kiekvienos partijos pareiga — visokeriopai padėti gerinti visų partijų santykius ir plėsti jų savitarpio pasitikėjimą, imtis naujų pastangų, padedančių stiprinti tarptautinio komunistinio judėjimo vienybę. **Ši vienybė stiprėja konkrečios tikrovės kolektyvinės analizės dėka.***

(iš 1969.VI.18 Tiesos)

IŠEIVIJOS PERIODIKA

SPAUDA KENKIA LIETUVYBEI

Spauda čia turiu galvoje mūsų periodinę spaudą — laikraščius ir žurnalus. Jaunimu čia vadinu mūsų viduriniąją kartą, subrendusią emigracijoje.

Senimas, ypač p. redaktoriai, dažnai spaudoje sielojasi, kad jaunimas mūsų spaudos neprenumeruoja, neskaito ir į ją nerašo. Tenka pripažinti, kad tas nusiskundimas didelėje daugumoje yra skaudi ir liūdna senimui tiesa. Tačiau kyla klausimas, ar taip verkšlendami, satyriškai tariant, „liedami krokodilo ašaras", mes, senimas, supratome, kodėl taip yra? Ar senimas, kurio dalis, ypač p. redaktoriai, reikalą supranta, padarė ar daro žygių šiam reiškiniui atitaisyti? Mano nuomone ir stebėjimu, deja, — ne. Mano patyrimu, net savo šeimoj, dalies *jaunimo neigiamas nusistatymas* prieš mūsų periodinę spaudą *turi keletą rimtai pagrįstų priežasčių*, kurių senimas, leidėjai bei redaktoriai, nenori šalinti.

CENZŪRA

Rimčiausia priežastimi laikau cenzūrą. Visas pasaulis reikalauja spaudos laisvės, ir demokratiniuose kraštuose cenzūros nėra ar beveik nėra. Žurnalistai ar šiaip piliečiai gali pareikšti savo nuomonę įvairiausiais klausimais, tik prisilaikydami padorumo, etikos normų. Mūsų gi emigracinė spauda, lyg slaptai susitarusi, yra savo leidėjų bei redaktorių tiek išcenzūruota, kad kai kurie laikraščiai yra išvirtę į taip vadinamo „establishment", valdžios ar srovės grynai propagandos leidinius. Visi žinome, kad joks kiek pralavintas žmogus nemėgsta jokios propagandos, visvien ar iš dešinės ar kairės. Be to propagandos leidiniai normaliai siunčiami skaitytojams veltui, bet ne už pinigus — prenumeratą. Drįstu taip tvirtinti, nes eilę metų prenumeruoju vienuolika lietuviškų leidinių. Kas metai vieną kitą pakeičiu. Nors esu senas, turėčiau būti konservatyvus pažiūrose, tačiau tokios padėties nebegaliu pakęsti.

Laisvo žodžio leidinių teturime tik neseniai *Akiračius* JAV-bėse ir *Nepriklausomą Lietuvą* Kanadoje. Tegul konservatyvūs p. leidėjai bei redaktoriai mane *karia*, tačiau rašau liūdną tiesą.

Mūsų senos kartos mažiau išsilavinusi dalis tokią išcenzūruotą spaudą dar pakenčia, tiesa, tyliai parūgoja, bet vis mažiau prenumeruoja bei retai viešai nepasitenkinimą reiškia. Gi mūsų jaunimas, ypač intelektualai ar pusiau intelektualai, tiesiog *nebegali* virškinti skaityti mūsų išcenzūruotos propagandinės spaudos. Jaunimas skaito JAV-bių, Kanados ar Australijos spaudą ir nėra akli ar neišmanėliai, kad nematytų skirtumo bei lietuvių spaudos esminio trūkumo. Jei mūsų leidėjai bei redaktoriai nepakeis savo spaudos strategijos bei cenzūros ir dažnai pigios propagandos, spaudos prenumerata vis kris. Skaitytojų vis mažės, nes senimas miršta. Jaunimas vien iš patriotizmo, kad spauda lietuviška, jos neprenumeruos. Tai realybė.

JAUNIMAS ATSTUMIAMAS

Kita rimta priežastis, kad jaunimas spaudos neremia, yra redaktorių didelis netaktas (mandagiai tariant), atmetant jaunimo pateiktus rašinius, parašytus ne pagal „establishment" ar srovės nustatytą liniją. Redaktoriai vieton to, kad pataisius kalbą rašinį atspausdintų, užmuša jaunime bet kokį norą rašyti į savo spaudą ir nustato jį ne tik prieš savę, bet ir prieš laikraštį. Taigi, redaktoriai (kartais leidėjų spaudžiami) kenkia lietuvybės išlaikymui jaunimo tarpe. Tai tikras skandalas!

SPAUDOS TURINYS SILPNAS

Mūsų spauda pasižymi savo tuštumu bei „vandeningumu": ilgiausiais rašimais apie nesvarbius, neįdomius dalykus. Rimtesniais, gal debatuotinais klausimais labai mažai rašinių. Cenzūra „išvaikė" ir jaunimą ir senimą, galinčius ką rimtesnio parašyti. Didelė dalis laikraščių užpildomą senomis, seniai anglų laikraščiuose tilpusiomis žiniomis bei pasenusiais „politiniais komentarais," įdomiais gal pusiau beraščiams senukams.

Dar dažniau — tai mūsų tikrų politikų ir politikų kabutėse gražbylystė, labai menko turinio ir visa nerealų minčių kolekcija, kartojant seniai žinomus ir nusibodusius dalykus. Arba ilgiausi garbinimai — tikri liaupsinimai — ir mūsų užsitarnavusių, o daug dažniau visai neužsitarnavusių tautiečių. Kartais koks nors niekad lietuviškoj veikloj nei darbu, nei pinigine auka negirdėtas tautietis kokia nors proga suruošia didesnį pobūvį. Žiūrėk, po to vietos laikraštyje telpa ilgiausias liaupsinimų rašinys. O šio tautiečio lietuvybei nuopelnai, kad jis didelių švenčių proga pasirodo lietuviškoj bažnyčioj ir vieną kartą per 20 metų užsimoka vieno dolerio mokestį bendruomenei!

Arba vėl — mūsų tapytojų perdėtas liaupsinimas su įdėta kokio paveikslo atspauda. Atrodo, jog beveik visi mūsų tapytojai būtų Leonardo da Vinci, Renoir ir pan. lygio. Dažnai tenka atsirūgti prie aprašymo pridėtą atspaudą pažiūrėjus. Tenka pripažinti, kad taip pat per daug ir perplačiai rašoma apie mūsų visokius daininkus. Ar toks esti vertas ar ne, normaliai išgarbinamas lig pvz. būtų La Scalos ar Metropolitain operos solistas. Trūksta saiko, ir tiek!

Taip pat per didelė proporcija visokių dažnai menkų apsakymėlių bei eilėraščių. Dažni laikraščiai naudoja, ir pasakyčiau — perdaug „šiaudų", visokių niekų prirašydami. Kitaip sakant, neturi vertingų rašinių, tai užpildo valgių receptais, senais anekdotais ar prieškariniuose kalendoriuose spausdintais kone „Mikaldos pranašavimais".

Mūsų jaunimas, pradėjęs skaityti mūsų laikraštį, dažnai nusijuokia, o kartais nusispiauna pasakęs „rubbish" ir meta šalin. Nors esu senas, tačiau ir man kartais burnoje atsirūgsta ir aš metu laikraštį — toks jis tuščias. Be to, man dažnokai esti gėda prieš savo gerai mokytą vaiką, skaitant mano bendraamžių, dažnai pažįstamų gražbylystę ar liaupsinimą, nes žinau ir tokio asmens kitą „medalio pusę" — blogus darbus.

IŠVADOS

Yra ir daug kitų, mažiau rimtų priežasčių. Kiek rimtesnė — jaunimo tarpe mažesnis, kaip senimo tarpe skaičius asmenų, sugebančių padoriai lietuviškai rašyti.

Jaunimo lietuvių kalbos mokėjimas vis krinta. Mažai ką darome, kad nors tą procesą sulėtinti. Tačiau daug kalbame! O tuo tarpu būtų pasiūlymų ir būdų kaip turėtume reikalą taisyti.

Baigdamas, kreipiuosi į mūsų laikraščių leidėjus ir redaktorius, o taip pat į visokius veiksnius.

Malonūs Tamstos, cenzūros pagelba užčiaupdami mūsų jaunimui — viduriniajai kartai — burną, Jūs labai kenkiate lietuvybės išlaikymui. Pilnai tikiu, kad Tamstos siekiate lietuvybės ugdymo, tačiau pasirinktas cenzūros metodas yra ne tik klaidingas bet ir žalingas. Reikia keisti, taisyti spaudos tvarkymo strategiją bei „liniją".

Spaudos laisvė — tai būtinas dalykas tautinei sąmonei ugdyti ir lietuvybei išlaikyti.

V. Šliogeris

KRISTAUS GIMIMO PROGA

Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga Centro Komitetas

1969. III. 29

C. K. Pirmininko bendralaiškis Centro Komiteto nariams
nuorašai: LKDS Tarybos vicepirmininkams
LKDS atstovui VLIKo taryboje

7. V. Rastenio Vlike klausimas

Eilę kartų žodžiu esu Vliko pirmininką dr. K. Valiūną painformavęs apie mūsų griežtą nusistatymą Vliko tarnautojo p. Rastenio tolimesnės tarnybos Vlike reikalu. Žinau, jog eilę kartų tą patį klausimą ta pačia prasme Vliko valdyboje yra kėlęs ir LKDS Tarybos vicepirmininkas bei Vliko valdybos narys p. P. Vainauskas. Vienok, iki šiol ne dėl LKDS CK ar jos atstovų Vlike kaltės, p Rastenis ir toliau Vlike dirba. Tokie jo ryšiai su Vliku darosi jau visai nepakenčiami, kai p. Rastenis ir toliau jaučiasi visai laisvas Vliką kritikuoti ir tai daro, net peržengdamas ne tik tarnautojo lojalumo ribas, bet ir žurnalistinės kritikos ribas. Būdingi keli faktai: atrodo, jog Vliko valdyba nenori ar neįstengia situaciją atitiesti, ši gi tokia, jog p. Rastenio tolimesnis ryšys su Vliku pradeda kelti giliai neraminančius esminius Vliko linijos klausimus; pasiteisinimas, jog nėra kas p. Rastenį pavaduoja, vis toliau ir mažiau prasmingas, nes toks pasiteisinimas iš vis niekuomet nebuvo prasmingas, jis tik buvo priimamas norint valdybai suteikti laisvas rankas situaciją išspręsti jos nuomonių ir jai tinkamu būdu; iš tikrųjų lietuviškoji žurnalistinės istorija turi eilę faktų, kai net žurnalai buvo redaguojami vienur, spausdinami kitur ir ekspedijuojami dar kitur be jokio nuostolio nei turiniui, nei ekonomikai, nei skaitytojams; pagaliau, kas atsitiktų, jei p. Rastenis rytoj pats atsisakytų — negi sugriūtų Vliko informacija?

Pastaruoju laiku p. Rastenis vėl neteisingai užsipuolė Vliką ne kur kitur tik „Akiračiuose", gi vos prieš kelias dienas tas pats p. Rastenis pasijuokė iš visos politinės išeivijos ir kovotojų prieš komunizmą specialiai „Nepriklausomoje Lietuvoje". Norėdamas, kad Jūs kiekvienas iš anksto pasvarstytumėte šį klausimą, pateikiu čia savo asmeninę nuomonę, kurią netrukus numatau pateikti oficialiam C. K. svarstymui ir sprendimui. Mano nuomonė, CK pirmininko bendralaiškis CK nariams, ją esu prieš kiek laiko pateikęs ir p. Vainauskui, LKDS tokios situacijos neturėtų toleruoti. Ji yra daug žalingesnė Vlikui, negu kai kurie jo žmonės patys suvokia. Vliko vadovybė turėjo pakankamai laiko šią opią situaciją išspręsti. Ji tik pati žinosi, kodėl situacija yra neišspręsta, tarnaujant Vliko interesams, bet ne vieno jos nario ar dar kieno interesams. LKDS turėtų oficialiu raštu painformuoti savo nusistatymą Vliko vadovybei ir paprašyti, kad ši problemą artimiausiu laiku išspręstų. To neįvykus LKDS turėtų atšaukti savo atstovą Vliko Taryboje iki tol, kol klausimas nebus išspręstas, ir apie tokį savo nutarimą painformuoti visas Vliko grupes, visuomeninius veiksnius ir per spaudą visą lietuvių visuomenę.

Kristaus prisikėlimo šventės proga priimkite mano ir mano šeimos nuoširdžiausius sveikinimus ir geriausius linkėjimus. Telaimina Viešpats Jus, Jūsų šeimas ir Jūsų darbus Jo garbei ir mūsų mylimos Tėvynės laisvei.

Visuomet Jūsų
(pasirašė) A. J. Kasulaitis

Paprašytas komentarų, V. Rastenis mums rašo: ...Tuziną ačiū paberčiau gerb. A. J. Kasulaičiui po kojomis, jei tasai jo balsas būtų „nuėjęs į dangų"... Mat, maždaug tuo pačiu metu, kai jisai rašė tą Viešpaties palaiminimais sutvirtintą edikta, aš irgi ėmiau labai įsakmiai — per abu vicepirmininkus — skatinti Vliko valdybą, kad nebe juokais sukrustų ieškoti ko nors, kas perimtų tų ELTOS biuletenių gaminimą, kadangi mane seniai, o dabar jau nebeatsikratomai yra apėmęs nusiteikimas iš to užsiėmimo pasitraukti kaip galima greičiau, jokiu būdu ne vėliau už šių metų pabaigą. Deja, štai jau keturi mėnesiai nuo mudviejų su p. Kasulaičiu — kad ir nesutarto, bet simultaniško ir vienaprasmiško — žygio, o apčiuopiamų pasekmių vis dar nėra. Būtų smagu, jei gerb. A. Kasulaitis ne tik teoriškai, o ir kaip nors konkrečiau padėtų Vliko valdybai tą problemą išspręsti kaip jo, taip ir mano nekantriai geidžiama prasme.

Gerb. Kasulaitis, tačiau, klysta, laikydamas mane Vliko tarnautoju ir prikišdamas man „tarnautojo lojalumo ribų" peržengimą. Niekad nesu buvęs, nė dabar nesu Vliko tarnautojas įprastine to žodžio reikšme. Kalbamuoju reikalu mano santykis su Vliku tėra kaip rangovo su užsakovu. Vlikas užsako pagaminti tam tikrą objektą, o aš jį, sutarto pobūdžio, sutartos apimties, sutartu laiku ir tvarka, už sutartą kainą pagaminu. Nieko kita — ypač nei nuomonės, nei žodžio laisvės — šiame sandėryje nėra nei pirkta, nei parduota. Sandėris žodinis, atsiskaitymas „on delivery", tad santykis gali būti nutrauktas betkuriuo metu ir betkatros šalies valia.

Kai prieš traukdamasis duodu užsakovui, jei reikia, net iki devynių mėnesių laiko kaip nors persiorganizuoti, tai tas galgi galėtų būti užskaityta ir į padoraus, nors formaliai ir neprivalomo, lojalumo sąskaitą.

Apie kitus gerb. A. J. K. teigimus bei samprotavimus komentarų, bent iš mano pusės, turbūt nereikia...

LIETUVOS SPAUDOS APŽVALGA

LIETUVA VIENOJE GRETOJE SU JAV

■ Vagos leidykla Vilniuje išleido Juozo Baltušio raštų penktą, paskutinį tomą (antroji novelių romano „Parduotos vasaros“ dalis), (529psl., 10,000 egz.).

4000 egzempliorių tiražu išspausdinta Albino Jovaišos studija „Liudvikas Rėza“ (360 psl.).

Šių metų „Pirmosios knygos“ aplanke (390 psl., 7000 egz.) pristatomi šeši nauji autoriai: poetai Ramutė Girkontaitė („Riksmas“), Gediminas Jokimaitis („Vandenų muzika“), Vytautas Skripka („Dangiškos eglės“) ir prozininkai Romualdas Granauskas („Medžių viršūnės), Edmundas Kripaitis („Akimirkos“), Vytautas Martinkus („Loterija“).

Išleista ir Fausto Kiršos poezijos rinktinė „Pelenai“ (266 psl., 10,000 egz.). Joje telpa atrinkti eilėraščiai iš rinkinių „Verpetai“, „Aidų aidužiai“, „Suverstos vagos“, „Giesmės“, poemos „Pelenai“ pirmoji knyga ir viena giesmė iš antrosios knygos. Įžanginiame Vyt. Kubiliaus straipsnyje analizuojama poeto kūryba.

Tokia jau sovietinės Lietuvos gyvenimo taisyklė, kad Faustui Kiršai, kaip ir kitiems nuo bolševikų pabėgusiems rašytojams pasiekti skaitytoją Lietuvoje reikia:

□ numirti,

□ po mirties dar penkis metus cenzorių malonės palaukti. Gerai, labai gerai, kad Faustui Kiršai bent tiek pavyko. Kitiems (Škėmai, Mackui, Kaupui...) net numirti neužtenka...

■ Birželio 16-21 dienomis Vilniuje vyko tarptautinis simpoziumas atomų ir molekulių teorijos klausimais. Jame dalyvavo apie 200 mokslininkų iš Bulgarijos, JAV, Jugoslavijos, Kanados, Lenkijos, Rumunijos, Vengrijos, Rytų Vokietijos. Simpoziumą organizavo komitetas, pirmininkaujamas prof. A. Juciaus. Simpoziumui pasibaigus (birželio 22) *Tiesa* išspausdino keletos užsienio mokslininkų atsiliepimus. Pacituojame kai kurias būdingesnes vietas.

Prof. A. Jucys

Prof. V. Kolosas (Varšuva): Mano šalies fizikai į Vilnių atvyko, kaip sakoma, pasimokyti. Lenkijoje atomo teorija išvystyta silpnokai. Atvirai kalbant, šis darbas tik pradedamas. Jo pirmapradžiai yra jauni mokslininkai, kurių dalis stažavosi Vilniuje, arba yra konsultuojami lietuvių.

Prof. Rene Gasparas (Vengrija): Lietuviai, nagrinėdami bendrąją teoriją, įdomių rezultatų pasiekė, tobulindami vadinamąjį suderinto lauko metodą. Ir štai paaiškėjo, kad mūsų darbai labai vykusiai vienas kitą papildo. Lietuviškoji — vengriškoji kombinacija gali būti labai sėkmingai taikoma skaičiuoti ne tik atomams, bet ir molekulėms, kur sistema, kaip žinia, yra žymiai sudėtingesnė.

Prof. Brajanas Džadas (John Hopkins Univ. Baltimore, JAV): Vilnius man bene artimiausias iš visų pasaulio mokslinių centrų. Lietuvos fizikai dirba toje pačioje srityje, kurioje bandau jėgas ir aš. Mes ieškome naujų matematinių metodų atomams skaičiuoti. Vilniečiai šiais darbais gal net kiek pralenkė kitus pasaulio atomistus... Dideli Lietuvos mokslininkų nuopelnai judėjimo kiekio momento teorijoje. Vilniečiai gali didžiuotis tuo, kad šiame, beje, nuostabiai gražiame mieste, pirmą kartą pasaulinėje atomo teorijos praktikoje išnagrinėta daug naujų atomo savybių. Šia prasme Lietuva stoja į vieną gretą su Prancūzija, JAV., Anglija ir N. Zelandija — šalimis turinčiomis senas atomistikos tradicijas ir garsėjančiomis originaliais darbais.

Nedaug ką čia beturime pridėti. Gal tik tiek, kad truputį nejauku. Ne todėl, kad lietuviai Lietuvoje pagrįstai didžiuojasi savo fizikų sunkaus ir kieto darbo rezultatais. Ne todėl, kad teigiamai juos vertina užsieniečiai. Nejauku, kad mes, emigrantai, nebemokame savo spaudoje rasti šiltesnio žodžio, pasidžiaugti savų žmonių laimėjimais savame krašte. Labai sąžiningai, patriotizmo vardu, registruojame Lietuvos gyvenimo vargus ir nelaimes. Ir prisireikia tad atominių fizikų, ne atomas skaldyti, bet mums priminti, kad ir ten gyvena, kuria ir dirba žmonės, tokie pat, kaip ir mes.

■ Kita *Tiesos* žinutė (birželio 17) praneša, kad Klaipėdos vakarinį marksizmo-leninizmo universitetą šiais metais baigė 91 klausytojas, pusė jų komunistai ar kandidatai į komunistus. Marksizmo-leninizmo universitetą Klaipėdoje yra baigę jau 609 klausytojų. Jie tapo propagandistais, yra partinio ir tarybinio darbo aktyvistai. Grupė mokslo pirmūnų šiomis dienomis išvyko į Volgogradą.

Šitokio „universiteto“ „mokslinių“ laimėjimų galėtų pavydėti nebent ponas Goebelsas, jei dar gyvas būtų. Nemarksistiniuose ir neleninistiniuose kraštuose propagandistų gamyba nesididžiuojama. Liaudis, darbo žmonės, propagandistus vadina truputį paprasčiau — profesionaliais melagiais. Stalingradan nuvažiavę šitokio „mokslo“ pirmūnai turėtų nepamiršti pastudijuoti... volgizmo.

■ Birželio 13 dieną Želvos ežere nuskendo septyni Molėtų rajono Suginčių vidurinės mokyklos mokiniai: Janina Azaravičiūtė, Laima Repečkaitė, Vita Šakalytė, Angelė Leišytė, Genė, Jonas ir Petras Baltaduoniai. Kiti septyni valtyje buvę mokiniai išplaukė ar buvo išgelbėti apylinkės gyventojų. 1969 metais, birželio 13 dieną.

Birželio 3 dieną vokiečiai sudegino 119 Pirčiupio kaimo vyrų, moterų, vaikų ir senelių. M. Uždavinytės Pirčiupyje nebėra. Liko tik peršauta jos maldaknygė. Trylikmetis V. Brazaitis nebesulaukė keturiolikmetų. 119 žmonių. 1944 metais, birželio 3 dieną.

Birželio 21 dieną Panevėžio ligoninėje bolševikų NKVD policija nukankino keturius gydytojus. 1941 metais.

Birželio 21 dieną, Panevėžio cukraus fabrike savo žemės kelionę baigė 40 darbininkų. 1941 metais.

...Rainių miškelyje, 1941 metais...

Dunda bėgiais gyvuliniai vagonai, prigrūsti žmonių, — į šaltį, į badą, į mirtį. Birželyje. 1941 metais...

Kodėl, o kodėl, mūsų tautos gyvenime birželis toks žiaurus?

■ Tarptautiniame komunistų ir darbininkų partijų pasitarime Maskvoje, 1969. VI. 17, priimtas ir toks nutarimas:

„Mes komunistai, stojame prieš bet kurių formų nacijų ir nacionalinių mažumų engimą, pasisakome už tai, kad kiekviena nacija ar nacionalinė grupė vystytų savo kultūrą ir kalbą, ir mes tvirtai giname visų nacijų apsisprendimo teisę.“

Ypač Čekoslovakijoje!

Skaitydami tarp eilučių, o kartais net ir visai atvirai, *Tiesos* skaitytojai apie įvykius Čekoslovakijoje galėjo susidaryti gana išsamų vaizdą. O skaitydami begalinius Maskvos komunistų pasitarimo pranešimus, sužinojo, kad net daugelis kitų kraštų komunistų smerkė rusų okupaciją Čekoslovakijoje.

■ Birželio 7 d. *Tiesoje* išspausdintas straipsnis „Vertinga dovana“. Vanda Likienė, Vilniaus valstybinio universiteto mokslinės bibliotekos mainų sektoriaus vedėja, jame rašo, kad neseniai į universiteto biblioteką atkeliavo leidinys, kuris sudomins ne vieną skaitytoją. Tai Losandželeso universiteto profesorės, mokslų daktarės Marijos Alseikaitės-Gimbutienės 681 puslapių knyga „Bronzos amžiaus kultūros Centrinėje ir Rytų Europoje“, išleista 1965 m. Hagoje, Olandijoje, anglų kalba.

Toliau seka gana ilgas knygos apibūdinimas, trumpa autorės biografija; paminėta, kad dr. Gimbutienė keletą kartų lankėsi Lietuvoje, ir pabaigoje pažymėta, kad ji su Vilniaus universiteto biblioteka užmezgė literatūros mainų ryšius.

Mums šis atvejis įdomus tuo, kad vienos knygos dėka buvo sulaužyta sena Lietuvos komunistų partijos organo tradicija neinformuoti skaitytojų Lietuvoje apie užsienyje gyvenančius „nepažangius“ lietuvius. O be to ir mums patiems ši vienos knygos kelionės istorija turėtų šį tą pasakyti. Bent tiek, kad šiuo atveju vienas pašto ženkliukas turėjo daugiau išminties, negu visa „Clevelando rezoliucija“. Siūlome pagalvoti ir apie kitų knygų keliones.

■ „Gerai žinoma, kad pastaruoju metu ideologinės diversijos įkvėpėjai iš Vakarų pasaulio, o ypač iš JAV, V. F. R., jų tarpe ir lietuviški buržuaziniai nacionalistai, ieško naujų formų ir metodų, kaip sėkmingiau paveikti tarybinius žmones. Dabar dažnai galima išgirsti radijo laidas, kuriose dargi pažymimi Tarybų Sąjungos pasiekimai kultūroje ir ekonomikoje, gerai atsiliepiama apie eilinį darbo žmogų, tačiau visiems šiems pasiekimams lankščiai užmaskuotai priešpastatoma Tarybų valdžia ir ypač komunistų partija“. (A. Sniečkus, Lietuvos K. P. Centro Komiteto plenume, 1969. IV. 20).

Genrikas Zimanas prieš mėnesį *Tiesoje* džiaugėsi, kad buržuazinius nacionalistus jau nugalėjo. A. Sniečkus atrodo netiki tuo, ką Zimanas rašo.

Z. V. Rekašius

KAI PROPAGANDISTAS TAMPA KULTŪRININKU

Visai neseniai ilgametį *Literatūros ir Meno* redaktorių poetą Vacį Reimerį patyliukais pakeitęs Vytautas Radatis jau antrame savo redaguotame numeryje (1969. VII. 19) pasirodė su straipsniu „Istorinė realybė ir žlugę mitai“. Jame naujasis redaktorius polemizuoja su paskutiniųjų Nepriklausomybės metų neišvardytais „buržuazijos“ atstovais. Asmeniui, kuris į vyriausio redaktoriaus kėdę buvo paskirtas ne dėl literatūrinių gabumų, bet dėl savo konservatyvaus ideologiškumo, visiškai natūralu naują karjerą pradėti „buržuazinių nacionalistų“ kedenimu. Tačiau visuomet reikia žinot ribą, vadinasi, nepersistengti. Radaitis turėtų suprasti, jog *Literatūra ir Menas* vis dėlto nėra užsienin neišleidžiamas *Agitatoriaus* savaitraštis, kuriame, jei yra reikalas, galima net Karolį Marksą augštyn kojom apversti.

Mes nieko prieš, kad Vytautas Radaitis, pirmai progai pasitaikius, ėmė taip energingai kautis su „buržuazinio nacionalizmo“ dvasiomis, kurios net po „29 metų tarybinio gyvenimo“ kažkodėl vis dar gąsdina Lietuvos komunistus... Keista, mes visą laiką manėme, kad komunistai netiki dvasiomis, o pasirodo jų yra ir dargi „nacionalistiškų“. Nei geltono, nei žalio, nei raudono nacionalizmo nemėgstąs istorikas Vincas Trumpa jau seniai mokė, kaip galima atsikratyti nacionalizmo dvasiomis. Lai Maskva neskriaudžia ir nespaudžia lietuvių tautos, tuomet tos dvasios pačios savaime išnyks. Geras patarimas. Gal galiausiai reikėtų pabandyti, kai niekas kitas negelbsti? !

Einant prie konkretesnių įvykių, Vytautas Radaitis teigia, kad 1940 metų birželio — liepos mėnesiais Lietuvoje įvyko „taiki revoliucija“, kuri yra „ne mažiau sudėtingas ir dramatiškas reiškinys, negu ginkluotas revoliucijos sprogimas“. Taikios revoliucijos sąvoka tiek marksistiniu požiūriu, tiek žodine-logine prasme yra nesąmonė, panašiai kaip „tikinčiojo ateisto“, „proletarinio kapitalizmo“ ar „ti- toistiško stalinizmo“ sąvokos.

Toliau pagal Radaitį, Lietuvos nepriklausomybė ir suverenumas buvo tik fikcija, vienas iš daugelio „buržuazinių nacionalistų“ mitų. Vadovaujantis tokia logika išeina, kad Sovietų Sąjunga, 1920 metais pasirašydama su Lietuva taikos sutartį, pripažino *mitą*; apsikeitė pasiuntiniais su *mitu*; per 20 metų pasirašinėjo nepuolimo ir savitarpio pagalbos sutartis vėl su *mitu* ir galiausiai 1940 metų vasarą įvedė savo karinius dalinius į *mitologinę* valstybę... Norėdamas pašiepti Lietuvos valstybę, analogine implikacija Radaitis pasišaipė iš Sovietų Sąjungos!

1966 metais Minties leidykla Vilniuje išleido K. Navicko mokslinį veikalą („TSRS vaidmuo ginant Lietuvą nuo imperialistinės agresijos 1920-1940 metais“), už kurį autoriui vėliau buvo suteiktas istorijos mokslų daktaro laipsnis. Pirmajame knygos skyriuje dr. Navickas rašo: „...Maskvoje 1920 m .liepos 12 d. Tarybinė vyriausybė, remdamasi lenininės politikos principais, vėl pripažino Lietuvos savarankiškumą ir nepriklausomybę...“ Kiek toliau dėstoma: „...Tarybinė vyriausybė, pirmoji juridiškai pripažinusi buržuazinę Lietuvą, suvaidino lemiamą vaidmenį, išsaugodama jos valstybingumą ir iš pagrindų pakeisdama Lietuvos tarptautinę padėtį lietuvių tautos, o taip pat ir Tarybų valstybės naudai“.

Kam prireikė vyriausiam *Literatūros ir Meno* redaktoriui neigti Lietuvos valstybės savarankiškumą, kurį ne tik kad pripažino Sovietų Sąjunga, bet kuris dargi buvo naudingas tarybinei santvarkai? Ar klastodamas ir šaipydamasis iš savo krašto istorijos, Radaitis norėjo kam nors įtikti ar pasigerinti? Pagaliau, ar Radaitis, partinis darbuotojas, paskirtas į atsakingą kūrybinį postą nežinojo, kad pagal Markso visuomeninę-istorinę sampratą „buržuazinis“ periodas Lietuvoje buvo būtinas? Nejaugi Lietuva iš „feodalizmo galėjo peršokti tiesiai į socializmą? ! Nuosekliai sekant Markso ir Engelso mokslą, visiškai drąsiai galima tvirtinti, kad Lietuvos „buržuazinis“ periodas 1940 metais buvo dirbtinai nutrauktas, neleidžiant pilnai išsivystyti visoms ekonominėms-visuomeninėms jėgoms, dedančioms pagrindus sekančiai „augštesniai visuomeninei santvarkai“. Nesąmonė yra kalbėti apie bet *kokią revoliuciją* 1940 m. Lietuvoje, žinant, kad tuo metu Sovietų Sąjungą valdė Stalinas. Paneigęs Markso-Engelso istorinio vyksmo dėsningumą, Stalinas savo autokratišku sprendimu sunaikino Lietuvos valstybę. Tokia yra istorinė realybė, draugas Radaiti, o savo mitus geriau reikėjo papasakoti spaliukams... R. Tautrimas

ČESLOVAS KUDABA

TĘSIME PRADĖTĄ AR KURSIME NAUJĄ

STRAIPSNIS IŠ 1969.V.1 „LITERATŪROS IR MENO"

Per ilgą savo istoriją Lietuvos kaimas daug kartų labai keitėsi. Po kiekvienos reformos, evoliucinio etapo mūsų kraštovaizdis atrodydavo vis kitaip — jis darėsi patogesnis, gražesnis, įvairesnis.

Dabar, stebint mūsų kaimą ir jį supantį peizažą, nesunku jame įžvelgti tą daugiametį liaudies kūrybos patyrimą: tebestovi „valakinio" tipo kaimai, savitai išsirutulioję Aukštaitijos ir Dzūkijos sodžiai, seniausi mūsų krašto vienkiemiai Suvalkijoje, nesenos pavienės Vidurio Lietuvos sodybos ir dar kitos.

Daug kam dar gali kilti ir toks klausimas: o kas tame mūsų daugiaamžiame kraštovaizdyje taip vertinga, taip ypatinga, kad tiek daug kalbama. Teko girdėt ir maždaug tokio turinio abejonių: „vis tiek tų puvėsių neišsaugosim". Žinoma, amžiams neužkonservuosime ištisų medinio kaimo provincijų, pagaliau ir pavienius, liaudies architektūros požiūriu vertingus kaimus išlaikyti bus, atrodo, nelengva.

Kalbama ne apie atsisakymą naujo, pažangaus, šviesaus ateities kaimo, ne apie konservatorišką laikymąsi senų trūnėsių, — taip nė mūsų proseneliai nedarė. Šiandieną ginčijamasi dėl turtingos liaudies architektūros patirties vertės, dėl jos sukaupimo, kūrybinio pritaikymo ir panaudojimo modernios ateities kaimo kūrime. Dabar tiesiog klausiame savęs: tęsime pradėtą ar kursime naują?

Mūsų dabartiniame kaimo kraštovaizdyje labai daug originalios, per daugiaamžę kūrybą liaudies surastos išminties. Pirmiausia čia viskas savita, vadinasi, ne nužiūrėta, o savyje surasta. Į mūsų miestus užpūsdavo pasaulinės architektūros minties vėjai, atnešdami savas medžiagas, skonį, stilių, nuotaiką. Tie pasauliniai modeliai tik šiek tiek „sulietuvėjo", bet savo prigimtimi jie liko pasaulietiški.

O mūsų kaime yra visai kitaip. Pirmiausia čia labai nedaug įtakos iš svetur, galima sakyti, jos visai nėra: medžiagos — vietinės ir šimtus metų beveik tos pačios, meistrai — savi, vietiniai žmonės. Čia mažiau ir tų miestui būdingų epochų stiliaus sluoksnių. Tiesa, yra senakaimių, tokių, kaip Dieveniškių apylinkių Poškai, Maciučiai, Gudų girios kaimai, bet nėra senos kaimo architektūros — „antikos". Ją galima iš dalies atsekt, numanyt, įžiūrėt dabarties kaimo ir apskritai kraštovaizdžio architektūroje, kur ji, paveldėjimo keliu įaugusi, pakitusi, dar šiek tiek atsispindi.

Ypač verta šiandien atsižvelgti į senojo kaimo gerą ryšį su gamtine aplinka. Reljefo požiūriu pas mus galima įžiūrėti labai originalaus architektūrinio plano kaimų. Stebėtinai gero erdvinio išsidėstymo senų gyvenviečių aptinkama kalvotose Rytų Lietuvos vietovėse. Tai savotiškos laisvai įsikūrusių kalvose, šlaituose sodybų grupės, sujungtos kraštovaizdinio fono ryšiais. Tik prisiminkime, kokių gerų vaizdinių perspektyvų į aplinką, kaimynų gyvenimus galima pamatyti iš Pivašiūnų sodybų langų, kiemų; daugelis Sudeikių (Utenos raj.) kiemų atsisukę į Alaušą. Gero liaudies architektūros skonio kaimų yra Nemuno, Neries ir kitų upių slėniuose. Jų tarpe randame, pasakytume, aukštos buitinės kultūros kaimų, kurių namų šviesūs fasadai, gėlynai atgręžti į upių paplūdimius. Savitų, lyg nuo vėjų užsiglaudusių kaimų randame Medininkų plikų, aukštų bemiškių kalvų raguvose; palei upelius. Galima būtų suminėt čia dar originalius Žemaitijos kaimus, kurie gerai derinasi su kraštovaizdžiu, didesnių girių, pajūrio, pagaliau lygumų kaimus — visi jie turi savitą kraštovaizdinį stilių.

Dabar reikėtų atidžiai studijuoti mūsų kaimų etnografinius savitumus, ypač atskirų sodybų struktūrą ir vietinį etnografinį originalumą. Atrodo, etnografiniai savitumai kaip tik labiausiai ryškūs sodybų vidaus architektūroje. Nesunku pastebėti, kaip skiriasi sodybų planas Aukštaitijoje ir, pvz., Suvalkijoje ar Dzūkijoje, o juo labiau Žemaitijoje ar Šiaurės Lietuvos pasienyje. Skiriasi kluonai, kiti pagalbiniai pastatai, kurie įvairiose vietovėse net ne tie patys. Kitoks gyvenamasis namas. Antai kaip atrodo sena 1740 m. statyta klėtis Skuodo rajone, Taurų kaime. Ji susideda iš „gerosios klėties, arba špikieriaus", iš patalpos, kuri vadinasi „grūdinė, arba klėtsonga", „bočių klėties", „mergių kamaros" ir dar „vaikių kamaros". Daug dar galima rasti įdomių išnykstančių senojo kaimo liaudies architektūros savitumų, kurių žinojimas ir kūrybinis taikymas gali praturtinti būsimo kaimo architektūrinę įvairovę. Todėl, manau, labai palaikytina ir vystytina anksčiau šioje diskusijoje pasisakiusių mintis, kad reikia daugiau, giliau pažinti tradicinę mūsų kaimo ir kraštovaizdžio liaudies architektūrą, jos savitumus ir panaudoti juos šiandien. Dar yra didelės galimybės išsiaiškinti Lietuvos etninių provincijų architektūrinius stilius ir kai kuriuos gyvybingus jų bruožus kūrybiškai panaudoti.

Kalbant apie ateities kaimo, o tuo pačiu ir kraštovaizdžio modelį, apie jo tradiciškumą, tur būt, reikia iš karto galvoti realiai. Šiaip ar taip, daug kas liks tik mūsų nacionalinės liaudies architektūros patirties istorijos iliustracija. Nieko čia nepadarysi. Juk taip buvo ir su praeitų amžių kaimais, kurie irgi, tur būt, buvo kuo nors saviti ir vertingi. Neturėdamos funkcionalinės paskirties, kurį laiką pabuvusios rudimentų vietoje, išnyko kai kurios mūsų sodybų dalys mums matant. Pirmiausia kluonas. Žiūri dabar į kokį nors senakaimį, ir kažko jis atrodo ne toks kaip prieš 15 metų. Ir nustembi pagaliau — juk kluonų jau nebėra!.. Išnyko, netekę paskirties. Išnyko ir erdvios kluonienos. Mažėja klėčių, pirčių. Vadinamos „vazaunės", kur buvo laikomi ratai, vežėčios, pakinktai, pavirto šieno daržinėmis ir t. t. Tur būt, naujose sodybose jau nieks tų priedų nepasiges, jie nebus nei projektuojami, nei statomi. Bet sodyba turėtų išlikti.

Miesto žmogui su šeima reikalingas butas, o tikram kaimo gyventojui — sodyba. Nenoriai, iš bėdos gyvena, kol sulaukia progos persikelti į sodybą, mūsų žmonės senuose dvarnamiuose. Iš tikrųjų tos paskirties neatitikimas ir nulėmė senų dvarų pastatų ir aplinkos sunykimą. Todėl, matyt, kuriant naują kaimą, reikia labai skaitytis su norais tų, kurie tame kaime gyvens ir dirbs. O žemdirbys dažniausiai nori būti arčiau žemės, auginti gyvulį, globoti sodą, turėti daržą. Kaimą sukūrė kaimiečiai. Todėl leiskime ir toliau dalyvauti jiems toje kūryboje. Prisimenu vieną tokį aukštaičio motyvavimą Ignalinos rajone: „tam aš ir kaimietis, kad gyvenčia kaimiškai". Ir, nežiūrint tokio kategoriško pareiškimo, to kaimiečio kaimiškumas jau kitoks; nors jis turi ir sodą, ir gyvulius, žąsis, vištas, bet jau aplink namus nėra sukrautų skaldytų malkų — dujomis kūrena, elektra varomu siurbliu vandenį iš šulinio pakelia, turi televizorių, radiją, o kai bus galimybė, tur būt, neatsisakys telefono ir kitų civilizacijos patogumų. Nepaisant to, jam, tur būt, vis tiek norėsis turėt ūkinį kiemelį su gyvuliais, daržu, sodu, bitėmis. Tegu.

Diskusijoje dėl ateities kaimo dauguma teiginių randa visų pritarimą. Šalia nelengvų tradicinės vertės išsaugojimo problemų visai realiai keliami ir neišvengiami sunkumai. Ir teisingai. Geriau visiems rimtai apgalvoti industrializacijos ir tipizacijos kelią, kurio šiais laikais nė nebūtų protinga vengti, negu bergždžiai ir nenaudingai tam prieštarauti. Tuo būdu galima tik sugaišti daug brangaus laiko, kurį reikia kūrybiškai panaudoti.

Manau, skubiai reikia imtis kurti vieningą mokslinį centrą, kuris šalia grynai gamybinio projektavimo darbo kurtų ir vystytų viso kraštovaizdžio pertvarkymo metodiką. Toks centras turėtų spręsti didelius ir plačius uždavinius; pradedant kai kurių projektavimo rūšių kadrų ruošimu, tradicinės patirties studijavimu ir jos pritaikymu moderniems ateities projektams ir baigiant kompleksiniu kraštovaizdžio projektavimu ir įgyvendinimo priežiūra. Rimtas požiūris visai pateisinamas, žinant, kad projektuojama ir statoma ne dešimtmečiui, o gal ir ne šimtui metų.

Jeigu visose pertvarkomo kraštovaizdžio grandyse nebus moksliškumo ir ryšio, bus padaryta daug klaidų, o kartu materialinio ir dvasinio nuostolio. Tas nuostolis šimtus kartų viršys išlaidas, kurių dabar reikėtų kompleksinio projektavimo moksliniam centrui sukurti ir išlaikyti.

Jau iš kraštovaizdžio pertvarkymo pradžios aišku, kad bus daug klaidų. Augančiose gyvenvietėse matome daug abejingumo, beskonio standarto. Ne be reikalo nuolat kalbama apie įsivyraujančią pastatų spalvų pilkybę (silikatinės plytos ir šiferio spalva), prastą ryšį su aplinka ir kt.

KAIMO GYVENVIETĖS

LINK BESKONIO STANDARTO BESKUBANT

„Auga ir naujoji kolūkio gyvenvietė. Tačiau, tiesa sakant, nenorėčiau joje gyventi. Labai jau vienas namukas prilipęs prie kito, nė vieno didesnio medžio aplinkui, visur tos pačios kelio dulkės... Nemaža laiko turės prabėgti, kol tos statybos taps jaukios šeimininkui ir pašalinio akiai.

A. Gribienienė 1969. 4. Pergalėje

Kaimo vienkieminė sistema, kuri dar viešpatauja Lietuvoje, nesiderina su sovietine santvarka keliais atvejais. Pirmoje vietoje, vienkieminė sistema yra antiteziška kolektyvizmo pradui socialistinėje santvarkoje. Antra, siekiant paskelbto tikslo išlyginti skirtumus tarp kaimo ir miesto komunizme, kaimas turi būti suindustrintas ir sumiestintas. Vienkiemiai gi atstovauja parapijinio agrikultūrinio krašto periodą. Ir trečia, yra visa eilė nacionalinių argumentų dėl kolektyvinių gyvenviečių kūrimo. Kultūrinis, medicininis, ekonominis aptarnavimas, darbo jėgos maksimalus išnaudojimas daug lengviau ir pigiau įgyvendinami kolektyvinėje gyvenvietėje negu vienkieminėje sistemoje. Be to, kolūkinė žemės ūkio organizacija logiškai peršasi ir tų ūkių centrines gyvenvietes.

Viso to akivaizdoje turėtų būti nenuostabu, kad sovietinis režimas visą laiką siekė vienkiemių panaikinimo ir kolūkių gyvenviečių kūrimo. Iki šiol, dalinai dėl finansinių motyvų, ši politika nebuvo intensyviai vykdoma. Bet maždaug nuo 1966 m. kaimui skiriama daugiau dėmesio ir kapitalinių indėlių. Su tuo iškilo staigiai ir klausimai, susiję su intensyviu kaimo gyvenviečių kūrimu, kuris ypač naujos finansinės politikos pasėkoje pasidarė įmanomas ir reikalaujamas. Staigiai reikia nuspręsti, kur tokias gyvenvietes kurti, kiek jų užplanuoti, nustatyti joms specifinius plotus, paruošti detališkus ūkinius ir architektūrinius planus. Šie sprendimai ypač yra sunkūs, nes jie turi būti padaryti vos pora metų laikotarpyje. Taip skubant, klaidos neišvengiamos ir žala kraštui gali būti labai didelė.

Išeivijos galvosenoj vienkiemiai yra viena iš tų šventųjų karvių. Žmonijos istorija, tačiau, rodo, kad tai ne vienintelis ir nebūtinai naudingiausias gyvenimo būdas. Nematome, tad, esmėje nieko blogo kolektyvinėse gyvenvietėse. Gali kilti tik klausimas, ar kuriamos gyvenvietės yra tiksliai ir tikslingai planuojamos, ar jos atatinka žmonių poreikiams ir gerovei, ar jos geriau patenkins gyventojų materialinius, kultūrinius, estetinius, socialinius poreikius kaip vienkiemiai. Šiandieną Lietuvoje dėl to yra rodomas didelis susirūpinimas.

Kokia padėtis kaime šiandieną? 1968 m. dar buvo iš viso 345,000 individualių gyvenamųjų namų, iš kurių 261,000 arba 76 % buvo vienkiemiuose (jose gyveno 310,000 šeimų). Iš vienkiemių namų 38 % buvo melioruojamose žemėse, 24 % nusausintose žemėse, ir 38 % nesausintinose žemėse. Dauguma namų statyti prieš daugiau kaip 50 metų ir yra visiškai pasenę. Kaip matome, per visą pokario laikotarpį tik apie ketvirtis vienkiemių buvo perkelta į gyvenvietes (išsikėlė tik apie 15,000 šeimų).

Kolektyvinių gyvenviečių kūrimo tempą šiandieną spartina prieš porą metų pradėta politika. Gyventojai, besikelią iš melioruojamų ir nesausintinų žemių į gyvenvietes, gauna įvairias lengvatas: apmokama už pastatus ir sodus, paliekama senųjų trobesių medžiaga, lengvatinėmis sąlygomis teikiami ilgalaikiai kreditai (3,500 rublių 15 metų išsimokėjimui vienai šeimai). To pasėkoje susidaro gana patrauklios sąlygos kaimiečiams persikelti į gyvenvietes. Jei be šių lengvatų 1966 m. vienkiemių sumažėjo 276, tai su lengvatomis 1967 m. vienkiemių sumažėjo

O juk visa tai vyksta mūsų laikais, kada kraštas taip toli nužengė mokslo, meno, architektūros pažangos keliu. Iki šiol maža buvo (gal dabar bus?) eksperimentavimo. Reiktų sukurti ne vien „Dainavos" tipo, bet ir kitų tipų gyvenvietes, pastatyti jas ir paanalizuoti jų visapusišką perspektyvumą. Dabartiniu metu kaime dažnai statoma be laiko ir erdvės perspektyvų: dažnai nežinoma, kaip ta gyvenvietė vystysis, kokios jos augimo ribos. O kraštovaizdis visuose trijuose matavimuose ir kartu visose gamtinėse sferose (litosferos, hidrosferos, mikroklimato, biosferos) dažnai ignoruojamos. Netgi reljefas — kraštovaizdžio estetiškumo dėkingiausia prielaida — apeinamas. Todėl pirmiausia būtina kraštą projektuoti ir pertvarkyti erdvės požiūriu.

Erdviškumo sąvoka yra glaudžiai susijusi su kraštovaizdžio estetiškumu. Dabartiniu metu žmogaus nuotaikos, savijautos, net sveikatingumo palaikymas tiek krašto, tiek interjero erdvių deriniais tampa svarbia studijų šaka. Stebėtis reikia, kaip tinka šiam reikalui mūsų kraštovaizdis ir kiek gerų yra liaudies architektūros pavyzdžių. O tuo tarpu naujos, pradėtos statyti ūkių gyvenvietės dažniausiai pripažįsta vieną orientyrą ir visur tą patį — pačių išvestą tiesų kelią. O paskui jau — lygiais atstumais, vienodais intervalais vienodi namai. Kraštovaizdžio aplinkos reljefinio pagrindo tarsi nebūtų.

Pertvarkant mūsų kraštovaizdį, teks susitaikyti su daug naujovių, bet reikia kovoti prieš vieningų standartų kūrimą visai respublikai. Turi vyrauti skonių, pažiūrų, nuomonių laisvė. Iš arčiau pasižiūrėjęs, dažniausiai įsitikini, kad tos individualybės yra pagrįstos. O standarto piršimas jau turėtų būti atgyvenęs. Štai girdėjosi balsų, kad „Dainavos" gyvenvietė —tai mūsų ateities kaimo idealus modelis. Dabar vėl atsiranda nuomonių dėl ūkio dydžio, dėl jo gyvenviečių kiekio, ir visur matyti tendencija rasti optimalius dydžius visai respublikai. Manau, kad visai ne tas pat yra ūkininkauti Panevėžio rajono lygumose ir Tauragų kalvyne, Gudų girioje ar pajūryje. Tur būt, ne kiekvienas hektaras vienodai reikalauja trąšų, mašinų, pagaliau ne kiekvienam hektarui užtenka to paties kiekio „žmogaus proto". Tuo norėta pasakyti, kad būtina projektuoti vietovę, o ne atitrauktai vieną kaimą. Taip pat projektuoti reikėtų tik vietoje, o ne Vilniuje ar Kaune.

Pas mus jau ir ūkiai pakankamai turtingi, ir architektų yra nemažai, todėl, manau, galimas ir individualus bendradarbiavimas: ūkis samdo, o architektas projektuoja, prižiūri statybą, konsultuoja. Atrodo, tuo keliu jau ir mėginama eiti.

Nežiūrint to, kokiais tempais, kokiu industrializacijos bei tipizacijos keliu būtų žengiama, reikia daug ką išlaikyti: vienus dalykus kūrybiškai išreikšti naujame kaimo stiliuje ir struktūroje, kitus — neliečiamų paminklų, krašto istorijos ekspozicijos pavidalu.

Kaip tradicinė liaudies architektūros gija naujame Lietuvos kaime turi likti etnografinė įvairovė. Apie tai įtikinamai kalbama jau ankstesniuose pasisakymuose. A. Miškinis siūlo architektūrinius mūsų kaimo stilių įvairumus vystyti ne pagal etnografines provincijas, o pagal gamtines-geografines sritis. Faktiškai tai beveik tas pats, jeigu tų stilių nesumaišysime, pvz., nepradėsime žemaitiškų liaudies architektūros ypatybių naudoti Suvalkijoj ar dar kaip nors kitaip. Liaudies architektūros savitumo jokiu būdu negalima ignoruoti. Priešingu atveju daug kas prieštarauja ne tik tradicijai, bet ir funkcionaliniam pagrįstumui. Pvz., Dysnos lygumoje nėra po namais rūsių, nes ten labai arti paviršiaus gruntiniai vandenys, rytiniame Lietuvos pakraštyje pastebėsime labai turtingą namų puošybos ornamentiką, o vakarinėje Lietuvos dalyje jos mažiau, ten ji kitokia, ten dažoma daugiausia mėlyna spalva ir t. t.

Yra surašyta, inventorizuota nemaža labai vertingų kaimų, paskelbtų įvairios pri klausomybės liaudies architektūros paminklais. Kokių pažiūrų laikysimės jų atžvilgiu? Tai reikia dar nuspręsti. Ar verta įsileisti mūrą (deja, jis jau braunasi!) į Gudų girios Musteikos, Zervynų, Krokšlio, Latežerio kaimus? Gyvenvietės daug kur kursis ne naujose vietose, o augs senose. Tada taip, kaip mūsų miestuose senamiesčiai, kaimuose liks senakaimiai. Kaip suderint, išlaikyt juos kuo ilgiau? Ką darysime su draustinių kaimais? Landšaftinių draustinių komplekso dalimi yra ir žmonių sukurti komponentai. Kaip juos saugosime, vystysime? Visai vertai kai kas kalba apie tvorų išlaikymą. Dar galima būtų užsiminti apie individualias garines pirtis. Ar nereikėtų skatinti, kad šalia visuomeninių žmonės statytų paežerėse ir kitose lankomose poilsiautojų vietose naujas ar perkeltų senas. Gražu būtų ir į modernios mūro sodybos sodą, jų senelės kraitskrynę, persikelti senojo kaimo medžio svirnelį.

Dabar nemaža miesto inteligentų nusiperka vaizdingesnes sodybas. Kaip bus su jomis? Ar nevertėtų skatinti, kad tos sodybos būtų perkamos įdomesnėse vietose (suderinus su architektais ir projektuotojais), kad ten būtų leista už atitinkamą nuomą gauti iš kolūkio sklypelį sodui, bitėms? Kalbame apie senus malūnus, vieną kitą jų restauruoja valstybė, įvairios organizacijos. Bet dauguma jų pūva, nyksta ir, kaip atrodo, daug sunyks. O kodėl jų neparduoti, neišnuomuoti, neatiduoti įvairių kūrybinių miesto organizacijų grupėms, medžiotojams, žvejams, kad savo lėšomis susitvarkytų ir įsirengtų ten savo užeigas. Paragint, kad tai darytų su architektų pagalba. Čia ir pastarieji turėtų gerų progų pareikšti savo sumaningumą. Pajėgūs šiuo metu yra ir patys ūkiai, tų liaudies architektūros įžymybių savininkai, todėl galėtų pasamdyti projektuotoją, restauruoti, įkurti ten seklyčias, skaityklas, muziejus ir kt.

Manau, kad mūsų pareiga neliesti senų baudžiavinių kapaviečių su želdiniais. Lai stovi šie šventos atminties mūsų liaudies panteonai.

Prieš keliasdešimt metų Žemaitijoje buvo nemaža namų, Aukštaitijoje ir kitur — kluonų su jaujomis. Dabar jų beveik nėra. Kažkada Lietuvos kraštovaizdyje smilko geležies liejimo iš balų rūdos dirbtuvės, vadinamos rudniomis. Šiandieną sunkiai jas beįsivaizduojame. Daug ko nėra, nes daug kartų keitėsi mūsų kraštovaizdis, daug kas atgyveno, užleido vietą naujovėmis. Štai šiandieną mūsų kaimas su visu savo architektūriniu stiliumi, techniniu išmoningumu, meniniu išvaizdingumu maino rūbą. Šįkart, atrodo, turėtų būti lemta nueinančios epochos kraštovaizdžio kūrybai neišnykti be pėdsako.

Buržuaziniai vienkiemiai...

...ir „socialistiniai" kolūkiai

1829, o 1968 m. arti 3,000. Lietuvos ekonomistai apskaičiuoja, kad vienkiemių mažėjimas nuo 1969 m. turtų pasiekti maždaug 6,000 metuose (t. y., jei bus spėjama namus statyti). Iki šio amžiaus galo vienkiemiai turėtų būti visiškai išnykę.

Kaip minėta, toks staigus ir intensyvus kaimo pertvarkymas iškelia nepaprastai dideles planavimo problemas. Kaip jos sprendžiamos, neseniai pranešė Ministrų Tarybos Pirmininkas J. Maniušis (žr. **Liaudies ūkį**, 1968 m. 8 nr.):

Šiuo metu yra paruoštos ir patvirtintos visų rajonų išplanavimo schemos, kuriose numatytos gyvenviečių statybos vietos ir jų skaičius kiekvienam kolūkių ir tarybiniam ūkiui. Perspektyviniam vystymui palikta 4,700 gyvenviečių, jų tarpe apie 2,000 centrinių.

Centrinėse gyvenvietėse numatoma koncentruoti kultūrines bei buitines įstaigas — kultūros namus, mokyklas, visuomeninio maitinimo, medicinos įstaigas, parduotuves, skirtas visiems ūkio dirbantiesiems aptarnauti. Kitose gyvenvietėse bus statomos buitinės įstaigos, reikalingos tik čia gyvenančių darbininkų būtiniausiems poreikiams tenkinti.

Dabartiniu metu projektavimo organizacijos intensyviai ruošia kaimo gyvenviečių išplanavimo projektus. Jau sudaryta apie 600 tokių projektų. Užbaigus šį darbą, kaimo statyba vyks, griežtai prisilaikant moksliškais pagrindais paruoštų išplanavimo projektų.

Projektuojamose kaimo gyvenvietėse numatomi beveik visi patogumai ir patarnavimai, kuriais naudojasi miesto dirbantieji. Be minėtų kultūros, švietimo bei buitinio aptarnavimo įstaigų statybos projektuose sprendžiami elektrifikacijos, kanalizacijos, centralizuoto vandens, šilumos tiekimo, gyvenviečių tvarkymo, apželdinimo ir kiti klausimai. Naujos gyvenvietės bus statomos nuošaliai nuo kelių su intensyviu transporto judėjimu, atskiriant jas sanitarine zona nuo gamybinių pastatų. Tai bus iš esmės miesto tipo gyvenvietės.

Visa tai turi būti atlikta tiesiog neįtikimai trumpu laiku. 1971 metais turi būti jau baigtos centrinių gyvenviečių išplanavimo schemos visoje respublikoje. Arba štai Vilkaviškio rajono ūkių gyvenvietės turi būti pastatytos 6-8 m. laikotarpyje (žr. **Tiesą**, 1969.V.31). Tokiais tempais, su mažu planuotojų ir architektų skaičiumi, beskonio standarto kryptis neišvengiama. Per skubotumą, ekonomiškumą nukenčia planai, gyventojų namų individualumas, gamtovaizdis ir t.t. Nenuostabu, kad Lietuvos spaudoje vyksta plačios diskusijos dėl ateities kaimo. Kalba architektai, planuotojai, gamtos mylėtojai, ekonomistai ir paprasti kaimiečiai ir visur jaučiasi gaida, kad cituotas Maniušio idealus gyvenvietės modelis tikrovėje gerokai kitoks. Paimkime, pavyzdžiui, eilės rašytojų pasisakymą šiuo klausimu (žr. **Pergalę**, 1969 m. 4 nr., p. 108):

Jie nurodė visą eilę konkrečių pavyzdžių iš įvairių rajonų, kai neatitaisomai žalojama gamtos turtai, teršiami vandenys, kai dėl skubotumo ar kitų priežasčių iškyla gyvenvietės, darkančios kraštovaizdį, kuriose nėra jaukumo ir grožio. Ar būtina visas sodybas perkelti į vieną kolūkio gyvenvietę, gal tikslingiau statyti keletą gyvenviečių, atsižvelgiant į konkrečias kiekvieno kolūkio sąlygas? Projektuojant gyvenvietes ir atskirus namus, būtinai reikia išsaugoti nacionalinius ir regionalinius bruožus. Beveik visi kalbėjusieji su nerimu šnekėjo apie tai, kad negalima skubotai, be gilios analizės ir visapusiško išnagrinėjimo forsuoti tokio atsakingo darbo — sodybų perkėlimo į naujas gyvenvietes.

Iš tikrųjų, Lietuvos planuotojai turi daugiau galimybių ateities kaimo pobūdį nustatyti negu kitose srityse. Tad jų atsakomybė prieš ateities kartas tuo didesnė. Linkime, kad po dešimtmečio ar dviejų Lietuvos kaimas būtų ne standartinių ir beskonių namų tiesi eilė prie dulkėto tiesaus kelio, o įaugęs į Lietuvos gamtovaizdį, individualios architektūros ir senojo kaimo moderni versija.

(Šiame **Akiračių** numeryje skaitytojui pateikiame Česlovo Kudabos straipsnį „Tęsime pradėtą ar kursime naują", kuris lyg ir susumuoja ir iškelia aktualiausias problemas diskusijose apie ateities kaimo pobūdį.)

SUSIPAŽINIMUI: ROMUALDAS LANKAUSKAS

Sekantiems paskutiniųjų 10 metų Lietuvos literatūrinį gyvenimą rašytojas Romualdas Lankauskas (g. 1932) yra gerai žinomas. Jis yra daugiau kaip dešimties knygų autorius ir vienas iš tų, kurie įvedė į pokario Lietuvos literatūrą naują problematiką, naujas vaizdavimo priemones, gilesnę žmogaus ir gyvenimo analizę. Jo meninės bei tematinės naujovės iššaukė spaudoje bene triukšmingiausią reakciją, daugumoje sukeltą „asmenybės kulto" auklėtinių. Tada atrodė, kad Lankauskas turės radikaliai persiorientuoti arba keisti profesiją. Tačiau persiorientavo ne Lankauskas, o jo kritikai. Pvz., jeigu šiandien būtų taikomi tie patys vertinimo kriterijai paskutiniems Bieliausko, Grušo, Sajos, Sluckio ir kitų rašytojų kūriniams, pagal kuriuos buvo vertinami Lankausko romanai *Vidury didelio lauko* ir *Tiltas į jūrą*, vargu, ar jie būtų buvę išspausdinti. Šiandien atvirai pripažįstama, kad Lankauskas „susilaukė perdėtai griežtos ir ne visada pagrįstos kritikos" (*Lietuvių literatūros istorija*, t. 4, 1968, p. 854). Visur pradininkų panaši dalia!

Jau keletas metų Lankauskas nėra kritikų dėmesio objektu. Gal būt, atmindami anų dienų išsišokimus, jie tapo atsargesni arba tolerantiškesni. Nors Lankauskas beveik kasmet išleidžia po naują dėmesio vertą knygą, — jo knygos priklauso prie taip vadinamų „vienadienių", t. y. išperkamų tą pačią dieną, pasirodžius knygynuose, — tačiau jos pažymimos tik viena kita gana santūria recenzija. Kada apie kitus, kartais menkesnio kalibro rašytojus rašomi ilgi straipsniai, ištisos studijos, Lankauskas kol kas susilaukė išsamesnio bene tik vieno straipsnio (A. Zalatoriaus). Žinoma, laiko bėgyje žymesnį vaidmenį lemia ne studijos, o pati kūryba.

Rašyti Lankauskas pradėjo 1951 m., studijuodamas Vilniaus universitete. Jo pirmieji leidiniai — trys apsakymų bei apysakų knygelės vaikams. Versdamas užsienio rašytojų kūrinius nuodugniau susipažino su stiliaus bei kompozicijos klausimais. Dirbdamas prie filmo scenarijaus „Žydrusis horizontas" (1957) jis išlaikė pirmą rašytojo principingumo egzaminą; anot jo, „patyriau juoda ir balta, šilta ir šalta. Savo sumanymą įvykdžiau" (*Tarybų Lietuvos rašytojai*, 1957, p. 252). Vėliau pasižymėjo ne tik kaip principingas rašytojas, bet taip pat ir pareigingas pilietis. Matydamas stovyklautojų siaubiamą Neringą, fabrikų teršiamą upę, ar vykstant diskusijai apie naująjį sovietinį miesčionio tipą, Lankauskas spaudoje reiškė savo nuomonę.

Lankauskas ryškiau išsiskyrė iš savo bendraamžių beletristų novelių ir apysakų rinkiniu *Klajojantis smėlis* (1960). Palyginus su tada vyravusiu supublicistintu bei sustabarintu epiniu aprašinėjimu, jo lakoniškas, vaizdingas pasakojimas su įvairiais spalviniais bei, pasakytume, garsiniai efektais dvelkė šviežumu, ekspresyvia menine jėga. Vietoj tada akcentuojamos buities ir suabstraktinto žmogaus jis įvedė nekasdieniškus, romantiškus ir principingus individus su intymiais, subtiliais išgyvenimais. Autorius vengė daryti sprendimus bei išvadas. Esmė suvokiama potekstėje, palikta skaitytojo vaizduotei ir nuojautai.

Novelių rinkinyje *Kai nutyla trompetas* (1961) dar daugiau išryškėja Lankausko novelisto savitumai. Jo dėmesį patraukia ne charakterio ar buities būdingumai, bet paskiri įvykiai, atsitiktinės situacijos. Neaprašinėja, neaiškina personažų vidinių išgyvenimų, o jie suvokiami iš kelių personažo judesių, paskirų, lakoniškų frazių ar pačios situacijos. Gamtos bei aplinkos detalėmis stengiasi perteikti ne tik bendrą novelės atmosferą, bet taip pat personažo dvasinį stovį ir nuotaiką. Čia nėra didelių dvasinių kolizijų arba neįprastų, šiurpių bei tragiškų sukrėtimų. Tačiau tuose, iš šalies žiūrint, mažaveiksmiuose nutikimuose individai pergyvena lemtinguosius gyvenimo momentus. Kritikai, įpratę prie optimistinių vaizdelių apie idealizuojamą aktyvistų bei darbininkų gyvenimą, įžiūrėjo tam tikrą „tematikos siaurumą ir monotoniškumą". Patarinėjo „ieškoti naujos gyvenimiškos minties" ir pan. Tačiau mažiausia meniniai pavykusių novelių, vaizduojančių praėjusio karo įvykius, kritikai beveik nelietė; gal būt todėl, kad jos buvo parašytos pagal priimtiną manierą?

Nei jo paties nesekmė, nei tuomet vyravęs šabloniškas karo įvykių traktavimas neatbaidė Lankausko nuo karo tematikos. Romane *Vidury didelio lauko* (1962) vaizduojamas individo, patekusio į viską naikinančio karo sūkurį, likimas. Raudonosios armijos karys Gediminas, būdamas sužeistas, šaudosi kopose su vokiečių kariu klaipėdiečiu Martynu. Pastarąjį mirtinai sužeidus, Gediminas jį slaugo ir palaidoja. Grįžęs į frontą Rytprūsiuose, jis sutinka eilę priešų: vokiečio šeimą, vokietį pulkininką, patekusį į sovietų nelaisvę, jam simpatizuojančią vokietaitę. Galų gale, pergyvenęs mirties, pesimizmo, vienatvės valandas, Gediminas viena medine koja grįžta iš ligoninės į mokyklą, kurioje jis prieš karą mokytojavo.

To meto spaudoje romanas *Vidury didelio lauko* tapo ginčų objektu. Vieni sutiko jį kaip meniniai brandų kūrinį, kitus nustebino savitas, objektyvus problemos sprendimas ir neįprastai asociatyvių priemonių taikymas. Įpratę prie stereotipinio karo temos traktavimo — priešų niekinimo, o savųjų idealizavimo — rado „tarybinio karo paveikslo suniekinimą" ir pan. Tikrumoje Lankauskas sugriovė įprastą Lietuvos pokario literatūroje suschematintą kario sampratą, vaizduodamas karą kaip didžiausią žmonijos tragediją. Karo beprasmybė ir net jo absurdiškumas ypač iškyla kontrastingų įvykių ir asmenų — draugų ir priešų, invalido ir sveikųjų, lyriškų taikos vaizdų ir chaotiškų karo meto situacijų sugretinime.

Dar didesnę kontroversiją iššaukė *Pergalės* žurnale pasirodęs Lankausko romanas *Tiltas į jūrą* (1963). Kritikai beveik be išimčių smerkė esantį „meniniai schematinį apmatą", ideįiniai „nepriimtiną" arba kone „užsienio bulvarinės literatūros" kopiją. Šiandien į šį romaną žiūrima atlaidžiau, bet, atrodo, vis dar per anksti išeiti jam atskira knyga.

Tilto į jūrą fabula paprasta ir, gal būt, net per daug tikroviška. Ar tai ir nebuvo viena iš tų priežasčių, įstaigojusių tokį griežtą romano pasmerkimą? Gydytojas Kęstutis, nusivylęs miesčionišku gyvenimu ir žmonai nuėjus su kitu, lanko savo vaikystėje gyventąsias vietoves, tikėdamasis atgauti dvasinę ramybę bei pusiausvyrą. Deja, tuojau įsitikina, kad po tiek metų čia nebeliko jam nieko artimo, išskyrus jo vaikystės prisiminimus. Galų gale išplaukia į jūrą su žvejais kaip laivo gydytojas.

Romano kompozicija ir vaizdavimo priemonės labai artimos filmo scenarijui. Keliomis išraiškiomis detalėmis, tarytum tapytojo ranka, išgauti dabarties vaizdai prikelia Kęstučio pasąmonėje išlikusius vaikystės ir netolimos praeities įvykius. Švysteli lyg ekrane paskiri ilgėsingi, lyriški vaikystės epizodai ir vėl rudens miglų, lietų supama dabartis. Užtenka atsitiktinio garso ar aplinkos smulkmenos pažadinti eilę traumuotų išgyvenimų, nuo kurių jis kone desperatiškai ieško užuovėjos. Sugestyviomis aplinkos detalėmis, gausiais simboliais, košmariškais sapnais bei įvairiomis užuominomis autorius sukuria eilę Kęstučio išgyvenamų vienatvės, liūdesio momentų, jo neužslopinamą troškimą kažko gryno, kilnaus ir prasmingo. Romane vaizduojamas tikras, iš autorių supančios aplinkos žmogus, kuriam yra būdinga svyravimai, netekimai, nusivylimai ir savo vietos gyvenime ieškojimai.

Nežiūrint kritikos atšiaurumo, Lankauskas atlaikė audros metą. Ir jam pačiam esą kartais neaišku, „kaip neperseniausiai griaudėję įvairūs pasmerkimai neužgniaužė manyje noro rašyti" (*Tarybų Lietuvos rašytojai*, 1967, psl. 520). G. Mareckaitė, recenzuodama Lankausko naują novelių rinkinį ***Trečias šešėlis*** (1964), irgi pabrėžia, kad „net rūsčiausia kritika nesugeba „užmušti" gyvybingo talento ir netgi nukreipti kita jam svetima vaga" (*Literatūra ir menas*, Nr. 35, 1965).

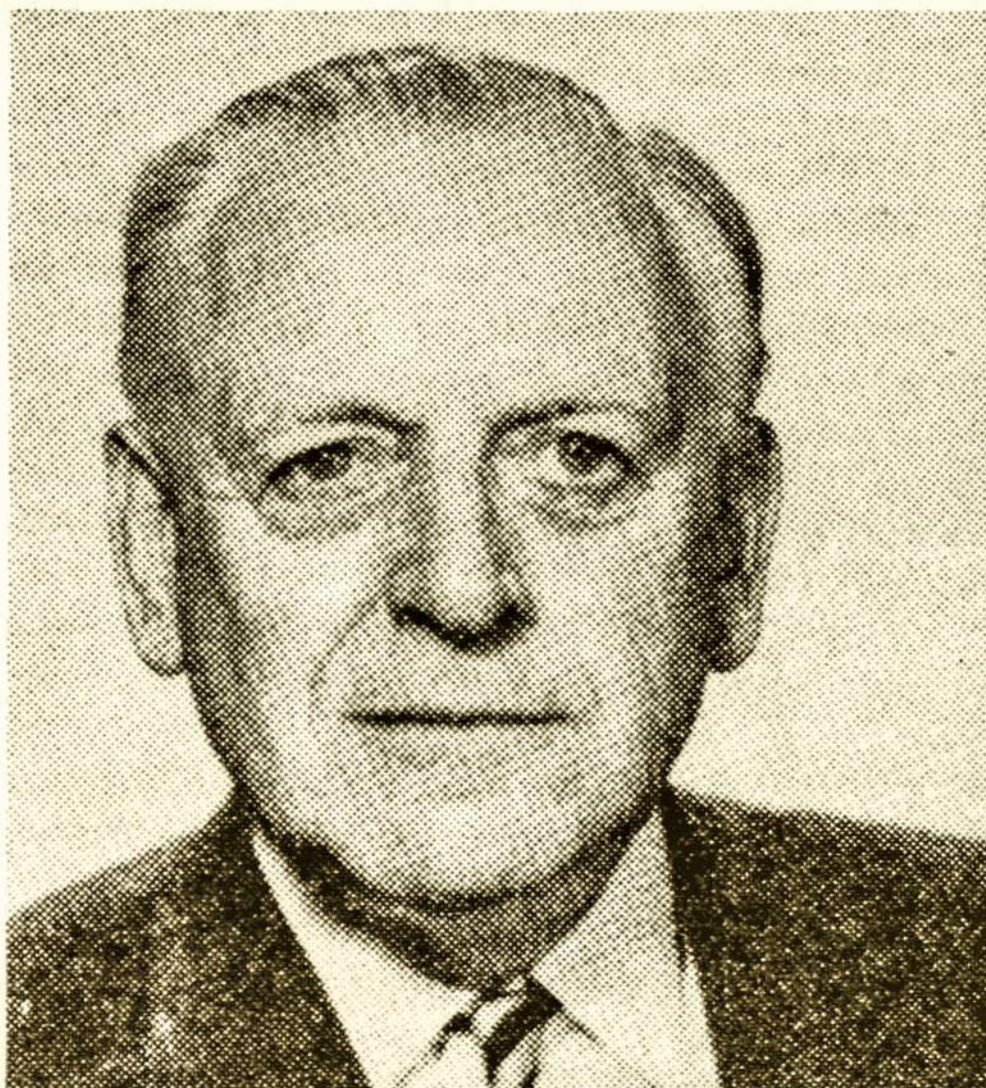
Kaip ankstyvesnėse novelėse, taip ir rinkinyje ***Trečias šešėlis*** buities aspektai tėra tik fone, o dėmesio centre yra kasdieniško gyvenimo nekasdieniški epizodai, įvykiai, personažų išgyvenimų momentai. Kaip ir anksčiau apstu čia nusivylimų, vienatvės, netekimo, neišsipildymo motyvų, tačiau lyg daugiau akcentuoja pačias tų apystovų priežastis, tuos „trečiuosius šešėlius", kurie vienaip ar kitaip sudrumste, ar net sugriovė ramų žmogaus gyvenimą: lemtingoji mašinos katastrofa, nerašytas įsibrovėlis į gamtos karaliją, personažo neryžtingumas, miesčioniškas gyvenimas, išsiskyrę, savimi tesirūpiną tėvai ir t. t. Šiame rinkinyje kur kas daugiau dramatiškų ir net tragiškų situacijų. Gal būt, ***Trečias šešėlis*** yra vienas iš jo kūrinių, kur aštresniu kampu pristatomos vidinės kolizijos.

DRAUGAS IR ŽINOVAS

Šiais metais sukako 70 metų dviem žymiem kalbininkui — lietuviui Pranui Skardžiui ir lietuvių bičiuliui Alfredui Sennui. Kadangi apie Pr. Skardžių šiame laikrašty jau esame rašę, norime bent trumpai atžymėti ir kito jubiliato sukaktį, kuri mūsų spaudoj praėjo beveik nepastebėta.

Jubiliatui dr. Alfredui Sennui linkime dar daug saulėtų ir vaisingų metų.

Profesorius Alfredas Sennas labai daug nusipelnęs lietuvių kalbos mokslui. Šveicarijoje bestudijuodamas, susipažino su ten studijavusiais lietuviais K. Pakštu, Iz. Tamošaičiu, su lietuvių draugu šveicariečiu Juozu Eretu ir paskui, baigęs mokslus, 1921 metais atsidūrė Lietuvoj, kai ji buvo vos pradėjusi pirmuosius nepriklausomo gyvenimo žingsnius. Čia jaunas daktaras Sennas vadovavo suaugusių gimnazijai, o įsisteigus universitetui, buvo pakviestas dėstytoju. Būgai mirus, kurį laiką jis buvo vienintėlis kalbotyros ir net lituanistikos dalykų dėstytojas visame Humanitarinių mokslų fakultete. Čia dirbdamas, paruošė lietuvių kalbos vadovėlį nelietuviams — **Kleine litauische Sprachlehre (1929)**, kartu su šveicariečiais M. Niedermannu

Prof. A. Sennas

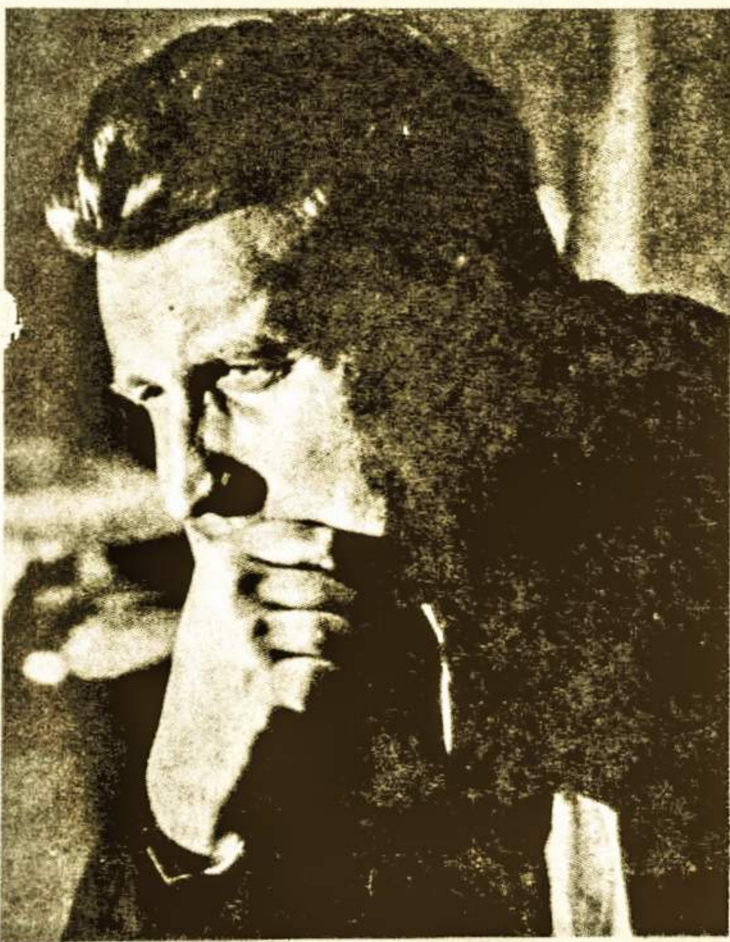
ir Kaune profesoriavusiu Pr. Brenderiu pradėjo leisti didelį lietuviškai - vokišką žodyną. Kaune ir vedė lietuvaitę Mariją Vedlugaitę.

1930 metais profesorius Sennas atsidūrė Amerikoj, kur iš pradžių dirbo Wisconsino universitete Madisone kaip ordinarinis profesorius, dėstydamas germanų filologiją ir lyginamąją kalbotyrą, o nuo 1938 m. - Pensilvanijos universitete Filadelfijoj, kur šiemet dirba jau paskutinius metus. Čia vadovavo įsteigtam slavų - baltų studijų skyriui, dėstydamas baltistikos ir slavistikos dalykus. Po karo į šį universitetą iš Vokietijos atsikvietė ten atsiradusius lietuvius profesorius Vincą Krėvę ir Antaną Salį. Gyvendamas Amerikoj, visą laiką populiarino lietuvių kalbą vasaros kursuose. Įvairiuose žurnaluose parašė apie 50 straipsnių lituanistikos temomis. Atskirai išleido **The Lithuanian Language** (1942), **Lithuanian Dialectology** (1945). Tačiau jo žymiausi darbai yra dviejų tomų lietuvių kalbos gramatika — **Handbuch der litauischen Sprache** (1957 ir 1966) ir penkių tomų lietuviškai - vokiškas žodynas — **Woerterbuch der litauischen Schriftsprache**, pradėtas dar Lietuvoje ir baigtas Amerikoj kartu su prof. A. Saliu (nuo antro tomo vidurio) 1968 m. Abu darbai yra kapitaliniai, jie bus ilgą laiką naudojami pasaulio mokslininkų, kurie turės reikalą su lituanistika.

Pažymėtina, kad ir jubiliato sūnus Alfredas Erichas Sennas yra pasižymėjęs istorikas, pastaruoju metų dėstąs istoriją Wisconsino universitete Madisone. Jo disertacija bei kiti darbai yra iš Lietuvos istorijos. D.

Nuo ryto iki vakaro (1965) yra anksčiau pasirodžiusių ir šiek tiek pataisytų, o taip pat 12-kos naujų novelių rinkinys. Jeigu būtų buvę atmesta koks dešimt meniniai menkesnių novelių, be abejonės jis būtų vienas brandžiausių Lankausko, o taip pat okupuotos Lietuvos visoje novelistikoje, kūrinių. Šio rinkinio naujosios novelės mažai išsiskiria stilistine maniera bei koloritu nuo ankstyvesniųjų. Knygos aplanke autorius pastebi, kad tai „penkerių metų mano kūrybos dalis, lyg ir koks praeities etapas". Tai buvo tarsi užuomina apie būsimą kūrybos etapą, kuris prasidėjo, pasakytume, apysaka „Balta, juoda ir mėlyna", pasirodžiusia *Pergalės* žurnale 1966, o vėliau apysakų rinkinyje *Klajojantis smėlis. Žiaurūs žaidimai .Balta, juoda ir mėlyna* (1967).

Ankstyvesnėse novelėse miesto aplinka ir kasdieninis miestiečio gyvenimas tebuvo fragmentiškai paliestas. Lankausko kūrinių personažai, daugumoje miesto inteligentai, buvo užtinkami kelionėse, atostogose, iešką poilsio, įkvėpimo gamtoje arba bėgą iš miesto nuo kažko negero ir ne-

malonaus. Apysakoje *Balta, juoda ir mėlyna* pirmą kartą Lankausko kūryboje atsiskleidžia įstaigos, gatvės, valgyklos, krautuvės, aludės vaizdai. Per jauno architekto išgyvenimų prizmę išryškėja ta slogi miesto rutina, monotoniškas ir inertiškas, kone beprasmis gyvenimas. Diena iš dienos vyksta savotiškos grumtynės tarp architekto, kuris stengiasi išsiveržti iš dvasinio abejingumo kiauto, stagnacijos, ir jį naikinančios miesto kasdienybės bei aplinkos sąlygų. Buities atmosfera ir architekto nuotaikų ir jausmų kaita per gausias asociacijas, keliaprasmiškus simbolius organiškai įausti į laisvoką, savitą kompoziciją.

Vėlyviausioje knygoje *Pilka šviesa* (1968) didelė dalis novelių ištisai pašvęsta miesto tematikai. Ypač vaizdžiai perduota miesto pilka, banali įstaigos darbuotojo kasdienybė. Daug tikslių ir sugestyvių išorinių detalių su gana ryškiu vietos ir laiko koloritu, tačiau autoriui rūpi žmogaus sielos kampeliai, kas slypi už jo automatiškų veiksmų, kasdieninių būsenų, situacijų. Viena iš didžiųjų inteligento nelaimių, atrodo, yra tai, kad smulkūs šeimos reikalai, „amžina kova su popieriais" įstaigoje, indiferentiška miesto aplinka paverté individą į tam tikrą viskam abejingą robotą. Tokie moderniojo gyvenimo atributai, kaip televizorius, lengva mašina, geras butas, kinas, yra tam tikra prasme savotiški dvidešimtojo amžiaus vidurio inteligento supilkėjimo ir nužmogėjimo kaltininkai. Tačiau tame kasdienybės užguitame žmoguje kartais atbunda troškimas būti individu, kaupiasi neapykanta sau ir banaliai aplinkai, jis ima ilgėtis nekasdieniško, natūralaus, paprasto. Jau ir ankstyvesniųjų novelių dauguma personažų yra savotiški užsidarėliai, romantinės pasaulėjautos neramuoliai, besibastą po atostogų pasaulį — miškus, kaimus, pajūrį ir t. t. Tai pabėgėliai iš miesto, siekiantieji atgauti ne tiek fizines, kiek dvasines jėgas, kad vėliau, įsikinkius į miesto rutiną, šie išgyvenimų prisiminimai palaikytų juos gyvastingais iki kitos vasaros, kitos progos.

Inteligento supilkėjimas miesto komplikuotoje aplinkoje tėra vienas, nors labai būdingas, šiandieninio miestiečio bruuožas. Būtų logiška laukti, jog Lankauskas tęs pradėtąją inteligento kasdienybės vidinę analizę.

J. Vėlaikis

KALBOTYRA

IŠKEPTA IR IŠVIRTA

Mūsų „Aušros" gadynėje gyveno toks didis patriotas Vištelis-Višteliauskas, kuris buvo kartu kalbininkas, istorikas ir gal dar kokių kitokių mokslų specialistas. Jis išaiškino (gana logiškai), kad senų *gala, Ventspilis, Vandrille, Undenojus* (t. senovėje lietuvių gyventa visame pasaulyje, kadangi mūsų pirmieji tėvai, Adomas ir Ieva, rojuj kalbėjo lietuviškai. Višteliausko mokslą patikslino ir konkrečiais įrodymais papildė profesorius Genėjas savo veikale „Kur lietuvių senovėje gyventa".

Tada įrodyta, daugiausia kalbiniais argumentais, kad lietuvių gyventa mažiausia visoje Europoje ir Azijoje. Tai rodo iki šiol išlikę vietovardžiai, kurių lietuviška kilmė gana aiški. Pavyzdžiui, lietuvių gyvenimą Skandinavijoj rodo *švedų* vardas, kuris reiškia ne ką kitą kaip lietuviškus *žuvėdus*. Kad lietuvių gyventa Šveicarijoj, geriausiai parodo jų sostinės vardas — *Bernas*, kuris kilęs iš lietuviško *bernas*. Panašiai vokiečių miesto *Koelno* kilmę rodo lietuviškos *kelnės*, Palestinos *Siono* — mūsų *sijonas*, o pati *Palestina* yra ne kas kita, kaip lietuviško vietovardžio *Paleistynė* palikimas.

Pasirodo, kad kiekviena gadynė turi savo Višteliauskų. Turime ir mes dabar vieną tokį Česlavo Gedgaudo asmenyje. Jis taip pat parašė veikalą „Lietuvių tautos kilmės beieškant", paskelbdamas jį *Dirvos* skiltyse. Panašus jis į Višteliauską tuo, kad savo veikale naudoja taip pat daugiausia kalbinius argumentus ir sugriauna vokiečių kalbininkų mokslą apie „fiktyvią indoeuropiečių kalbą". Tik Č. Gedgaudas lietuviškus kalbinius argumentus vartoja daug plačiau ir įtikinamiau.

Štai, pavyzdžiui, iš mūsų žodžio *varyti* šaknies jis sumaniai išveda tokius žodžius, kaip *variagai* (liet. *varingai*), *varijai* (*arijai*), *Varulynas* (*Berlynas*), *Uralas, Eufratas, Reinas, Rex, Reich*, agl. *war*, prc. *guerre*, vok. *Germann* (iš mūsų karo dievo *Varys*), taip pat *ura, hurra*, lenk. *wiara* ir kt. Net švedų *Aar* ir toks žodis kaip *Frankai* yra kilę iš *Vaar* ir *Varangai* (priešakiniam *V* ar *Va* nukritus). Kitas toks mūsų vaisingas žodis, anot autoriaus, „visuraktis", yra *vanduo*. Juo galima išaiškinti lietuviškumą tokių žodžių, kaip *vandai, bulgarai, prūsai*. Bulgarų vardas „kilęs iš *Bolga, Bala, Balta* raktinės prošaknies". Senųjų bulgarų prie *Volgos* (t. y .*Bolgos* sostinė buvo *Baltachinta* (.t. y. *Balta Šventa*). Žodžiai *Balta Šventa, Baltgudija, Baltija*, anot autoriaus, „pavojingai arti vienas kito". Antras *vandens* „variantas" — *Vandžio*-y. *Dunojus*), Venduvonė (t. y. *Vindobona-Viena*). Mūsų *prūsus* su vandeniu sieja „*Rasos-Rusnės* vandens šaknis". Iš to turime ne tik *Raseinius, Instrutį, Rue Seine, Saoną*, bet ir „didžiai skaitlingų ir galingų tautų vardus: *Persai, Kijevo Rasai, Rusai, Prūsai* visi priklauso seniausios prabaltų vandens raktinės šaknies". Tokio, sakysim, hetitų žodžio *Kubabbar* (metalo pavadinimas, plg. cuprum, kupfer) „šaknis *Kuba*, atrodo, kilusi iš *kepti*, o *bar* iš *virti, varyti*, taigi metalo seniausia pavadinimą išvedam iš jo gamybos proceso", — taigi tai, kas yra iškepta ir išvirta.

Visi šie ir daugybė dar kitų autoriaus pateiktų faktų rodo, kur ir „kaip gyveno mūsų senuoliai prieš *Taurojos* (t. y. *Trojos*) žlugimą. Gal jie buvo tie legendariniai Atlantai? Gal pirmieji žodžiai, ištarti šioje žemėje, skambėjo: *Mama, Nauda, Saulė, Tauras, Vara, Vanduo*?" (Palygink Višteliausko nuomonę apie Adomo ir Ievos kalbą). Autorius daro išvadą, kad su mūsų protėvių istorija „tik Egiptas ir Kinija gali didžiuotis panašiu rekordu". Ir ta mūsų protėvių imperija vis dėlto subyrėjo. Kodėl? Autoriaus nuomone, dėl tų pačių priežasčių, dėl kurių šiandien matome žlungant Ameriką — dėl per didelės laisvės.

Baigdamas savo veikalą, autorius sakosi su juo norėjęs išeiti „viešumon ginkluotas dinamitu ir žiauriais sprogdinimais sudrebinti podirvį... sukelti bangas užmigusiame tvenkinyje". Autorius kuklus — jis supranta ir veikalo trūkumus, kuriuos jis pats taip apibūdina: „Pakliuvus laikraščio verpetan, kasdienio straipsnio paskubos dantračiai suaižė darnios visumos polėkius... Ogi jau ta kalba — Viešpatie, atleiski! Sklandumas lyg papiauto avino velkamo per rudens gruodą..."

Vis dėlto, nepaisant šio trūkumo, autorius tuo veikalu daug ką sužavėjo. Yra pasiūlymų straipsnius išleisti atskira knyga, o *Dirva* paskelbė ir pirmuosius jos prenumeratorius. Tai dr. Bartkus su Bartkuviene, J. Budreckienė, A. Musteikis ir Švaistas. Nusiminti nėra ko — bus jų ir daugiau. Lietuvių patriotizmo, pasirodo, būta ne tik „Aušros" gadynėje — nemenkiau jis žėri ir šiandien išeivijoje.

Išeivis Patriotas

TRIJŲ POETŲ TRYS LAIŠKAI PADORAUS MIESTO PILIEČIAMS

Laiškas pirmas

Esu netikras, tolimas, bet brolis Francois Vil-
/lon'o.
Kaip jis — šiek tiek nerimtas, nugeriąs truputį.
Dar ligi šiol nevedęs nei tautos, nei bataliono,
bet ir Elados vėjai niekados nėra man pūtę.

Verkiu visur visų vaikų. Myliu visokią taiką.
Nei man, nei jiems neprasiskyrė raudonoji jūra.
Su gidu Vilniaus požemyj praleidau trumpą
/laiką.
Ir noriai paklausau tiktai senų graviūrų ..

pamokslininko pagraudenimų ir patarimų.
Neteko dar nė karto mirti už tėvynę.
Neteko dar nė karto apsiverkti, klausant savo
/rimų.
Deja, nei šokt su burmistro dukra, nei gerti
/žalio vyno.
Gėlių mergaitė aplenkė mane ir nesusigraudino.
Neteko gert kavos kavinėje su intelektualais.
Ir dar ko gero — anot Mariaus ir Igno —
teks kada nors nueit ir nusišauti prie upelio.

Laiškas antras

Ir kiekvienam atseikėjo jo dalį:
akliem neužpūtė žvaigždžių,
luošieji gavo greitkelius nuo marių iki marių,
kurti ir nebyliai apsigyveno diskotekose,
viršum kareivių kapinyno, pasitiesę baltą drobę,
taikieji žaidė revoliuciją su metaliniais tarako-
/nais
ir kiekvienam atseikėjo jo dalį.

Palaidoję saulėlydį nuėjo miego:
naktis pati galėjo aplankyti
savuosius: prie parado aikščių ir po tiltais,
senųjų prieglaudose ir vergų stovykloj
naktis pati apklojo gailestinga
gera skara visus, kurie nemoka
palaidoję saulėlydį nueiti miego.
Pabudę nuolatos, per amžius kalba:
už jus, už juos, už mus ir už kiekvieną
jie kalba maldą, rauda ir lopšinei
atranda naują žodį prie mažos mergaitės
ant grindinio ir už žudiką nužudyto
ir už tave, ir už mane ir mūsų žemę
pabudę nuolatos, per amžius kalba.

Laiškas trečias

Buvo tai draugo ranka,
kurią spaudžiau ant svetimo laivo.
Ir man pasirodė staiga,
kad rytas, upė, keleiviai

tėra sapnas. Tik mudu du,
susitikę už metų ir mylių
po gaisrų, po marų, po ledų
spaudžiam ranką ir tylim.

Buvo tai brolio ranka.

1968.VII.22 Henrikas Nagys

LTSR Valst. Respublikinė Biblioteka

TRAGIŠKAS TRUMPAREGIŠKUMAS

Laiškai Lietuviams š. m. kovo mėn. numery paskelbė žurnalisto Vytauto Kutkaus straipsnį apie Virgilijaus Noreikos koncertus Amerikoje. Straipsnio antrinė antraštė kelia klausimą, „ar meilė Lietuvai ir lietuviškai dainai sunaikins lietuvybę šiame krašte?" Klausimas iš tikrųjų nuostabus. Tik ne visai aišku, kuria prasme: nuostabiai komiškas, nuostabiai tragiškas ar tiesiog nuostabiai kvailas. Tik pagalvokim: meilė Lietuvai ir lietuviškai dainai gali sunaikinti lietuvybę šiame krašte. Išeitų, kad norint išlaikyti lietuvybę, reikia nemylėti nei Lietuvos, nei lietuviškos dainos.

Nesistebim, kad L.L. tokį straipsnį paskelbė. Juk laikraštis negali būti vienos nuomonės reiškėjas. Ir nors tūkstančiai lietuvių lankėsi Noreikos koncertuose, nors tarp jų buvo ir žymiausių mūsų organizacijų atstovų bei vadovų, bet V. Kutkus turi teisę laikyti save gudreesniu, toliau numatančiu, negu tie tūkstančiai, ir skelbti nuomonę, kad meilė Lietuvai ir lietuviškai dainai sužlugdys lietuvybę. Kai viename lietuvių būrely vienas jų prisiminė tą V.K. straipsnį, kiti juokaudami kėlė reikalą Kutkų siūlyti visų veiksnių vadu. Juk nė vienas iš veiksnių nesuprato tokių koncertų pražūtingumo, o V.K. suprato. Kiek vėliau paaiškėjo, kad ne vienas Kutkus taip tragiškai šį reikalą pergyveno. Panašiai jį pergyveno keli piketuotojai Niujorke ir net **Dirvos** bei **Darbininko** redakcijos, kurios V.K. straipsnį perspausdino. O tai straipsnio reikšmingumą žymiai pakėlė.

Ką iš tikrųjų V. Kutkus savo straispniu norėjo pasakyti? Jis tariasi žinąs, kad „šėtoniškai klastingas komunistas rusas mūsų meilę savo gimtajam kraštui ir lietuviškai dainai naudoja mūsų pačių sunaikinimui". Toliau jis tuo kiek suabejoja, ir prisipažįsta, kad „panašių solistų bei ansamblių siuntėjų šėtoniškų tikslų mes nežinome", bet vis dėlto prileidžia tokias baisias galimybes: 1) Lietuvos solistai ir ansambliai nukonkuruos mūsų solistus bei ansamblius, kurių niekas nebeklausys, pasiklausę geresnių iš Lietuvos; 2) daugumas mūsų organizacijų, kurios „finansiniai išsilaiko beveik tik iš įvairių parengimų pelno", sužlugs, nes atvažiavę svečiai tarsis su kitais koncertų rengėjais.

Čia mes norėtume priminti, kad užsienio menininkų gastroliavimas praktikuojamas visame pasaulyje, visuose kraštuose ir neteko girdėti, kad gastrolieriai būtų kur sužlugdę vietinius menininkus. Berods, ir mūsų Kipras Petrauskas bei kiti menininkai yra lankęsi prieš karą Amerikoj, bet neteko girdėti Amerikos lietuvių nusiskundimų, kad jie čia būtų daug kam pakenkę ar daug ką sužlugdę. O kad mūsų organizacijos neišnyktų, mes turime joms gerą patarimą: tegu jos nebūna kvailos ir tegu pačios organizuoja menininkų iš Lietuvos koncertus. Tada jos ne tik finansiškai nežlugs, bet dargi pralobs.

O dabar mes norėtume kreiptis į visus Kutkus, **Dirvos** bei **Darbininko** redaktorius ir panašius žmones su prašymu susirūpinti žymiai rimtesniais mūsų išeivių lietuvybės žlugdytojais, nei tie gastrolieriai iš Lietuvos. Tie žlugdytojai yra mūsų tarpe ir jie netgi laikomi patriotais. Jie nėra eiliniai žmonės, bemoksliai ir beraščiai, bet žymūs visuomenės veikėjai. Štai krikščionių demokratų veikėjas lietuviškomis knygomis nesidomi ir savo namuose jų nelaiko, pasitenkindamas **Draugu** ir partijos brošiūromis. Štai valstiečių liaudininkų žymus veikėjas savo dukterį išmokė kalbėti 5 ar 7 kalbom, bet lietuviškai nė žodžio. Štai Lietuvių Fronto bičiulių tarybos narys su savo vaiku nuo pat užgimimo dienos kalba tik angliškai. Štai daugelis patriotų, uždirbančių po 25 tūkstančius į metus ir daugiau, neranda reikalo remti kokį nors lietuvių fondą, jaunimo stovyklą ar kultūros centrą. Jie tariasi atlieką patriotinę pareigą paaukoję retkarčiais penkinę ar net dešimtinę. Mes žinome jų pavardes, jų adresus, jų pajamas. Jeigu pageidautumėte paskelbti juos savo spaudoj, mielai tas žinias suteiktume. Neseniai tėvai pranciškonai paskelbė savo gimnazijos uždarymą, kažką panašaus padarė ir Putnamo seserys. Negi Noreika dėl to kaltas? Ačiū Dievui, ne jis. Pasirodo to kaltininko esama vietinio: „Šių židinių užgesimas yra čia vykstančio tautinio genocido ženklas" (**Darbininkas**, 1969.7.2). Taigi, anot **Darbininko**, genocidą vykdome mes patys.

Kadaise mūsų sportininkams vykstant į Lietuvą, rimti žurnalistai rimtame dienrašty gąsdino, kad tai „baisiau už mirtį". Kas iš tikrųjų gali būti baisiau už mirtį? O gi mirtis, kuri nėra natūrali, kuri nėra neišvengiama, kuri vykdoma savo pačių rankomis, pačių vykdomas genocidas. Štai kas baisiau už mirtį. Ir kodėl tai daroma? Ogi todėl, kad mūsų šiaipjau ne per gilų patriotizmą pakeitė labai mielas materializmas — ne dialektinis ar istorinis, o daug praktiškesnis — buržuazinis ir kapitalistinis. Ir šia liga serga jau daugelis. Juozas Girnius jau senokai vienoj knygoj pranašavo, kad išeivijoj išliks tik mažuma. Pranašystė, atrodo, pildosi. Išliks tik tie, kurie nemato prasmės net gyventi be lietuvių kalbos, lietuviškos knygos, lietuviškos dainos, kurie eis klausytis ne tik savų, bet ir su ne mažesniu užsidegimu lietuvių iš Lietuvos koncertų, nes jie tokie čia reti (ir bus reti, nes Lietuva gana toli), kurie su meile žvelgs į Lietuvą ir į čia atvykstantį lietuvį, kurie pirmiausia ieškos, kas mus su juo jungia, o ne kas skiria, kurie svajos apie galimybę grįžti į tėvynę jei ne jiem patiem, tai bent jų vaikam, kuriems Lietuva, lietuvis, lietuvybė pirmoj, o ne paskutinėj vietoj, kuriem... Ir kai mes baigsime nykti materializmo tirpinimo katile, gal ir būsime prarагėję ir šauksimės gastrolių iš Lietuvos savo dvasiai atgaivinti, bet ar nebus jau per vėlu?

Todėl ar ne laikas jau dabar pagalvoti, kaip sekančiam jaunimo kongresui atsikviesti geriausią jaunimo ansamblį iš Lietuvos?

A. Daugvydas

RIMTAI DIRBANTIEJI MAŽIAU ŠŪKAUJA

— Parašyk, — sakau, — Rimvydai, ką nors lituanistinių aktualijų temomis **Akiračiams.** Na, kad ir apie neseniai įvykusios baltų konferencijos atsiekimus ir nesekmes... Jeigu nori ir savo kolumną užleisiu. . .

— Ta konferencija jau seni popieriai. Gyvenu, kaip matai, užkampy, bent lietuviško judėjimo prasme, ir nuo visokių veiklų esu prakeiktai atsilikęs... Bepigu jums ten New Yorke ar Čikagoje, o man čia Columbus...

Iš tikrųjų dr. R. Šilbajoris, didžiulio Ohio State universiteto slavų literatūros profesorius, lietuviškoje kultūrinėje veikloje atlieka daug daugiau negu dažnas vadinamosios išeivių sostinės veikėjas. Jo išsamių straipsnių lietuvių literatūros klausimais rastum veik kiekviename **Metmenų** numeryje, gi recenzijų — ne tik **Aiduose, Akiračiuose, Drauge,** bet ir keliuose amerikiečių žurnaluose. Jo įvadas į „Socialistinį realizmą" (išleido Pedagoginis Lituanistikos Institutas) ar egzilinės mūsų novelės kritiška apžvalga („Lietuvių literatūra svetur") yra tik patys vėlyviausi jo darbai, pareikalavę ne vieno ar dviejų savaitgalių laisvalaikio.

Netrukus Oklahomos Universiteto leidykla išleis, Lietuvių Fondui paremiant, stambią dr. Šilbajorio straipsnių knygą, keliolikos lietuvių rašytojų kūrybos vertinimus anglų kalba.

— Norėčiau, kad Lietuvių Fondas savo pažadėtą paramą Oklahomos universiteto leidyklai galimai greičiau pasiųstų ir kad knyga galėtų pasirodyti dar ateinančių metų pavasarį. Tada ją galėčiau panaudoti, jeigu ir ne kaip vadovėlį, tai kaip pagalbinį šaltinį lietuvių literatūros kursui Ohio State universitete, kuris numatytas 1970 m. vasaros semestro metu.

— Lietuvių literatūra Ohio universitete? Skamba didingai, beveik egzotiškai... Ar taip jau iš tikrųjų ir bus? Kaip tai atsitiko?

— Istorija būtų ilgoka. Bent dešimt didžiųjų vidurio Amerikos universitetų yra sudarę tokią programą, pagal kurią vasaros semestrų metu pasikeičiama profesoriais. Man šią vasarą teks dėstyti 18-to šimtmečio rusų literatūros kursą Illinois universitete. Kitų metų vasaros semestrą dirbsiu namuose. Taigi ir mano viršininkas, žinodamas mano kai kuriuos darbus lietuvių literatūros srityje, pasiūlė man suorganizuoti lietuvių literatūros kursą. O kadangi jis pats pasiūlė, tai reikalas atrodo lyg ir užtikrintas, nes pasiūlymą priėmiau.

— Manau koncentruotis daugiau į naująją mūsų literatūrą, paleisti keletą ar keliolika pačių reikšmingiausių autorių ir juos stipriau panagrinėti. Kursas tęsis maždaug nuo birželio vidurio iki rugpiūčio pabaigos, bus skirtas daugiau jau pirmąjį mokslo laipsnį įsigijusiems (graduate) studentams. Jį sekmingai išklausiusiems bus duodamos 5 kredito valandos užskaitų.. Jeigu bus pakankamas susidomėjimas, reikėtų bandyti ir daugiau tokių dalykų pravesti..

— Tiktai, susimildamas, painformuok ir pranešk visas detales, kada jau viskas paaiškės.. O gal ir daugiau ką tame savo „užkampyje" planuoji?

— Nieko ypatingo... Kartu su manim universitete dirba gana judri estė literatė Ilse Lehiste. Su ja dažnai pasikalbame ir pabaltiečiams jautresnėmis temomis. Ateinančių metų pradžioj, sausio 31 ir vasario 1 dienomis esame numatę surengti konferenciją Pabaltijo tautų literatūros klausimais. Jos globėjų ir „sponsoriumi" irgi sutiko būti Ohio State universitetas. Tikslas būtų pasiinformuoti, aptarti problemas... Paskaitininkų dalyvautų apie 15 - 20 asmenų, stipresniųjų visų trijų Pabaltijo tautų literatūros kritikų. Viskas, žinoma, būtų vedama anglų kalba. Daugeliui numatytųjų paskaitininkų kvietimai jau išsiuntinėti.

— Tai vis dideli užsimojimai! Kodėl apie juos niekur negirdime?

— Reikia daugiau dirbti ir mažiau kalbėti ar garsintis. Nemėgstu estradinių jomarkų, nors ir pripažindamas jų reikalingumą ar net vertę. Pereito Kultūros kongreso užkulisinių išgyvenimų negaliu užmiršti. Po jo esu sau prižadėjęs dalyvauti tik rimto mokslinio darbo susirinkimuose, kurie daugiau pasitarnautų kultūrai, o ne bereikalingus erzelius keltų..

Taigi, kolumną bičiulis Rimvydas iš tikrųjų ir parašė...

Algirdas T. Antanaitis

GANA METŲ SU BURBULAIS

1930 metai Lietuvoj buvo oficialiai pavadinti **Vytauto Didžiojo Metais.** Visuomeninės bei valstybinės viršūnės ir tada nesugalvojo itin monumentalių priemonių tokiam metų pavadinimui pateisinti bei Vytautui Didžiojam išliktinai pagerbti. Nei V. D. ordino, nei V. D. aukštųjų karininkų kursų, net nei V. D. universiteto nebėr. (Atvirai kalbant, kodėl, būtent, universitetas tada buvo pavadintas Vytauto Didžiojo vardu, tebėra mįslė: kokią vietą Vytauto didybėj užėmė mokslas?). Eisena aplink Lietuvą su specialiai tem tikslui pagamintu V. D. paveikslu sukėlė „daug judėjimų, menkai laimėjimų", o vietomis net grėsė viso jubiliejaus orumui. Išliko tik B. Sruogos **Milžino paunksmėj** — jubiliejiniam konkursui parašytas kūrinys, komiteto pripažintas stipriausiu, tik nepriimtas dėl kažkurių ten brūkštelėjimų prieš plauką bažnytiniams autoritetams... Dar vienas išlikęs Vytauto Didžiojo Metų pėdsakas tai tas, kad turim itin daug Vytautų, kuriems dabar sueina 39 metai. Jie geriausi liudytojai, kad Vytauto Didžiojo Metų vardas plačiuose tautos sluoksniuose buvo populiarus...

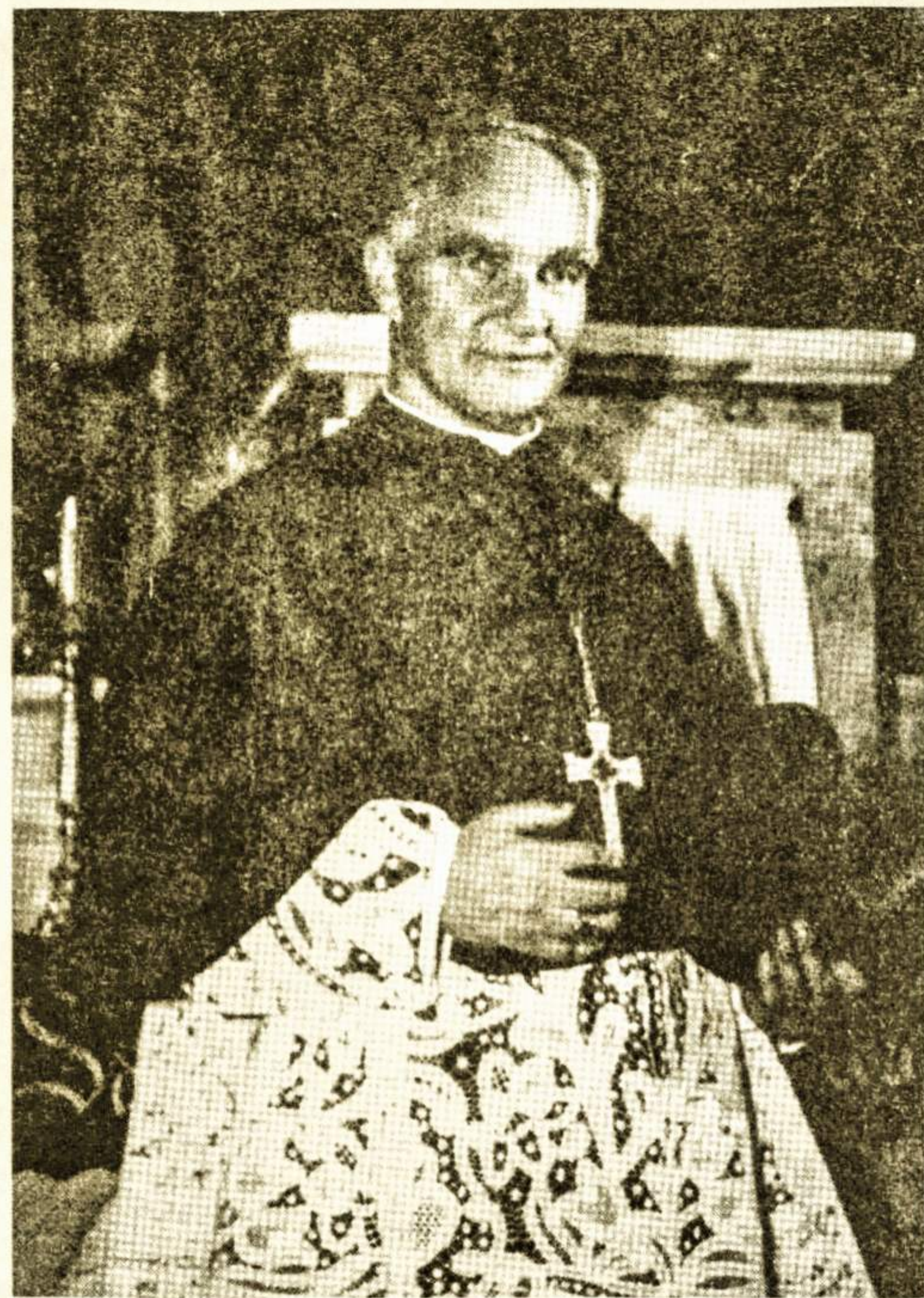
Dabr „krikštytų" metų pabiro ištisa serija. **Maironio, Donelaičio,** pusiau slaptai **Kudirkos,** labai viešai **Laisvės Kovos,** o šiemet **Švietimo ir šeimos...** Turbūt kas nors jau kala ir ateinantiems metams vardą!

Kaip daugumas pamėgdžiojimų bei kartojimų, taip ir šis metams vardų segiojimas nebepasiteisino nė tiek, kiek 1930-tųjų metų pavadinimas **Vytauto Didžiojo Metais.** Šie vardai iš ėjo prie metų pririšti lyg balionai ar burbulai: matomi, bet tušti; neprisidėję nei prie turinio praplėtimo, nei prie pėdsakų pagilinimo.

Turbūt, jau praėjo gadynė, kada būdavo įmanoma vien šūkiais susiraginti ką nors nuveikti. Ir, turbūt, jau atėjo gadynė susilaikyti nuo metų (ar mėnesių!) išankstinio apkarstymo tuščiais pažadais — burbulais. Metams žymėti gana skaitmenų. O jei metai tampa verti kaip ypatingai pavadinti, tai tas tampa aišku tik jiems praėjus, o ne iš anksto.

Jeigu mūsų tarpe šiemet būtų padaryta kas nors tikrai nepaprasta švietimo ar šeimos tobulinime, tai tokiam laikui ir be dekretų ateity priliptų švietimo - šeimos metų vardas. Bet jei atsitiks, kad svarbiausias švietiminis „laimėjimas" šiais metais liks tik vienintėlės lietuviškos vidurinės mokyklos Amerikoje užsidarymas dėl mokinių stokos, tai toks vardas bus tik ciniška patyčia. Mada metus iš anksto „krikštyti" (ir tuos „krikštijimus", laikyti net veiklos vadovavimo aktais) jau išsigimė, ir jau gana jąja besekti.

V. Rastenis

VYSK. ANTANAS DEKSNYS

Tylaus ir darbštaus organizatoriaus parinkimas nauju Europos lietuvių vyskupu išeivius nustebino, bet ir nudžiugino. Visa mūsų įvairialypė visuomenė jį priėmė savu. Visi jaučia reikalingumą moralinės užuovėjos mūsų irzliame gyvenime.

Vienybės redaktorius Vytautas Širvydas prikaišioja *AKIRAČIAMS* (žr. 1969 /8 nr., *Komisarai ir jogai),* kad jie esą „iš aukšto" žiūri į tai, „kas lietuvių dirbama Lietuvoje", ir teigia, kad „šia kryptimi gal didžiausias skirtumas tarp *Vienybės* ir *AKIRAČIŲ*".

Mūsų nuomonė kitokia. *AKIRAČIAI* ne tiktai neturi jokio noro iš aukšto žiūrėti į lietuvių darbą Lietuvoje, tai yra, juos menkai vertinti ar nuvertinti, bet, priešingai, daug ką vertina labai teigiamai. Juk kiekviename *AKIRAČIŲ* numeryje parodytas vienos ar kitos srities nusipelnęs Lietuvos kūrėjas. Ir viename A. numeryje pasisakyta tuo klausimu labai aiškiai: „turėtume skirti režimą ir tautą ir kelti tautos garbę, nepaisydami, kad režimas tą garbę savinasi. Dėl to turėtume ne tik vertinti, bet didžiuotis ir garsinti visus Lietuvos lietuvių laimėjimus moksle, mene, sporte bei kitose srityse, nes ne tiek svarbu, kokiomis sąlygomis tai padaryta, kiek kad lietuvio padaryta. Laisvojo pasaulio lietuvių uždavinys būtų kaip tik ne nutylėti, o garsinti ir visur pabrėžti, jei lietuviai yra kur pasižymėję, kad ir būdami įvairių tautų sambūryje" *(AKIRAČIAI,* Nr. 7, 13). Taigi pasisakyta rodos, visai aiškiai, ir jokio žiūrėjimo iš aukšto čia visai nematyti. Ir jeigu A. ko nors vertingo nepaminėjo, tai gal dėl to, kad nespėjo ar nepastebėjo.

Tačiau *AKIRAČIAI,* kaip minėta, skiria Lietuvos lietuvius ir Lietuvos režimą, kuris Lietuvai yra rusų primestas. Režimo A. negiria ir neliaupsina, kaip tai daro *Vienybė.* Čia ir yra esminis skirtumas tarp *AKIRAČIŲ* ir *Vienybės. AKIRAČIAI* atsirado kaip reakcija: iš vienos pusės prieš ultrakonservatyvius mūsų laikraščius, kaip *Naujienos, Laisvoji Lietuva,* iš dalies *Darbininkas,* kurie neskiria režimo nuo lietuvių tautos ir kurie, smerkdami režimą, smerkia dažnai niekuo dėtus sąmoningus, padorius lietuvius; iš kitos pusės kaip reakcija prieš *Vienybę,* kuri taip pat neskiria režimo nuo tautos ir kuri, girdama nusipelniusius lietuvius, daugiau ar mažiau giria, daugiau ar mažiau teisina ir režimą, o tuo pačiu ir dabartinę padėtį Lietuvoje.

VIENYBĖ

ŽVILGSNIAI IŠ AUKŠTO

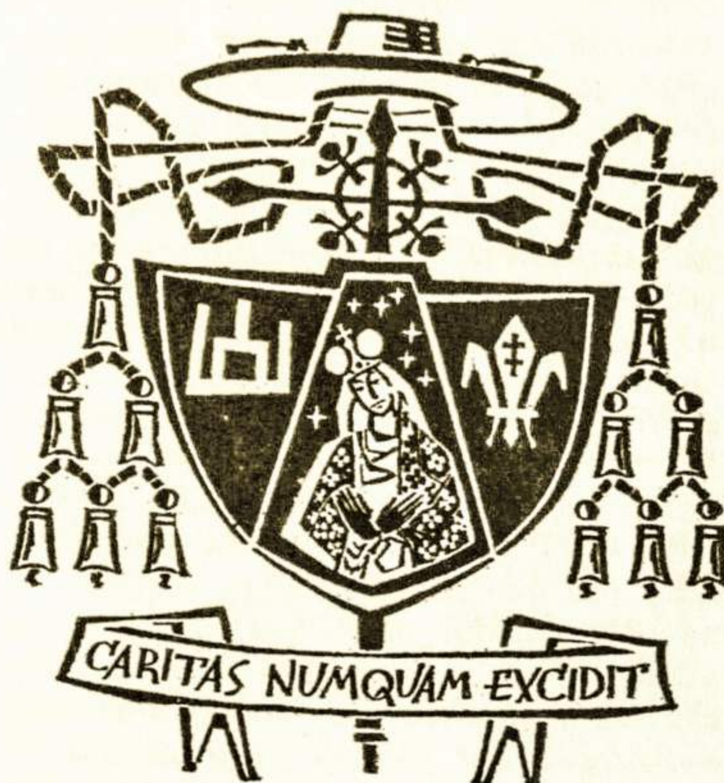
Tokį *Vienybės* nusistatymą labai gerai parodo, pavyzdžiui, kad ir 1969 m. birželio 6 d. numeris, kurio pirmame puslapy yra du straipsniai. Pirmas apie Sovietų Sąjungos pasiuntinybės Vašingtone antrąjį sekretorių Ed. Juškį, o antras apie Amerikoje besilankantį prof. Zigmą Januškevičių (vidury puslapio kompozitoriaus V. Klovos žmonos, atvykusios iš Lietuvos, nuotrauka). Mat, Juškys Sovietų Sąjungos vardu nuvežė Los Angeles uosto direktoriui dovanėlę už vieno Sovietų laivo bei jo įgulos priėmimą. Vadinas, Sovietų atstovybės sekretorius Juškys, prof. Januškevičius ir ponia Klovienė *Vienybei* vienodai įdomūs, vienodai verti minėjimo bei jų darbų aprašymo. Tame pačiame numery yra trumpos žinutės ir nuotraukos apie prel. A. Deksnio paskyrimą vyskupu, apie Pijaus Grigaičio mirtį, apie Lietuvių Fondo sėkmingą vajų Niujorke, kur per vakarienę surinkta 30 tūkstančių dolerių. Visi šie įvykiai *Vienybei yra* antraeilės, trečiaeilės reikšmės, todėl trumpai ir tepaminėti kituose puslapiuose, nors normaliai visi laikraščiai pirmoje vietoje atžymi savo krašto svarbiausius įvykius.

Būdingas *Vienybei* aplamai ir J. G. straipsnis tame pačiame numery, kur autorius Puerto Rico lygina su Lietuva ir pažymi, kad „Puerto Rico anaiptol nėra nepriklausoma valstybė", betgi nutyli faktą, kad toji šalis tokią padėtį (Commonwealth) pasirinko 1967 m. plebiscitu, taigi savo noru, o Lietuva jėga aneksuota.

Panašus yra ir 1969 m .balandžio 25 d. *Vienybės* numeris, kurio pirmame puslapyje pažymima ne Brooklyno lietuvių operetės 50 metų sukaktis, o V. Klovos operos pastatymas Rygoje. Kompozitorių Klovą pagerbti ir atžymėti, be abejo, reikia, bet kodėl Brooklyno lietuvių operetei pagailėta pirmo puslapio? Juk 50 metų sukaktis gana reikšmingas įvykis, ypač kad operetės steigėjai ir vadovai buvo *Vienybės* žmonės. Bet tai ne tiek svarbu, kiek tame pačiame numery paskelbtas Vytauto Širvydo editorialas, kuriame jis iš kailio nerdamasis stengiasi įrodyti, kad Lietuvoje jokio rusinimo nėra. V. Širvydo nuomone, tai parodęs Delaware universiteto profesorius Jaroslavas Bilinskis, pasinaudojęs „medžiaga išleista Vilniuje 1964 ir 1966 m. rusų kalba". Todėl Širvydas bara Vliką bei kitus veiksnius, kam jie Lietuvą „rusina", atseit prasimano rusinimą. Anot V. Š., Lietuvoje, gali būti, vykstą šioks toks „savanoris" rusinimas. Tame pat vedamajame Š. randa reikalą ne tik į Veiksnius „iš aukšto" pažiūrėti, bet ir į šiaip lietuvius: „Mūsų kalbininkai išeivijoj jau numarino leistą bekraujį laikraštėlį, nes ir patys be tautinio kraujo". Savo kraują V. Š., be abejo, laiko šimto nuošimčių tautiniu. Tame pačiame numery yra ir ilgas poeto Juozo Mikuckio, grįžusio Lietuvon gyventi, straipsnis, kuriame taip pat įrodinėjama, kad jokio rusinimo ar religijos persekiojimo Lietuvoje dabar nėra.

Tokie pavyzdėliai, kurių yra kuo ne kiekviename *Vienybės* numery, rodo, kad V. labai iš aukšto žiūri į daug ką: į išeivijos bendrines organizacijas bei jų vadovybes, net į atskirus žmones, kurie nepriklauso *Vienybės* būriui, bet rodo didelį nuolankumą ir pagarbą Lietuvos režimo pareigūnams, — pagarbą, kokios ne visada susilaukia daugelio valstybių pareigūnai iš savo piliečių. Tokie faktai leidžia daug kam daryti pagrįstą priekaištą *Vienybei,* kad ji yra prorusiška, rusofiliška. Nuo *Laisvės* ir *Vilnies* V. skiriasi tik tuo, kad anų laikraščių rusofiliškumas yra atviras, o *Vienybės* truputį pridengtas, matyt, nenorint atgrasyti senų skaitytojų.

AKIRAČIAI giria, kas yra girtina, ir peikia bei kritikuoja, kas yra kritikuotina tiek čia išeivijoj, tiek ir Lietuvoj. Kritika anaiptol nėra joks iš aukšto žiūrėjimas. Šitaip elgdamiesi, *AKIRAČIAI* su malonumu vertina šaunius lietuvių darbus Lietuvoje ir čia išeivijoj, bet negali lygiomis vertinti Lietuvos režimo vadovus ir mūsų išeivijos kovos dėl Lietuvos laisvės organizacijų vadovybes. Negali, nes Lietuvos režimo pareigūnai atstovauja Lietuvos pavergėjui, tuo tarpu mūsų organizacijos gina, kaip jos išmano ir kiek pajėgia, lietuvių tautos apsisprendimo teisę, kurią pripažįsta visi padorūs pasaulio žmonės. Dėl to ir suprantama, kodėl Lietuvoje *AKIRAČIAI* negali būti viešai palankiai vertinami, nes okupanto cenzoriai tokio vertinimo nepraleistų. Toks yra skirtumas tarp *AKIRAČIŲ* ir *Vienybės.* Tokiam pasisakymui mus išprovokavo pats vyresnysis V. redaktorius Vytautas Širvydas.

Naujojo lietuvių vyskupo herbas sukurtas V. K. Jonyno.

JAV LB TARYBOS SESIJA

ČIA YRA LIAUDIES BALSAS

TĄSA IŠ 9 NUMERIO

Dabušis: Inžinierius Kamantas.

Vytautas Kamantas, tarybos narys: Gerbiamieji, teisingai dr. Matulionis pastebėjo, kad mums visiems rūpi LB ateitis. Tam ir sprendžiam visus klausimus. Man rūpi, nes mano vaikai ateina čionai, jums rūpi, nes jūsų vaikai jau čia yra. Kit ıose kraštuose šios problemos nėra — trilypės organizacijų struktūros kaip Amerikoje: ALTas, BALFas, Lietuvių Bendruomenė. Amerikoj yra įdomi situacija: ALTas — politiniams, BALFas — šalpos, Lietuvių Bendruomenė, ė, kultūriniam, švietimo. Betgi ankstyvesnėse tarybos sesijose nekartą bardavom vieni kitus ir CV, kada visuomet primygtinai skaitydavom jiems iš mūsų įstatų pirmo punkto pagrindinį straipsnį: „Amerikos Lietuvių Bendruomenės tikslas yra yra per lietuvių tautos išeiviją kovoti dėl Lietuvos nepriklausomybės". Ir visuomet pabrėždavom, kad politinis momentas turi būti daromas. A, laikėmės principo, kad reikia, kurie dirba dirbą darbą, nereikia kitiems dublikuoti. A, ir čia noriu atsakyti Amerikos lietuvių tarybos valdybos vicepirmininkui ponui Blinstrubui, kuris taip pat yra ir Lietuvių [Bendruomenės] tarybos narys, kadangi, kas suruošė tautinių šokių šventes, kurios sutraukė masinius lietuvių susirinkimus? — Lietuvių Bendruomenė. Kas surengė dainų šventes? — Lietuvių Bendruomenė. Pasaulio lietuvių seimai? — Lietuvių Bendruomenė. Tie patys žmonės esam ten ir ten.

Balsas iš salės: Jaunimo kongresą...

Kamantas: Jaunimo kongresas, teisingai, yra ir visa kita eilė parengimų. Dabar, a, Lietuvių Bendruomenės tarybos posėdžiuose ALTo klausimą kas iškelia. Visuomet kelia Amerikos Lietuvių Tarybos valdybos nariai arba tos [ALT] tarybos. Kodėl nėra problemų dėl BALFo? Ir dabar grįždamas truputį į tą bendrą... į tam septynių pasirašytam laiške kaikuriuos punktus. Būtent, pirmasis: „Ardo vieningą [JAV] lietuvių nusistatymą, paramai teikti Lietuvos laisvinimo darbui ir į lietuvių visuomenę įnešė nesutarimų ir susiskaldymo pradų." Gerbiamieji, mane atstovauja LB ir niekas kitas. Ar jūsnorite tuo man pasakyti, kad mane atstovauja ALTas, kadangi aš neturiu progos įeiti per jokią kitą organizaciją į ALTą. Antra, „nesilaikydama [JAV LB] įstatų ir neturėdama kompetencijos apsprendė bendradarbiavimo klausimą" [su ALTu] ir t. t. Trečias paragrafas [JAV LB įstatų]. Paskaitykite, ką CV turi daryti 47 paragrafe: „palaiko ryšius su lietuvių organizacijomis ir kitomis tautybėmis". Taryba yra keliais atvejais davusi tuos įgaliojimus centro valdybai. Nemanau, kad tai būtų. Pagrindinis dalykas betgi yra lėšos. Ir čia viskas ir sukasi. Lygiai kaip vakar diskusijos buvo dėl lėšų, taip ir čia yra pagrindinis dalykas lėšų. Jeigu LB eina už savo teises, jinai eina už save, o ne prieš ką kitą. Jeigu ji pasisako, kad mums turi būti pinigai, kur aukotojas aukoja savo valia, jinai už tai pasisako, kadangi tai yra mūsų noras, o ne yra ėjimas prieš ALTą, ar BALFą, ar VLIKą, ar prieš ką kitą. Niekas nemaišykim to... *(Plojimai)* ...niekas nemaišykim to, kad jeigu pozityviai pasisakydami už ką, kad jau einam prieš kitus. Dabar, betgi išeities ieškodami, ieškokime šitaip: jeigu Vasario 16... ė... aukas surinkdami duotume ALTui, kodėl mes nepaprašome, kad ALT išrinktų solidarumo įnašus per savo ALTo skyrius. *(Subruzdimas ir juokas salėje.)* A, dabar, a, kitas dalykas. Teisingai paminėjo p. Blinstrubas, kad kas iki šiol telkė lėšas. ALTo skyrių yra keli, betgi lėšos jau nuo pat senų laikų visuomet eina iš apylinkių. Apylinkės labai puikiai atlieka kitom organizacijom darbus. Mes sutinkam, kiekvienas aukotojas turi teisę apsispręsti, kur jis aukoja, ir aš tos teisės noriu, norėsiu, ir net, jeigu jau negražiai paprašydamas, net ir reikalausiu. Bet, jeigu mano kaimynas p. Blinstrubas pasakys „aš noriu ALTui aukoti", jo valia ir jis tą turi daryti. Dabar, kas liečia vėl ne pagrindinis dalykas yra pinigai. Reikalinga lygybė. Tai, gerbiamieji, dėl Vasario 16 pinigų. Ir visas dalykas visada liečia pinigus. A, mes sakome, Bendruomenė turi daug dalykų atlikti, p. Bražėnas jau nuo seniai sako, kad turime į politinę veiklą įsijungti ir kovoti, bet kaip mes galime betkur kovoti, neturėdami lėšų. Tą ALTas puikiai supranta ir už tai jis nori iš Bendruomenės gauti lėšas. Tie, kurie duoda — tvarkoj, tie, kurie nori duoti Bendruomenei — irgi tvarkoj. Betgi išnešdami, dabar grįšiu dar truputį — kiek laiko turim —

Dabušis: Atsiprašau, laikas.

Kamantas: Gerai... pasibaigė... gerai. Išvada, išvada yra tokia: nepritariu 7 kolegų tarybos narių pareiškimui, išreiškiu visišką pasitikėjimą centro valdybai ir reikalauju ir toliau, kad kiekvienas žmogus turėtų teisę pasirinkti ten sau aukas skirti, kur jis nori. *(Plojimai.)*

Dabušis: Kalba p. Škudzinskas.

Balsas iš salės: Galima dėl tvarkos? Dabar jau dvylikta valanda. Gal apręžti laiką, uždaryti kalbėtojų sąrašą ir eiti prie balsavimo.

Dabušis: Yra pasiūlymas uždaryti kalbėtojų sąrašą. Paremia kas nors?

Balsai salėje: Aš paremiu... ne... aš paremiu.

Dabušis: Kas už tai, kad uždaryti kalbėtojų sąrašą?

(Kelių žmonių balsai salėje.)

Dabušis, atsakydamas į kaž kieno klausimą: Dar yra aštuoni (užsiregistravę kalbėtojai).

(Salė reaguoja subruzdimu ir nuostabos švilpesiu.)

Dabušis: Kas už tai, kad uždaryti kalbėtojų sąrašą. Prašau pakelti rankas?

Dabušis, skelbdamas rezultatus: Dauguma.

Bobelis: Kaip galima pasakyt dauguma, kai kokie trys žmonės pakelia rankas...

(Balsas dingsta triukšme.)

Dabušis: Dar kartą prašau, už tai, kas nori, kad uždaryt kalbėtojų sąrašą. Prašau pakelti rankas.

Balsų skaičiuotojas garsiai: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8... 18, 19, 20, 1, 2...

(Dar kartą garsiai skaičiuoja): Ne 23 o 22.

Dabušis: Kalbėtojų sąrašas yra uždarytas. Mes dar turime aštuonius. Prašau p. Škudzinską.

Antanas Škudzinskas Bostono LB apygardos pirmininkas: Aš kalbu čia iš tolimo, tolimiausios provincijos Bostono. Atvažiavau su viltimi, kad pasisemti čia jėgų ir parvežti savo žmonėms džiaugsmingų, taip sakant, ryžtingų darbų ir, sakant, gražios mūsų veiklos ir ateities. Bet, deja, aš labai esu nusiminęs. Čia visa eilė buvo kalbėtojų, aš nenorėčiau kelti tuos pačius klausimus, aš tik vieną kitą trumpai noriu paliesti dalykėlį, kuris, taip sakant, mūsų apylinkėje dominuoja. Pirmiausiai, tai yra taip: kad šitas raštas, kad mes apylinkės bendradarbiautumėm su ALTu, tai buvo jau išleistas 1965 metais vasario 5 dieną. Tai toks pat raštas, kaip ir 1968 metais panašiai. Gal redakcija skiriasi. Toks raštas buvo ir mes, taip sakant, bendradarbiavome. Juk mes turime daug skyrių, kur nėra ALTo ir šitas funkcijas atlieka Bendruomenės skyriai. Bendruomenės skyriai tuos pinigus persiunčia mums ir mes juos atiduodame. Man nesuprantama dabar, kodėl gi laužiamasi į atviras duris. Ko ieškoma? Dabar sako „Atšaukit šitą paskutinį raštą Bendruomenės". Gerai, mes sutinkam — atšauksim, bet tada tai jau Bendruomenei visus pinigus surinksime ir nesiųsime ALTui, o šitam rašte įpareigoja mus ALTui persiųsti. Galėsim atšaukt, jeigu jūs norit. Atšaukit — negausit pinigų... *(Plojimas.)* ...ir ateityje. Dabar prikiša mums, kad, sako, jūs, apylinkės, vadinasi, ten raginate, ar kąnors, kad jos pereitais metais, jubiliejiniais metais, aš net gavau, kaip bendruomenininkas, gavau šaltą raginamą, kad visi pinigai būtų persiųsti, vadinasi, ALTui ir asmeniniai dar gavau. Ir ką dar noriu jums pabrėžti, kad Bostone surenkamų sumų visas laikas žemėjo, žemėjo iki šešiasdešimts aštuntų metų. Bet, kai buvo šitos dabar paskutinės valdybos pakartotinas raštas ir paraginimas, ir dar buvo iš Bendruomenės pasakyta, dar pirmininkas išsireiškė, sako „Nu, sako, vyrai, gi nebūsite tokie, taip sakant, na, apkiautę, kad jau neparemsit stipriai". Ir ką, mūsų procentas pakilo — 30% padaugėjo įnašų. Dėka šito rašto. *(Plojimas)* Tai kurgi tas raštas yra blogas? Kodėl tas raštas yra blogas. Ir aš matau kaip tik, kad turime raginti. Juk ką mes darome apylinkės? Mes kiekvieną kartą raginame kiekvieną „aukok, aukok" ir kada mes paduodam sąrašą, sakome „Štai, kam nori, tu pasirink bet aukok". Ir, štai, vienas užrašė tam, dabar jis pats visuomet žmogus aukoja vienam sakysim, tikslui, dabar žiūrėk, kitas sykis: tai jis neaplenkia to kur anksčiau, bet pridedame dar ir kitam. Taip, kad aš manau, kad čia mes laužiamės į atviras duris, gaišiname laiką, gaišinate mūsų iš toli atvažiavusių žmonių laiką; jūs čia čikagiškiai pripratę peštis, jau mes skaitome, kasdieną jūsų laikraščiuose, jau jūs mums atsibodote. O jeigu turite kokių *(Triukšmas)* ...nereikalingų žmonių, atsiųskite mums. Mes jiems duosime darbo. *(Gausūs plojimai.)*

Dabušis: Leiskite man čia paskaityti, kas dar užsirašę kalbėti: p. Jasaitis, p. Bražėnas, kan. Zakarauskas, Zaparackas, dr. Bobelis, dr. Vileišis, p. Raugas, kun. Borevičius, p. Šantaras ir p. Smetona ir baigiamasis žodis CV atstovui. Gal kas nors... *(įsiterpia balsai iš salės, atpažįstamas T. Blinstrubo balsas)* ...Jeigu kas nors iš tų nenorėtų kalbėti, patenkinti iš pasisakymų... Prašome p. Jasaitį.

Barzdukas: Gerbiamieji, gerbiamieji, gerbiamieji, laikas pradėtas skaityti nuo tos minutės, kai kas pasako, kad Jūsų vardas pašauktas. Kai kam labai ilgai trunka čia ateit.

Jonas Jasaitis, LB tarybos narys iš Čikagos: Skaitykit kas bus sekantis, tai žinos, kad ruoštųsi.

Man tikrai yra labai skaudu, kad toks raštas turėjo atsirasti. Ir aš pasakysiu: čia nėra tas, kas parašyta dėl tų kelių dolerių, kurie ateis į Bendruomenės kasą, dėl ko nors kito. Kas pasidarė iš to, tos išdavos yra per skaudžios Bendruomenei. Ar jūs, jeigu prisimenat, ir pakartojot anksčiau mano rašytus raštus šitu pačiu reikalu, ar paka... ar pagalvojot apie išdavas, kokios buvo. Po Vašingtone įvykusios konferencijos, mes turėjome metus laiko dienomis ir naktimis rūpintis, kad galėtume atstatyti Bendruomenės vienybę, tam, kad Bendruomenė stiprėtų, o ne silpnėtų. Reikėjo eiti per visas laikraščių redakcijas prašyti, kad stabdytų tuos piktus straipsnius, kurie puolė Bendruomenę. Puolė pačią Bendruomenės idėją. Šiandien, kada mes tą pačią Bendruomenės idėją pradėjom statyti ant pardavimo, kitaip sakant, kad ją vėl pradėtų nešioti ir draskyti iš visų pusių. Aš esu už tą didžiąją Bendruomenės idėją, kad siekiame jos įgyvendinimo, ir siekiame tos idėjos įgyvendinimo pačiomis geriausiomis priemonėmis. O susipešimas, šitos iškeltos riaušės yra ne kas kitas, kaip pačios blogiausios priemonės tai Bendruomenės idėjai siekti. Jeigu galėjom susitaikyti po ilgesnio laiko su ALTu, ir galėjom gražiai gyvent, tai ir buvo tas gerasis siekimas, kuris įrodė pavyzdžiu, kad štai tais metais ir tais metais balsuotojų skaičius Bendruomenėje kyla. Ar triukšmas tą darė? Ne, tą kaip tik darė ta atėjusi taika ir evoliucinis ėjimas prie to didžiojo siekimo. Tai štai dėl ko tas viskas iškilo, štai ko atsirado tas septynių žmonių raštas. Ir jeigu šitą darbą gerai čia sutvarkyt, dėl to čia susiėję ir sprendžiame. Ir, jeigu šiandien išreikštas ar neišreikštas CV-ai pasitikėjimas, jei šiandien mes pasakysim, kad CV darė gerai, man nesvarbu, ar vienu, ar puse balso daugiau, aš eisiu ir ginsiu centro valdybą. Dabar, kol tas nėra išspręstas, ar mes pasisakom už jos gerą žingsnį, jeigu jis nėra pasakytas, man yra abejonė, ar jis geras, ir štai sakau, kaip aš galvoju. Nes jis yra blogas tuo, kad mes negalime jau pačios Bendruomenės idėjos apgint. Ačiū. *(Labai reti ir trumpi plojimai.)*

Dabušis: Ponas Bražėnas, Sekantis kal-

Šio pavasario Bendruomenės sesija atidengė mūsų išeivijos parlamentarinio patyrimo spragą. Arvydo Barzduko partizaniškos pastangos posėdžius pravesti racionaliai dalykiškai nebuvo sėkmingos, nežiūrint jo logikos, procedūros žinojimo, bendruomeniško susigraudenimo („Ar mano sūnus užaugęs priklausys laukinių bendruomenei?") ir temperamento prasiveržimo. Šešių valandų debatus dėl pasitikėjimo CV-ai buvo galima sutraukti į V. Balčiūno, V. Kamanto, K. Miklo, B. Raugo, dr. P. Vileišio ir dr. L. Kriaučeliūno pasisakymus. Visa tai, įskaitant A. Barzduko paaiškinimą dėl procedūros, nebūtų trukę ilgiau vienos valandos. Dvi dienas parlamentarinė demokratija buvo žudoma pašalinėmis kalbomis (J. Smetona apie Vaišnoros knygą), elementariais silogizmais neparemta logika (Kun. V. Zakarauskas apie „Naujienas") ir pirmininkaujančiųjų kolaboravimu su šiuo blogiu, nekalbant apie gausius pasikartojimus.

ba kan. Zakarauskas.

Vilius Braženas, LB tarybos narys iš Stratford,Conn. apyg.: Aš buvau, e, vienas iš pirmųjų, kuris pripažino apsisprendimą aukoms rinkti teisės ir man... nereikia pripažinimo: mes kiekvienas esam laisvas pilietis ir šitas yra natūralus... Nei Bendruomenė gali duoti piliečiui teism... teisių, nei ALTas. Čia buvo tas aišku, tiktai kyla klausimas, e, kodėl, tada ALTas dėlto neprotestavo, tas buvo viskas daroma, mes, mūsų apygarda ypatingai mes šitą visą laiką spaudėme, kad žmonės turi turėt apsisprendimo teisę duot kam nori, kokiai nori organizacijai, ne vien Bendruomenei, ar ALTui, ar VLIKui. Kodėl reikėjo šito rašto, kada žmonės vistiek turėjo teisę šitą daryti. Tai čia yra... kyla klausimas, argi, argi to rašto reikėjo, kada jau buvo tas dalykas vykdomas. Ar čia norėta tiktai kieno nors parodyt galias. Juk buvo aišku, kad sukiršinsit šitą dalyką. Tai šitas klausimas, kurį aš statau, o tas raštas... nežinau, ar, em, protokolų neskaičius senų, ar buvo CV kada įpareigota kada tuo klausimu kalbėti. Jeigu buvo, tai jisai statutinis, jeigu nebuvo, tai jisai prieš statutą. Bet dabar... e... paskui džiugu, kad šiandieną galų gale tarybą, e, e, p .Balčiūnas, mano apygardos pirmininkas sujaudino. Staiga susijaudino. Kada Balčiūnas seime norėjo tarybos pirmininkams, šešiems tarybos [turi būti: apygardų] pirmininkams balso, tarybos tas nesujaudino. Dabar staiga, kada Balčiūnas pasakė, kad daugumai tarybos, hm, patinkamas dalykas, tai ta visa taryba susijaudino: kaip ponas Balčiūnas protingas. Jis ir tada buvo protingas, bet niekas jo tada neklausė, kada buvo atimti balsai liaudžiai, kada liaudis nebuvo seime, e. atstovaujama.

Įsiterpia Dabušis. Girdisi žodžiai: ...liaudies reikalą. Kalbi ne į temą.

Braženas: Aš kalbu apie susijaudinusią tarybą. *(Juokas salėje.)* Ir dabar... jeigu, šita, mus įgalioja perduoti teisingai, žmonės nori turėti teisę perduoti pinigus ten, kur jie nori. Bet taip pat mūs apygardoje žmonės prašė negriaut ALT...,

Ar mes priklausome laukinių bendruomenei?

Barzdukas — *Smetona*

negriaut kitų organizacijų, išlikti. Tai šitas yra liaudies balsas ir ponas Razma prašo: „Ir aš liaudis; prašau ir mane išgirsti". Ir aš atstovauju tą liaudį taip pat, kaip ir tamsta. Prašau pridėt man penkias sekundes, jeigu leidžiate.

Dabušis: Leidžiu.

Braženas: Taigi dabar, aš manau, kad mes čia galime išlyginti. Šitą dalyką turėtų taryba priimt tai, ką p. Balčiūnas pasakė ir kokia padėtis yra. ALTas tą padėtį žino. Taip pat, ė, iškėlė klausimą dėlto, kad šitas raštas suerzino mus visus. Mums erzelio ir taip perdaug. Mes, mm, negalime tą liuksusą leistis. Aš manau, kad tarp tų dviejų skirtumų, tie, kurie prie šito dalyko privedėte, turit ieškot formos. Aš ne Saliamonas, aš negaliu jiems pasiūlyti, bet tiktai formą reikia surasti tokią, kad nekiltų skilimo mūsų visuomenėje tarp organizacijų, nei pačioj bendruomenėj. Ir aš dar prašau, dar prašau į tą dalyką kreipti dėmesį. *(Plojimas.)*

Dabušis: Ačiū labai. Sekantis [po Zakarausko] Zaparackas.

Kan. Vaclovas Zakarauskas, tarybos narys iš Čikagos: Prašau neploti man... dėlto, kad sutaupysim daugiau laiko. Aš norėčiau kaikurias čia padaryt korektyvas, kurias čia kalbėtojai padarė. Man baisiai keista, kad visą laiką cituojami septyni... koki tai, vadinasi... pasirodo, tarytum būtų septyni kriminalistai tarybos nariai atsiradę. *(Balsai salėje.)* Kodėl? Nevien septyni, atsiprašau. Jūs pasižiūrėkite, kas dedasi spaudoj...

Balsas iš salės: „Naujienose".

Zakarauskas: Kas dedasi... *(Juokas salėje.)* Jūs galite juoktis spau... aš jums pasakysiu taip pat ir dėl spaudos, dėl „Naujienų". Pirmiausias dalykas, p. Majauskas pasakė, kad tik tas yra kriminalistas, kuris pabėga į Rusiją, į Maskvą. Man rodos, kad nemažesnis yra kriminalistas tas, kuris skaldo lietuvišką visuomenę. Skaldymas lietuvių yra nemažesnis kriminalizmas. *(Replikos salėje.)* Taip... dabar... čia daktarai juokiasi, kad, girdi, senoji karta išmiršta. Miršta ir jaunoji karta — aš, kaip kunigas, žinau. Tai čia be reikalo šitą klausimą keliat. Tai... Antras dalykas... čia yra ne pinigų klausimas, mano gerbiamieji tarybos nariai. Tai puikiai išryškino p. Valiukas. Jis pasakė, kad šitos institucijos neatlieka savo pareigos. Mes žvelgiam toliau. Ką sako anapus Geležinės sienos Maskvos spauda apie tas institucijas? Ar ne tąpatį? Kas yra daugiausiai puolamas šiandieną? Kokia spauda yra puolama? Ar nepuolama „Naujienos"? Tuo tarpu apie kitas tyli. Čia yra didelis dalykas ir, gerbiamieji tarybos nariai, jei jūs nesusirasite kelio susitarti ir išspręsti šitą reikalą, Bendruomenė... Bendruomenei bus nepaprastai didelė žala padaryta. Aš esu jau rašęs pirmininkui, dar to septynių nepasirašęs rašto, prašydamas, kad ten būtų sprendžiama, šita. Pirmininkas gavo mano raštą parašytą dar tik, kai aš gavau atsišaukimą jo parašyt. Parašiau jam, kad, girdi, šitas Tavo atsišaukimas, CV-os pasiųstas, kelia didžiausią ermyderį Bendruomenės gyvenime. Ar tai yra laikas dabar šitokį dalyką kelti? *(Plojimas.)*

Dabušis: Dr. Bobelis [po Zaparacko].

Algimantas Zaparackas, LB tarybos narys iš Detroito: Man atrodo, kad reiktų pasveikint CV-ą, kad ėmėsi iniciatyvą, reiškia, galbūt, atnešti ir duoti mums progos padiskutuoti, išsiaiškinti kai kuriuos kai kuriuos atžvilgius ir panašiai, bet, ypač, kad reiškia, susiprato pirmą kartą, kad reikia, reikalingas, jau priėjo laikas, kad Lietuvių Bendruomenės ar lietuvių visuomenės pinigai, vis dėlto, nors trupinėlis pasiliktų Lietuvių Bendruomenės reikalams, reiškia, galėsime vėl pašokti, ir šokius ir kongresus ruošti ir pan. Aš esu tik nusivylęs toj taryboj, kad, reiškia, mes turime pripažint, kad vis dėlto aš jaučiaus, kad atvažiuosiu į tarybos, reiškia, turėsime 44 ar 45 balsus, kurie bus visi... veiks kaipo individai, vietoj, kad pasiskirstę į politines grupes. Ir turime pripažint, ir sveikinu ir frontininkus, ir tautininkus, kad gerai susiskirstę, tik gaila, kad, reiškia, galbūt, jaunimui ir kitiem nariam, mum nėra vietos. Jeigu turit kokių...a... a... reiškia... a... raštų, kad galėtume įstoti į jų partijas, gal reikėtų pagalvoti, gal sekančioji tarybos sesija būtų daug sklandesnė, jeigu Čikagoj tautininkai ir frontininkai galų gale susitartų prieš tarybos sesiją, batvažiuotume tada ir paplotumėm, ir nereikėtų mum visiem diskutuoti. Aš dar norėčiau vieną dalyką paprašyti, kad negi iš tų septynių asmenų, kur parašė raštą, reiškia, negi nėvienas nėra iš jų, kur, gal būt, išklausęs mūsų mintis, negi nė vienas neatsiims savo tos pavardės. Man atrodo, vienas iš septynių galėtų. Dr. Kriaučeliūnas galėtų, pavyzdį duotį. Mes dar kartą jam paplotumėm. Ačiū. *(Gausus plojimas ir pritariantis rėkimas.)*

Dr. Kazys Bobelis, tarybos narys iš Elgin, Ill.: Šitas klausimas, kurį mes dabar diskutuojame, nėra vien Vasario 16 proga iškilęs. Yra daug kitų, esminių, gilių dalykų kurį... kurie paragino 7 tarybos narius, kurie arčiausiai gyvena prie centro valdybos, iškelti klausimą. Kaip mes esame vadinami pučininkai arba „poor losers", tai yra tarybos narių įžeidimas. Koks yra tarybos nario kelias, jeigu jis nesutinka su kai kuriais daromais nutarimais? Ar tinka tarybos nariui tada eiti per spaudą ir spaudoje ginčytis. Mes pasirinkome taikos, kultūringos, kultūringo metodo kelią. Kreipėmės į prezidiumą, kad mūsų klausimas, mūsų balsas būtų išklausytas ir iškeltas. Tai yra teisingas kelias, kuriuo mes ėjome, ir mes už tai įžeidimų neturėtume gauti. Taip pat, norėčiau pasakyti, tas klausimas iškilo ne vien dėl Vasario 16 dienos, iškilo todėl, kad Čikagoje, pavyzdžiui, yra 15 tarybos narių. Jeigu iš 15 tarybos narių 8 iš jų dalyvauja tokiam susirinkime ir 7 pasirašo, o aštuntasis atsisako pasirašyti ir net sesijoje nedalyvauja, tai reiškia 50% tarybos narių nesutinka su dabartine CV-os vedama linija. Nesutinka ne vien 7 tarybos nariai, jeigu pabalsuotume, gal būt 16 ar 17 būtų tarybos narių. Yra užgavimas visos lietuviškos visuomenės, kuomet kai kurie tarybos... CV-os narių pareiškimai mus skaldo. Užtenkamai mes turime skaldymų iš komunistų ir visų kitų infiltruotojų mūsų tarpe. Kaip kanauninkas Zaparackas [Zakarauskas] pasakė... *(triukšmas ir gausus juokas)*... Atsiprašau už žodžio pamainymą. *(Vėl juokas.)* Kaip kan. Zakarauskas pasakė: Kokia spauda yra daugiausia puolama komunistų? Ta, kuri jiems giliausiai duria, ta yra puolama. Kuri tyli, ta spauda nėra puolama. Taip pat nepilnai sutinku su p. Balčiūno pasakymu, kad liaudis yra tiktai ten, kur yra Bendruomenės skyriai, ar panašiai. Ir aš esu liaudis, ir kaip p. Braženas sakė, ir jis liaudis. Aš irgi priklausau apylinkei. Apylinkė mane pastatė į tarybą ir aš buvau tada išrinktas. Mes visi esame liaudis, visi atstovaujame tai liaudyje, todėl negalima būti tokių klasifa... klasifikacijų naudoti. Taip pat dar nė vieną kartą nėra buvę LB istorijoje, kad visos didžiosios politinės lietuvių organizacijos išneštų į spaudą, pateikimus, pareiškimus prieš CV-os žygį. Prie ko tas veda? Nė vieną kartą nebuvo istorijoje, kad spaudoje neteko skaityti nė vieno gero straipsnio, užtarimo už CV-os darbus, nors pati CV pati save išgirti labai gerai moka, ir vakar, kada iškilo rehabilitavimo klausimas, devynių balsų štampu uždėjo tą rehabilitacijos klausimą ant siūlo, kuris yra labai plonas. Jeigu atimti tuos devynius balsus, tai tas rehabilitacijos klausimas būtų labai, labai kritiškoje balansuotinoje padėtyje. Aš taip pat noriu dar pasakyti, man ponui... ponas Blinstrubas paprašė manęs pasakyti (nes jam nebuvo duotas balsas), kad p. Škudzinskas pasakė, kad Bostono skyrius surinko daug daugiau aukų, negu bet kada ir gavo daug daugiau aukų Bendruomenei. Čia oficialus raštas, kur parašyta, kad Amerikos Lietuvių South Boston'o, Mass. skyrius iš viso surinko tris tūkstančius penkis šimt... atsiprašau, lietuvių Vasario 16 minėjimo proga viso surinkta 3500 dol. 2000 dol. paskirta tarybai, 1500 dol. paskirta ALTui.

Laisvo žodžio Bendruomenė

Vileišis

Balsas iš salės: Čia klaida. *(Salėje ūžimas.)*

Bobelis: Aš perskaičiau čia. *(Triukšmas.)* Atsiprašau, reiškia...

Blinstrubas, iš vietos: Amerikos Lietuvių Tarybos (ALT) Bostono skyrius šiais metais vietoj to Amerikos Lietuvių Tarybos Bostono skyrius šiais metais surinko 2000, o pernai 1500. *(Garsūs komentarai salėje.)*

Balsas salėje: Galima pridėti dr. Bobeliui dar vieną minutę.

Bobelis: Aš tuoj nusiimu. Tuoj pat. Čia už tą sutrukdymą. Aš neišnaudoju savo... Todėl skaityčiau, kad visi pareiškimai ir pasakymai, kad yra 7 revoliucionieriai, 7 pučininkai neatitinka jokios kritikos, neišlaiko nei jokių... padorumo ar etiketo taisyklių. Mes kreipėmės tiesiu keliu, mums statuto nutasytu...nu ...nu...nutaisytu keliu. Mes neėjome užpakaliniais keliais ir mes savo įsitikinimus giname, giname tik tam, kad padėtume Bendruomenės išlaikymui. Kadangi mes, kurie gyvename Čikagoje, kur tas klausimas iškilo, žinome geriau, negu betkas kitas, kokia yra lietuviškosios visuomenės nuomonė ir kelių čia balsų pareiškimas, kad nieko nepakeis. Nuomonė yra labai bloga Bendruomenės atžvilgiu, nes Bendruomenė yra įnešusi labai didelį suskaldymą į visą lietuvišką visuomenę. *(Protesto balsai ir negausūs plojimai.)*

Dr. Petras Vileišis, tarybos prezidiumo vicepirmininkas išWaterbury, Conn.: Gerbiamieji, kur galėtų vykt kitas toks pasikalbėjimas, kaip Bendruomenėje šiandien? Niekur kitur... *(Juokas.)* ...ir čia yra mūsų stiprybė. *(Ovacijos.)* Ir mes negalime, reiškia, viešai pasakyti. Tuo tarpu, reiškia, per spaudą negalima. Jeigu ne... nepatinki „Naujienom" — cenzūra, jeigu „Draugui" — cenzūra *(plojimas)*, jeigu ne... ne... „Dirvai" — cenzūra .Niekur, niekur kitur laisvo žodžio nėra kaip Bendruomenėje. Ir aš lenkiu galvą prieš tuos septynius, kurie yra geri tarybos nariai, kad jie gali laisvai pasisakyt ir išdėstyti savo samprantavimus [samprotavimus].

(pabaiga sekančiame numeryje)

II PASAULINIS KARAS

STALINAS LIKO SKEPTIŠKAS

Vladimir Petrov, "JUNE 22, 1941": SOVIET HISTORIANS AND THE GERMAN INVASION (Columbia, S.C.: University of South Carolina Press, 1968.)

Maskvoj prieš ketvertą metų buvo pasirodžius knyga, pavadinta *1941 m. birželio 22 d.* Jos autorius — ten gana gerai žinomas istorikas Aleksandr Moisiejevič Nekrič. Knyga svarsto vieną iš pačių opiausių mūsų laikų klausimų, būtent, kas kaltas už karo pradžią ir už to meto rusų nesėkmes. Tad, kaip po Pirmojo Pasaulinio karo, vėl iškyla kaltės problema.

Knyga, žinoma, susilaukė didelio susidomėjimo. Iš pradžių ji buvo vertinama teigiamai — bet neilgai. Autorius, mat, buvo Stalinui negailestingas, o 1967 metais griežta Stalino kritika jau vėl tapo kenksminga kritiko karjerai. Ir įvyko kas socialistinėj tėvynėj tokiais atvejais paprastai įvyksta: Nekrič ėjo lauk iš partijos, o jo knyga — iš knygynų ir krautuvių.

Knyga, tačiau, susidomėta Vakaruose, ir štai 1968 metais vienas universitetas ją išleido angliškai. Tą leidinį sudaro Nekrič knygos vertimas, Marksizmo-leninizmo Institute vykusios diskusijos apie knygoje keliamas problemas ir dvi recenzijos.

Nauja kryptis, nauja auka

Nekrič atvejo svarba yra dvejopa. Viena, autoriaus ir knygos kryžiaus keliai rodo kai kurių tenykštės aukštuomenės sluogsnių pastangas apyvarton sugrąžinti stalinizmą. Šitokios užmačios 1967 metų pavasarį buvo jau toli pažengusios. Memuarų bei istorinių darbų autoriams buvo duodama suprasti, kad, bendrai paėmus, Stalinas karinę bei politinę strategiją nustatęs gerai. Chruščiovo laikų kryptis, kuri leido į Stalino vaidmenį pažiūrėti kritiškai, buvo pakeista. O kadangi socialistinėj tėvynėj nauja linkmė paprastai pademostruojama aukų būdu, Staliną pakritikavęs Nekrič tapo visiškai nuprivilegijuotas.

Knyga svarbi dar ir savo tema bei turiniu. Svarbi, nes į atsakomybę už katastrofiškas rusų nesėmes karo pradžioj ji žvilgteli kitaip negu sovietijoj iki šiol buvo žiūrima. Kliūva Stalinui, o netiesiogiai kliūva ir visai to laiko partinei vadovybei. Nekrič tvirtina, kad Raudonosios Armijos valymas 1937-1938 metais susilpninęs sovietų ginkluotąsias pajėgas. Jis rašo, kad Tuchačevskiui, Jakirui, Putnai ir kitiems kariškiams sulikviduoti Stalinas naudojęsis Gestapo paruošta medžiaga. Autorius mano, kad Stalino nutarimas sudaryti su Hitleriu 1939 m. sutartį nepagerinęs SSSR padėties Vokietijos atžvilgiu. Be to, Stalinas taip pasitikėjęs Hitleriu, jog nekreipęs dėmesio į visus artėjančią invaziją pranašaujančius duomenis.

Irgi istorija!

Tenka pridurti, kad Nekrič visgi *sovietinis* istorikas, ir normalių sąlygų kritika jį gerokai išvanotų. Knygoj, pavyzdžiui, apstu rusiškojo-sovietiškojo šovinizmo. Rusijos ekspansija, kurią įgalino susitarimas su naciais, jam problemų nekelia. SSSR buvo „taiką mylinti valstybė", rusų reikalavimai suomiams buvę „labai nuosaikūs," o dvylika milijonų Lenkijos gyventojų buvę „išgelbėti nuo fašistinės vergijos pavojaus." Jis toliau rašo, kad Besarabija „sugrįžo" Sovietų Sąjungon, o šiaurinė Bukovina „tapo SSSR dalim" — ir tai gerai, nes Rumunija juk pasidarė „žiauri diktatūra". O Pabaltijis? Pabaltijis tai jam „antisovietinių intrygų centrai". Nekrič rašo, kad ten lankėsi toki vokiečių generolai kaip Halder, o nerašo, kad ten lankėsi ir toki rusų kariškiai kaip Jegorov. Sako, kad Pabaltijo „darbininkai" norėjo valdžią patikėti „tikriems liaudies atstovams" ir kad taip įvyko 1940 m. birželio mėnesį, bet nesako, kad jie to užsinorėjo tik po to, kai rusų armija visus tris kraštus okupavo. Taigi, tarybinė istorija.

Šitokių niekų Nekrič knygoj nemaža, ir Vakaruose visa tai knygą nupiginty. Tačiau tenka atsiminti dvi aplinkybes. Viena, veikalas juk rašytas kai kuriais atžvilgiais dar primityviai sovietinei visuomenei, kur išpūstą ištikimybę tėvynei bei jos tariamiems interesams tenka balsiai deklaruoti prie progos ir be progos, kur daug kas dar lieka už mokslinių tyrimų ribų. Antra, ne tie dalykai autoriui labiausiai rūpėjo. Jo rūpestis ir nuopelnas — atsakomybės problemos svarstymas. O studija čia jau visiškai kitokia. Paskutinėse knygos dalyse tikrai daug davinių, apie kuriuos anksčiau maža buvo žinoma.

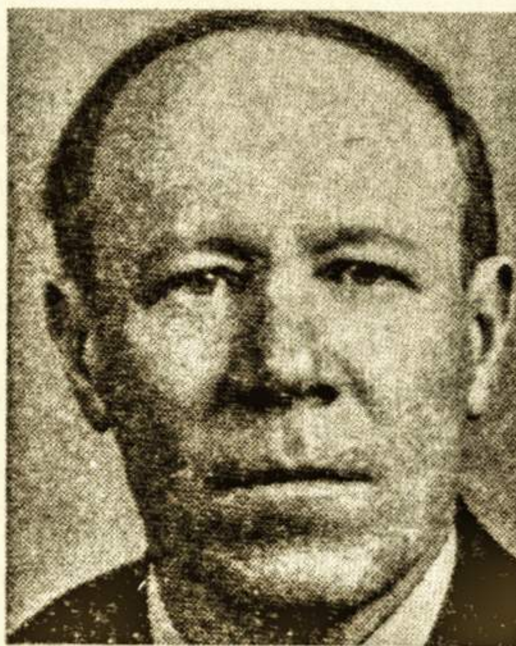
Ką tie daviniai rodo? Kokią išvadą autorius siūlo? Trumpai, išvada tokia: nors visi duomenys pranašavo artimą Vokietijos invaziją, Stalinas liko skeptiškas. Nekrič suregistruoja visokių agentų bandymus pereiti SSSR sieną. Jis tvirtina, kad trijų savaičių bėgy vokiečių aviacija pažeidė SSSR sienas 80 kartų ir išvardina rusų diplomatų ir karinių bei žvalgybos agentų pranešimus apie besiartinantį pavojų. Autorius iškelia amerikiečių ir britų vadovybių įspėjimus, primena kai-kurių vokiečių diplomatų bandymus suteikti rusams žinių, pateikia pasaulinės spaudos komunikatų ir visą eilę aliarmuojančių raportų iš pasienio karinių punktų. Deja, jo teigimu, Stalinas nepadaręs išvadų, kokių reikalavo faktai. Stalinas neleidęs imtis net pačių pagrindiniausių savisaugos priemonių. Jo tikslas — neduoti Vokietijai preteksto, jos neprovokuoti.

Knygos vieta, kurioje sutalpinta karo pradžią ir atsakomybės klausimą liečianti medžiaga, tad daro įspūdį. Tų laikų ir įvykių tyrinėtojams teks su ja jau nuodugniau susipažinti.

GLIAUDA

KELERIOPAS LAUREATAS IR JO APMAUDO ĄSOČIAI

(Per neapsižiūrėjimą šiandien čia papildomai talpinama T. Guopio straipsnio pradžia buvo praleista pereitame AKIRAČIŲ numeryje. Apgailestaudami įvykusią klaidą, kviečiame skaitytojus šio straipsnio tąsos žiūrėti AKIRAČIŲ Nr. 5(9), 14-me puslapyje, „Persona gratissima".)

J. Gliauda

KLAUSIMAS: *Kaip sutiko lietuvių visuomenė ir kritika pirmuosius Jūsų kūrinius išeivijoje?*

ATSAKYMAS: Sutiko nepalankiai.

KL.: *Bandote veržtis ir į amerikiečių visuomenę — pora Jūsų romanų buvo išversta į anglų kalbą ir išleista JAV-ese. Kaip jie buvo sutikti amerikiečių skaitytojų ir kritikų?*

ATS.: Kritika įvertino perdaug palankiai...

Mūsų kultūriniame gyvenime aktyvesnis skaitytojas nesunkiai suvoks, kad čia kalba „Rašytojas J. Gliauda apie savo kūrybą penktąjį laurų progą" (*Tėviškės žiburiai*, 1969.II.6). Pokalbio akstinas - *Draugo* aštuonioliktoji romano premija, šiemet (penktąjį kartą) jam atitenkanti už veikalą „Liepsnos ir apmaudo ąsočiai".

Abiejuose J. Gliaudos teigimuose yra po dozę neapgalvotos ir jam itin tipiškos arogancijos, padvelkiančios jeigu jau ne tiesos iškraipymu, tai, mažų mažiausia, perdėjimu. Lietuviškoji visuomenė J. Gliaudos knygų tikriausiai išpirko nemažiau, negu kitų savų rašytojų, nuoširdžiai plojo jo kalboms atsiimant premijinius čekius, rengė pobūvius jo garbei, kuriuose nagrinėjo jo veikalus ir taip toliau...Kritika? Jos buvo visokios. Ir perdėtai teigiamos ir (gal nevisada pagrįstai) neigiamos. Jau vien tasai faktas, kad *Draugo* konkursuose, kurių komisijose sėdi veik visada vienas ar daugiau mūsų pripažintų kritikų, J. Gliauda laimi penktąjį kartą, kalbėtų priešingai jo teigimui. Pereitų metų gale išėjusioje kritikos raštų rinktinėje „Lietuvių literatūra svetur" romano vertintojas K. Keblys iškiliausių dvidešimtmečio egzilinės kūrybos romanų tarpan įrikiuoja net du J. Gliaudos kūrinius: „Šikšnosparnių sostą" ir „Ikaro sonatą". Pluoštas palankiausių pasisakymų išspaus dinta ir naujosios knygos aplanko pratęse. Ir tai tik maža dalelytė viso to gero, kas apie J. Gliaudos kūrybą buvo rašyta. Nepalankiai? Tokiam teigimui žymiai rimtesnio pagrindo turėtų A. Baronas, M. Katiliškis, A. Mackus ir A. Škėma. Kiek liečia J. Gliaudą, susidaro įspūdis, kad jis arba mūsiškės spaudos neskaito, arba jos labai jau nevertina.

Nežinau, kokiais būdais J. Gliaudą liaupsina amerikietiškoji visuomenė, tačiau dėl kritikos „perdidelio palankumo" turiu savo rezervų. Per paskutiniuosius keliolika metų reguliariai skaitau daugiau negu tuziną įtakingiausių amerikietiškų žurnalų, kurių ne vienas išskirtinai kultūrines problemas nagrinėja, tačiau trumpoką, bet gana palankią recenziją apie J. Gliaudos kūrybą (jo „Namai ant smėlio" vertimą) teesu užtikęs tik *Time* žurnale. Neabejoju, kad abi jo anglų kalba išleistos knygos (antroji — „Ikaro sonata") buvo paminėtos ir lokalinėje spaudoje, kuri šitokiais atvejais yra žymiai lengviau prieinama, tačiau nemanau, kad tai jau duotų pagrindo tokiam išpūstam kontrastui apie savuosius ir svetimuosius kritikus.

Tiesa, J. Gliaudai nuolat skinant laurus vienur ar kitur (ir tai daugiausia privačiuose pokalbiuose), galėjai nugirsti pusiau lūpų mestų vaptelėjimų apie specialių taisyklių įvedimą konkursų sąlygosna, tikslu atsiriboti nuo jo kūrybos, tačiau šitokie išpuoliai dar jokiu būdu neduoda pagrindo įsižeidusio ar pasipiktinusio, „savo krašte nesuprasto" genijaus pozai. O šitokią pozą, bent mano vaizduotėje, išryškina tuose pačiuose *Tėviškės žiburiuose* (69. IV. 17)) atspausdinta J. Gliaudos „Kalba, kuri liko nepasakyta", jam nenuvažiavus atsiimti premijos čekio į Detroite suruoštas iškilmes. Toje kalboje jis išsipažįsta nenuvažiavęs dėl to, kad:

Šios literatūrinės šventės išvakarėse vertintojų ir rengėjų atstovo buvo *degraduotas balsavimo būdas*, kuriuo parinktas geriausias varžybų kūrinys. Buvo *degraduotas pats autorius*, paskelbiant lyg ir išankstinę pigaus skonio veikalo ir autoriaus kritiką. Šventė buvo paskirta, remiantis tuo pačiu šaltiniu, *kažkokiam „pasipinigavimui"*. Ir pagaliau šventės tvėrėjo — laureato *kelionė nebuvo apmokama*." (Pabraukta cituojant).

„Nepasakytą kalbą" baigdamas savojo asmens atžvilgiu, J. Gliauda perdaug nesikuklina, rasdamas, kad evangelinio Kristaus sau taikinti žodžiai nemažiau galioja ir jam pačiam:

„Rašytojas bet kokiose aplinkybėse — persona gratissima. Jam rengiamoje šventėje kiti tampa tik centro satelitais... Kaip smingančiai jautriai išreikšta minėtoji amžina frazė: dar valandėlę — jūs matysite mane, ir dar valandėlę — jūs nematysite manęs..."

Kas gi tas niekadėjas degraduotojas? Gi konkursą vertinusios komisijos pirmininkas rašytojas Vytautas Alantas. *Draugo* 69. II. 8 kultūriniame priede jis ne tik pasisako, „kad nė vienas iš 12 rankraščių nepatraukė jury komisijos šimtaprocentinio dėmesio kaip neginčytiną privalumą literatūros darbas", o taipgi prisipažįsta kartu su kitu nariu balsavęs už kitą veikalą, J. Gliaudos romanui laimint santykiu 3:2.

Titas Guopis

ISTORIJA IR POEZIJA

Juozas Jurginis, ISTORIJA IR POEZIJA, kultūros istorijos etiudai, 346 psl., Vaga, Vilnius, 1969.

Neseniai (1969 m.) pasirodė tokio pavadinimo prof. Juozo Jurginio knyga. Paantraštėje skaitome: kultūros istorijos etiudai. Paantraštė geriau nusako, apie ką šioje knygoje kalbama, negu antraštė, kuri skamba truputį suvedžiojančiai. Iš tikrųjų, apie istoriją ir poeziją joje tėra tik viena trumpa studijėlė (7-15 psl.), kuri baigiama gražiu paradoksu: „Mokslas ir menas priklauso kultūrai, kuri yra ne kas kita, kaip istorijos poezija".

Įžangoje šiuos etiudus Jurginis pavadina „moksline publicistika". Gal čia autorius net truputį pasikuklino, nes daugumа jo studijų priklauso tikrajai kultūros istorijai, o ne publicistikai.

Viso šioje knygoje yra 22 gabalai, ir tiek pat įvairių problemų. Čia rasime ir Abraomo Kulviečio laiško tekstą karalienei Bonai, ir garsios Mikalojaus Daukšos prakalbos vertimą iš lenkų į lietuvių kalbą ir jos reikšmę, ir apie Lauryno Ivinskio kalendorius, Mikalojų Akelaitį, Joną Basanavičių, Mikalojų Katkų ir kitus. Beveik kiekvienas jų yra originalus klausimo svarstymas, paremtas autentiška istorine medžiaga. Kalbėdamas apie L. Ivinskio kalendorius, autorius, atrodo, turėjo juos visus po ranka ir dėlto pateikė labai įdomios medžiagos, ypač užsienyje gyvenančiam istorikui ir šiaip skaitytojui, kuriam tie kalendoriai yra neprieinami.

Aplamai, visi etiudai parašyti su didele kultūros darbininkų ir pačios kultūros meile, nieko nesistengiant nuvertinti, o taip pat nieko per daug be reikalo neiškeliant. Įdomi naujiena šioje knygoje yra tai, kad bene pirmą kartą originaliuose tekstuose Dievas rašomas iš didžiosios raidės, jeigu taip įrašė to teksto autorius. Reikia tikėtis, jog ir kiti paseks šiuo pavyzdžiu, nes pakeitimas nors ir vienos raidės originaliam tekste yra jau šiokia tokia falsifikacija.

Su tam tikra nostalgija skaitome apie Vydūną, kad „jį simboliškai galima pavadinti paskutiniuoju Mažosios Lietuvos lietuviu" (301 psl.). O kažin?

Gerai, kad knyga aprūpinta vardų rodykle. Reikėjo tik pridėti straipsnių metriką, kur ir kada jie buvo anksčiau spausdinti, nes dauguma jų pasirodo jau nebe pirmą kartą.

V. Trumpa

laiškai

AKIRAČIAI VEDA DIKTATŪRON

AKIRAČIAI aplamai

AKIRAČIAI yra neobjektyvus, vienašališkas leidinys, puoselėjąs vad. naujosios kairės idėjas, kurios plečia chaosą JAV, dėl savo priešvalstybinės propagandos naujoji kairė kalta Vietnamo karo ištęsimu. Ji daugumoje atsakinga už JAV miestuose ir universitetuose vykstančias riaušes, turto naikinimą ir esamas demokratinės santvarkos ardymą, sudarant palankias sąlygas visokiems nusikaltimams ir vedant kraštą į diktatūrą (mažumos).

AKIRAČIAI tyčiojasi ir ardo esamas lietuvių organizacijas, tendenciniai nušviečia jų ir atskirų asmenų veiklą ir tuo skaldo lietuvių emigracinę visuomenę atlikdami Sovietų S-gai — Lietuvos okupantui išdavikišką patarnavimą.

Patalpinimas vieno kito pozityvaus straipsnio neišperka AKIRAČIŲ taip kaip ir komunistų *Gimtojo krašto* vienas kitas teigiamas straipsnelis nepadaro jo kovoju už lietuvių teises Lietuvoje.

Dorchester, Mass. Juozas Dačys

NESISEKA SU MAZILIAUSKU

(1969/8 nr., recenzija)

Ne taip seniai gavau iš Jūsų Administracijos visą glėbį AKIRAČIŲ, dabar gavau balandžio mėnesio numerį. Nežinau, kaip Jūs ten tą savo žurnalą rašote, bet, gavus naują numerį, skaitytoją suima nenugalima pagunda perskaityti jį nuo pirmos iki paskutinės eilutės. Linkiu, kad ir toliau Jūsų įkvėpimas neišsisemtų.

Matyt, kad Jūs ten būsite smarkūs vyrai, tad noriu Jus visus in corpore kviesti stoti į Lietuvių Žurnalistų Sąjungą. Mes pradėjome leisti neperiodinį biuletenį, *Pranešėją*, kurio porą pirmųjų numerių siunčiu susipažinti. Būtų malonu, kad mus paremtumėte ir atitinkamai tesilieptumėte AKIRAČIUOSE.

Be abejo, būsiu skaitęs ir R. E. Maziliausko recenziją apie *Penktąją pradalgę*. Nesiseka man su p. Maziliausku. Apie praeitą mano *Šventaragio* ištrauką paskelbtą *Pradalgėje* jis nukalbėjo savotiškai, dabar vėl... Jis išrado, kad mano visi lietuviai esą geri, o vokiečiai — blogi, atseit, suprask, kad Alantas negali išsikrapštyti iš tendencingo charakterių vaizdavimo. Tas priekaištas man įgrįso iki gyvo kaulo. Kad paskutinėje mano ištraukoje plačiai atpasakotas XIII amž. istorinis įvykis — Mindaugo giminaičio kunigo Lengvenio piautynės su trimis broliais: Mylgiriniu, Toše ir Gineika, tai recenzentas nepastebėjo. Pagaliau ir pats Lengvenis atvaizduotas tamsiomis spalvomis, atseit, ne visi lietuviai ten „geri". Aplamai imant nei ten „visi lietuviai geri", nei ten „visi vokiečiai blogi". Aš vaizduoju žmones kaip žmones. Sakysime, ir Livonijos vyskupą aš vaizduoju gan humaniškomis spalvomis, tad ne visi ir vokiečiai „blogi". Kad aš pirmas stengiuos kitaip pažvelgti į Lietuvos XIII amžių, pažvelgti taip, kaip dar nė vienas lietuvis rašytojas nebuvo pažvelgęs, tai, žinoma, argi Maziliauskas tatai pastebės?

Detroit, Mich. V. Alantas

KAIP UOLA

(1969/7 nr., Didžiojo kalbininko sukaktis)

Važiuodamas į Floridą, pakeliui buvau sustojęs kelioms dienoms Vašingtone ir ta proga aplankiau savo klasės draugą Praną (Skardžių).

Profesorius papasakojo, kaip tuoj po karo Vokietijoj jį norėjo grąžinti Lietuvon, kur jo labai pasigedo. Į jo butą buvo atvykęs rusų generolas iš repatriacinės komisijos įkalbinėti grįžti, bet profesorius nesileido į jokias kalbas ir pavedė savo žmonai tam generolui atsakyti. Nors ji gerai mokėjo rusiškai, bet kalbėjo vokiškai per vertėją. Generolas, nieko nepešęs, išvažiavo. Vėliau iš Lietuvos žymių žmonių ėjo kvietimai grįžti, bet profesorius buvo kietas kaip uola — nesileido į kalbas.

Kalbantis pastebėjau, kad jubiliatas iš veido mažai pasikeitęs nuo gimnazijos laikų. Kai jis kalbėdamas nori ką akcentuoti, tai pakelia antakius ir prašiepia lūpas lygiai taip pat, kaip atsakydamas pamokas gimnazijoje. Lietuvių kalbos mokytojas M. Grigonis kartais pastatydavo jam iš lietuvių kalbos 6. Jis sako: „Nemanyk, kad mes čia slavistikos institute (Kongreso bibliotekoj) dirbam kokį mokslinį darbą. Ne, dirbam tik dėl kasdieninės duonos".

Toronto P. Lelis

Skardžius su bendraklasiais 1920 m. Panevėžio gimn. 6 kl.

Žemai iš kairės: prof. dr. Pr. Skardžius, J. Mažeika, inž. K. Pabedinskas (dabar Čikagoje), J. Kazakauskas. Mergaitės nevardinamos. Antroje eilėje: A. Petrauskas, M. Jasiulionis, J. Valavičius ir dr. A. Kamarauskas. Trečioje: su gėle rankoje A. Dilba (miręs), A. Tamošiūnas, mok. St. Paliulis, rašytojas J. Petrulis, inž. P. Lelis (parūpinęs šią nuotrauką; dabar Toronte), P. Pavilionis, P. Dubra, ekon. J. Šereiva (dabar Niujorke). Viršutinėje ketvirtoje: kun. A. Misevičius, prof. K. Pakarklis (miręs), inž. dr. J. Kuodis, inž. P. Kupstas, R. Žukas, P. Babickas (dabar Čikagoje), T. Šliogeris (miręs), K. Grina (dabar Čikagoje), neatpažintasis ir J. Bausys.

NETINKANTI ANTRAŠTĖ

(1969/8 nr., Seni namai ir seni partizanai)

tipiškos kaimo sodybos ir trobesiai nyksta apleisti, nors jie ir atžymėti, kaip valstybės saugomi architektūros paminklai...

...sovietinių partizanų veikla karo metu ir kolūkių kūrimas...

Viena iš patraukliųjų žurnalo savybių yra jo straipsnių pagaunančios antraštės, nors jos ir neatitiktų turinio. Matyt, taip pasielgta ir su manuoju apžvalginiu kraštotyros straipsneliu. Mano parašytoji antraštė buvo „Lietuvos kraštotyros draugijos leidiniai", o redakcija uždėjo visiškai kitokią, turiniui netinkančią antraštę.

Bostonas Jurgis Gimbutas

PAPOLITIKAVIMAS

(1969 / 7 nr., Varnas kirto varnui ant Usuri upės)

Kadaise, kada dar nebuvo televizijos ir kitų pramogų, suėję krūvon tautiečiai prie stiklo arbatos ar stipresnio gėrimo mėgdavo ‚papolitikuoti'. Kiek atsimenu, pagrindinis klausimas paprastai būdavo: bus karas ar ne, ir jei bus, kas su kuo karius. Negalima sakyti, kad tie pašnekesiai būtų visai nenaudingi. Kiekvienas ginčas turbūt atneša kiek naudos. Visados būta tačiau pavojaus, kad pritrūkus faktų, bus griebtasi fantazijos, kurią sunku apriboti. Fantazijos bitės, poetiškai kaž kada aiškino Selma Lagerloef, paprastai taip greitai auga, kad joms jau sunku grįžti į tikrovės avilį.

Prisiminiau tokius ‚politikavimus' perskaitęs gana tamsiuose ‚akiračiuose' Algimanto P. Gurecko straipsnį, irgi gana poetiškai pavadintą: ‚Varnas Kirto Varnui Ant Usuri Upės'. Ir taip kaip senosios kartos anų laikų subuvime vis kas nors atsirasdavo, kuris pasakydavo: „ar aš taip nesakiau" taip dabar ir jaunesnios kartos atstovas duoda suprasti, kad ne jis skaitė Mao-Tse-tungo mintis, bet Mao Gurecko.

...Jei patikėti Konrado Adenauerio atsiminimams, Nikita Chruščiovas jam dėstė: „Įsivaizduokite Kiniją jau dabar turi 600 milijonų žmonių, kurių kas metai vis priaugo po 12 milijonų... Prie ko tai prives" — klausęs toliau Chruščiovas net suplodamas rankomis.

Adenaueris tada pagalvojęs: „Mielas drauge, vieną dieną Tu turėtum būti laimingas, jei tau nereikėtų laikyti kariuomenės Vakaruose". Chruščiovas lyg atspėdamas tas Adenauerio mintis stačiai paklausęs: „Ar jūs mums padėtumėt su Kinija susitvarkyti?"

Tai buvo bent penkis metus prieš tą dieną, kada ir Gureckui atėjo laiminga mintis pažvejoti drumzlinam komunistų vandenyje. Sudaryta „Antikolonialinė lyga" 1963 m. birželio 18 d. memorandumu kreipėsi į komunistinę Kiniją, ragindama ją reikalauti valstybinės nepriklausomybės Baltijos valstybėms. Apie tai dabar primindamas A. P. Gureckas kukliai pasigiria: „Betgi, nors ir netikint kad Lygos žygiai iššaukė kinų pasisakymus, berods būtų galima jai pripažinti politinio įžvalgumo ir įvykių pramatymo".

Suprask, jei mūsų senesnieji veiksmai nebūtų kaišioję įvykius pramatantiems rąstų po kojomis, šiandien kada varnas kirto varnui ant Usuri upės, jau būtų buvęs bendras kiniečių-lietuvių frontas.

Viename informaciniame susirinkime net buvo pusiau juokais iškeltas klausimas, ar nereiktų tik kartais įsteigti lietuvių komunistų partijos tremtyje, kuri, aišku, turėtų turėti maoistinį pobūdį? Tai būtų lyg tolimesnis Gureckio minties išvystymas.

Juokingiausia, kad Gurecko straipsnis rado sau vietos „Akiračiuose", kurie ieško „dialogo" su lietuviais komunistais. Ne jaugi manoma, kad tokiomis mintimis sustiprinamas „didžiojo brolio" pasitikėjimas? Ar tuo tik norima jam, tam „didžiajam broliui" pasitarnauti, negavus pakankamai pagarbos savųjų tarpe.

Vytautas Meškauskas *Dirvos* 1969 m. 37 nr.

FRONTININKAMS ALTE NEVIETA

(1969/9 nr., Čia yra liaudies balsas)

Kita citata laikraštyje atkreipusi mano dėmesį, besėdint ant „gintarinio Michigano kranto", tai *Akiračių* stenografų užrašytos Lietuvių Bendruomenės Tarybos tos konferencijos metu p. p. Gulbinskas ir Barzdukas su įvairiais aparatais, su lempom ir kaišiojo vielų galus į visus salės „štepselius". Rezultatai dabar paskelbti spaudoje. Visų atstovų kalbos paskelbtos su visais atsikosėjimais, su „vadinasi", „reiškia", „taip sakant", „e-e-e" ir kitais priedais.

Beskaitydama daktaro Kisieliaus pareiškimą toje konferencijoje, pastebėjau, kad jis, žmogus, nesiorientuoja jos Amerikos Lietuvių Tarybos įstatuose, nei Bendruomenės idėjose.

P. Kisielius, nesuprasdamas reikalo, skundžiasi: „mane jie galutinai išmetė iš ALTo" ...Kiek man žinoma, Altas niekio nei kviečia, nei meta lauk. Atstovu į Altą skiria jį sudarančios organizacijos. Dr. Kisielius Amerikos Lietuvių Taryboje niekada ir nebuvo. Jis buvo porą metų Čikagos Lietuvių Taryboje, *(Čikagos Lietuvių taryba yra ALTos skyrius Čikagoje. — Red.)* kur atstovavo Katalikų Federacijai. Kodėl ji daktaro nebepaskyrė ir kitiems metams, tik federacijos vadai težino. Taryba visai nesvarsto, kas organizacijų yra atsiunčiama joms atstovauti. Dr. Kisielius skundžiasi: „kaip matote, esu nuskriaustas" ...Ji nuskriaudė tačiau ne Amerikos Lietuvių Taryba, ar jos Čikagos padalinys, bet — Katalikų Federacija ir už tai ją reikia sveikinti, nes frontininkams taryboje ne vieta.

Transvestitė dr. Aldona Anyta 1969. VII. 23 *Naujienose.*

ERRATA

(1969/9 nr., Čia yra liaudies balsas)

11 puslapyje po nuotrauka praleista tarybos prezidiumo pirmininko J. Kapočiaus pavardė.

Prašau man siuntinėti „AKIRAČIUS"

Vardas ir pavardė: ....

Gatvė: ....

Miestas: .... Valstybė: .... Zip: ....

Prenumerata kitur: $6.00

Prenumerata JAV: $5.00

Auka: $ ......

Pridedu čekį: $ ......

„AKIRAČIŲ" Administracijai
6821 So. Maplewood Ave.
Chicago, Ill. 60629

ALp 1752 Pg 93

POKALBIS SU MIKŠIU

BIRBINGILŲ KUNIGAIKŠČIAI VLIKE

AKIRAČIAI: Amerikoje matėm keletą Mikšio darbų, kurie primena 19to šimtmečio romantiką. Ar tai reiškia, kad Mikšys daugiau žiūri į praeitį, kad jam dabartis mažiau rūpi, negu praeities romantika?

MIKŠYS: Klausimas taiklus ir į jį reikėtų nemažiau taiklaus atsakymo. Faktiškai Mikšys nežiūri nei į praeitį, nei į ateitį, o daro tai kas jam patinka, ar tai būtų 19tas šimtmetis, ar 21mas.

AKIRAČIAI: Ar reikia suprasti, kad jis daugiau dėmesio kreipia į techniką, negu į meno kūrinio turinį?

MIKŠYS: Jokiu būdu. Dailininkai, kurie vien tiktai technika domėtųsi ir kuriems vien technika rūpėtų, tur būt, sakyčiau, yra amatininkai. Tikras dailininkas minties neatskiria nuo technikos.

AKIRAČIAI: Prieš pop-art, sakykim, ar Mikšys nusigręžia ir nueina, ar tai jam vis tik padaro tam tikrą įspūdį?

Čia Mikšys tiktai nusišypso.

AKIRAČIAI: Kokią įtaką Mikšiui turi toji aplinka, kurioj jis dabar gyvena?

MIKŠYS: Aplinka, kurioj Mikšys gyvena, būtų greičiausiai Paryžius. Be abejo Paryžius yra Prancūzijoj ir Paryžiuj yra labai daug prancūzų. Paaiškinimas, kodėl Mikšys gyvena Paryžiuje ir daugiau prancūziškoje atmosferoje, tikriausiai, būtų tas kad prancūzai yra kritiška, gyva tauta, reaguojanti labai gyvai ir kartu rodanti didelį domėjimąsi viskuo, kas dedasi aplinkui, ir tai smarkiai palengvina gyventi, nes yra bendruomenių, kurios labai nesidomi kas vyksta aplinkui.

AKIRAČIAI: Ar čia turit galvoj lietuviškąją bendruomenę?

MIKŠYS: Nemanau, kad dėl visos eilės priežasčių būtų galima per daug iš lietuviškosios bendruomenės norėti, ir didelis dėmesys kitiems, smalsumas, kritiškumas nebūtų jos bruožai — visa tai, kas randama Paryžiuje.

AKIRAČIAI: Kiek Mikšiui yra svarbi, kiek jam įtakos turi lietuviškoji bendruomenė?

MIKŠYS: Mikšys niekuomet iš lietuvių bendruomenės nebėgo ir jis be lietuviškojo pasaulio iš viso neįsivaizduojamas.

AKIRAČIAI: M. gyvena gana atskirai, savame pasaulyje. Ar tai reiškia, kad jis nepasitiki žmogumi?

MIKŠYS: Nėra abejonės, kad norint ką nors pasiekti, reikia vis dėl to šiaip ar taip izoliuotis, nes laiko nėra taip daug, o bendradarbiavimas arba turėjimas reikalų su visokiais kvailiais nieko gero neduoda.

AKIRAČIAI: Ar Jūs manote, kad lietuviškąją bendruomenę galima pakeisti?

MIKŠYS: Ne tik galima, bet reikia keisti, tik reikia daug labai laiko.

AKIRAČIAI: Kokią Jūs matytumėte tą bendruomenę?

MIKŠYS: Ji turėtų būti daug šviesesnė, kritiškesnė ir daugiau besivadovaujanti sveiku protu ir, svarbiausiai, galvojanti.

AKIRAČIAI: Vienas svarbiausių faktorių bendruomenės formavime yra spauda. Neseniai pradėjo eiti AKIRAČIAI, kurie nori pasakyti labai atvirą ir nepriklausomą nuomonę apie visus mūsų gyvenimo reiškinius. Jei Mikšys galėtų leisti laikraštį, koks tas laikraštis būtų?

MIKŠYS: Jis be abejo būtų į AKIRAČIŲ pusę. Tai turėtų būti laikraštis, kuris kiek tik galima plačiau ir objektyviau informuoja lietuvių visuomenę.

AKIRAČIAI: Kai kuriomis temomis, pvz. ryšių su kraštu klausimu, lyg bijoma labai atvirai rašyti. Ar Jūs rašytumėte?

MIKŠYS: Tai yra pati aktualiausia tema šiuo metu, ko čia tylėti? Tyli spauda, kuri vadovaujasi autoritetiniais principais.

AKIRAČIAI: Ryšių klausimas su kraštu tampo mūsų visuomenės kūną. Neabejotinai ir sovietai nori jais pasinaudoti. Kaip Jūs žiūrit į šią problemą?

MIKŠYS: Mano supratimu, problema yra labai paprasta. Jei mes bijosime sovietų labiau, negu jie mūsų bijo, tada žinoma mums reikia pasilaidoti tuojaus pat ant vietos. Jei aš turiu pagrindo jų nesibijoti ir žinau, kad iš to, ką darau, turiu pagrindo jų nesibijoti ir žinau, kad iš to, ką darau, mums nebus žalos, tai aš jokiu būdu nematau prasmės net savo šešėlio bijoti.

AKIRAČIAI: Kur yra toji riba, už kurios prasideda žala?

MIKŠYS: Sveikas protas tai pasako.

AKIRAČIAI: Ar Jūs iš Lietuvos atvažiavusį dainininką pas save priimtumėte?

MIKŠYS: Visuomet. Jei jis norėtų mane matyti, visuomet. Bet kokį žmogų, kuris norėtų mane matyti.

AKIRAČIAI: Tai atvažiavusių dainininkų koncertavimas Jums priimtinas?

MIKŠYS: Kodėl ne? Kas čia baisaus?

AKIRAČIAI: Žiūrint į ateitį, kuria linkme turėtų ryšiai su kraštu eiti? Koks jų tikslas?

MIKŠYS: Jie turėtų žinoti apie mus, o mes turėtumėm žinoti apie juos. Kiek galima geriausiai, plačiausiai, išsamiausiai.

AKIRAČIAI: Jūs minėjote, kad lietuvių spauda kartais vadovaujasi autoritetiniu principu. Ar veiksniai taip pat?

Vardas ir pavardė ŽIBUNTAS Mikšys

Gimimo laikas ir vieta 1923 m. Kaune

Užsiėmimas menininkas

Mokslas Nürnbergo ir Stuttgarto meno akademijos
režisūra Stuttgarte

Gyv. vieta Paryžius

MIKŠYS: Veiksniai be abejo grindžia savo veiklą autoritetiniais principais. Tai institucija, kuri jau yra, okupuotos Lietuvos terminu, atgyvena. VLIKas, persikeldamas į JAV, savo garsiąją rezistenciją labai smarkiai susilpnino. O kad toks VLIKas galėjo sugriūti dėl Vladimirovo atvykimo į kaž kokį susirinkimą kaž kur, tai tik rodo, kad šita institucija jokios prasmės nebeturi ir yra tiktai kaž koks šešėlis smarkiai suneaiškėjusio dalyko.

AKIRAČIAI: VLIKe yra 15 politinių partijų. Jos vistik kažką atstovauja?

MIKŠYS: Kodėl nepaatstovauti kokių dvidešimties viduramžių Lietuvos kunigaikščių: Erdvilo, Edivilo, Butegeidžio, Pukeikio, Vyžeikio ir dar krūvelės? Galima sukurti instituciją, viešą, labai svarbią, kuri kovotų už Lietuvą, bet kurioj būtų atstovaujamas žemaičių kunigaikštis, sūduvių kunigaikštis, žiemgalių kunigaikštis ir, nežinau, koks birbingilų kunigaikštis?

AKIRAČIAI: Jeigu su veiksniais negerai, tai kas daryti?

MIKŠYS: Daryti tai, ką reikia daryti. Negi negalima daryti be jų?

AKIRAČIAI: Tai reikia suprasti kaip individualios akcijos tęsimą?

MIKŠYS: Jeigu organizuotos akcijos, protingos, reikšmingos, efektingos, negali būti, tai be abejo palieka tik individuali.

AKIRAČIAI: Jūs manote, kad ši tamsi lietuviška politinė panorama reiškia ir visuomenės kažkokį nusigyvenimą?

MIKŠYS: Be abejo, nes jei visuomenė nebūtų taip nusigyvenusi, tai ji nepriimtų nė tokių institucijų. Tokie veiksniai būtų seniausiai atsidengę kas jie yra ir netekę bet kokios reikšmės.

AKIRAČIAI: Ar Jūs JAV nematėte vilčių jaunesnėje kartoje?

MIKŠYS: Turiu pasakyti, esu matęs jaunimo, palyginti, ne taip labai daug. Žinoma, visas viltis reikėtų sudėti į jaunimą ir tikėtis, kad bus truputį šviesiau.

AKIRAČIAI: Jei Jūs galėtumėte kreiptis į lietuviškąjį jaunimą užsienyje, ką Jūs pasakytumėte?

MIKŠYS: Viską, ką jums sako, persvarstykit, patys ištyrinėkit ir tada darykit. Jaunimas labai ilgai norėjo viską gauti iš savo tėvukų, dėdžių gatavai sugromuluotą, kad tik galėtų nubėgti į amerikoniškas įstaigas, spaudą ir ten atiduoti. *To per mažai*. Jis turi tezes ne perimti, bet kritiškai perimti, t. y. reikalui esant, jas papildyti, pertvarkyti, arba viską naujai sugalvoti. Deja, mūsų ankstyvesnis jaunimas sugalvoti nieko nenorėjo, tik ką tėveliai sugalvojo kitiems toliau perduoti.

AKIRAČIAI: Ar Jūs nepasistatot į poziciją tų, kurie nori viską sugriauti, bet neduoda aiškių planų naujai visuomenei?

MIKŠYS: Jaunimas visados griovė visas santvarkas. Jaunimas, ateidamas, visuomet atnešdavo naujas mintis, naujus pasisakymus ir naujas pažiūras. Griovimui, kuris yra tik vandalizmas, reikia pasakyti labai aiškų ne. Bet, jei jaunimas ieško naujo, ne vandalizmo aktais ir intelekto prošvaistėmis keičia pasaulį bei griauna esamą santvarką, tai tik valio — griaukim!

AKIRAČIAI: Ir lietuviškas jaunimas tegul griauna?

MIKŠYS: O kuo jis blogesnis už kitus? „Griauna" kabutėse, nes ką gi tas lietuviškas jaunimas turi griauti? Viskas jau sugriuvę.

AKIRAČIAI: Ar su mūsų kultūra tikrai taip blogai? Kaip žiūrit į išleidžiamas knygas, spaudą, parodas ir t. t.?

MIKŠYS: Reikėtų pasakyti, kad mūsų kultūra yra kaip ir ankstyvajam periode, užuomazgoje, ir nereikia manyti, kad esame atidengę kažkokius lobius, kuriais galėtumėm nustebinti visą pasaulį, kaip eilė optimistų bando įtikinti. Tik imsi, išversi ir visas pasaulis nustebs ir iš kojų išvirs: kas per gilybė!

AKIRAČIAI: Diskusijose dėl ryšių su kraštu dažnai statomas klausimas, ar pirma valstybingumo idėja, ar kultūros ir tautos idėja?

MIKŠYS: Tų dviejų idėjų negalima skirti. Taip kaip vandenyje deguonis ir vandenilis sudaro visumą, taip ir čia abi idėjos yra dalys visumos, kuri niekad neturi būti pamiršta. Jeigu kartais ir būtų tvirčiau palaikoma viena pusė, tai nereiškia, kad kita pusė gali būti iš akių išleista.

AKIRAČIAI: Tačiau kai kurie iš Lietuvos atvažiavusieji sako, kad dabar reikia daugiau akcentuoti kultūrą.

MIKŠYS: Tegul jie sako, ką jie nori, bet mes turime žinoti, ko mes norime ir kas mums rūpi. Nereikia pamiršti, kad daug kas, kas sakoma, būtų kitaip sakoma, jeigu aplinkybės būtų kitokios: daug žmonių, atvažiavę čia, nesijaučia savam kailyje ir kol pasako iš viso tai, ką jie norėtų pasakyti, reikia laiko. O šito laiko kartais nebūna, nebūna kartais ir net progų, ne tiktai laiko.

AKIRAČIAI: Ar Jūs prisidedate prie AKIRAČIŲ?

MIKŠYS: Taip. Jie yra vienas iš šviesiausių momentų paskutiniaisiais metais tremtyje. Neremti AKIRAČIŲ, sakyčiau, būtų savižudybė. Jeigu kas nors dar pasakoma ir skaudžiai juokingi dalykai atidengiami, tai ką kita spauda tiesiog susiriesdama slepia, tai, ačiū Dievui, tik AKIRAČIŲ dėka.

AKIRAČIAI: Ar šitokia kritika visuomenės nežudo?

MIKŠYS: Tikras dalykas, kad kritika ir tiktai kritika būtų pragaištinga, jei mūsų visuomenė būtų labai kritiška. Bet mūsų visuomenei kritiškumo tiesiog juokingai trūkstta, tad kritiškumo mums dar visai eilei metų negalės būti per daug.

AKIRAČIAI: Ar nebijot, kad jaunesnieji, per kritiką pasipiktinę esama padėtim, visai atsisuktų nuo visuomenės?

MIKŠYS: Jaunesnieji atsisukti gali nuo melo, o ne nuo tiesos. Jeigu kritika yra tiesos atidengimas, tai mes tik per ją turėsime jaunimą savo pusėje. Mes jaunimą galime tik tuščiažodžiaimais, melais ir kokiomis tuštybėmis atbaidyti, bet jokiu būdu ne kritišku ir tiesą atskleidžiančiu pasisakymu.

AKIRAČIAI: Pas mus dėl aštrios kritikos, ryšių su kraštu ir pan. žmonės buvo apšaukti įtartinais asmenimis.

MIKŠYS: Pas mus šmeižtų gyva pekla. Ar naujiena, kad pas mus žmonės apšaukiami be jokio pagrindo, suvedinėjant asmeniškas sąskaitas ar dėl kitų kiauliškų priežasčių? Jei pas mus bijosi įtarinėjimų, tai gali tiesiai pasilaidoti, nes lietuviai šmeižimuose, įtarinėjimuose yra pasauliniai rekordistai.

AKIRAČIAI: Ar tame nematot sveikos visuomenės apsisaugojimo priemonės?

MIKŠYS: Tai būtų sveika apsisaugojimo priemonė, jeigu ji būtų labai dozuota. Deja, pas mus šito gero yra baisus perteklius.

AKIRAČIAI: Kurioj vietoj stovit politiniame gyvenime?

MIKŠYS: Stoviu už akciją ir sveiką protą.

AKIRAČIAI: Ką Jūs norite pasakyti savo kūryba?

MIKŠYS: Savo kūryba sakau tik tai, kas mane domina, mane liečia, mane jaudina.

AKIRAČIAI: Ar Jūs save laikot angažuotu menininku-kūrėju?

MIKŠYS: Angažuotu sau.

AKIRAČIAI: Bet ir visuomenei?

MIKŠYS: Be abejo. Žmogus negyveni tuščioje erdvėje. Pritardamas ar nepritardamas aplinkai, santvarkai, esi užsiangažavęs tam tikrai gyvenimo formai. Mikšys yra angažuotas ideališkai visuomenei, kurios reikia siekti.

AKIRAČIAI: Kokioj evoliucijos stadijoj yra kūryba Lietuvoje?

MIKŠYS: Ją pažįstu tik iš atsiunčiamų leidinių ir spaudos. Apie dailę galėčiau pasakyti, kad pastebimas didžiulis šuolis pirmyn: dailininkai ima dirbti tose srityse, kurios anksčiau buvo apšauktos buržuaziniu formalizmu arba kitokiomis baisybėmis.

AKIRAČIAI: Kaip vertinate Paryžiuje rodytą V. Žalakevičiaus filmą?

MIKŠYS: Filmą reikia būtinai pamatyti, norint orientuotis kas vyksta Lietuvoje ir kas ten iš viso šiuo metu daroma. Jokios abejonės nėra, kad į šitą filmą, kaip ir į kiekvieną mus iš Lietuvos pasiekiantį kūrinį, reikia žiūrėti kritiškai ir matyti ir gerasias, ir blogasias puses. Lietuvoje žmonės dirba rimtai ir, rimtai dirbant, negali nebūti gerų pusių, kurios mums turi būti žinomos.

AKIRAČIAI: Ar mes galime turėti įtakos lietuviškai kūrybai?

MIKŠYS: Galėtumėm, jei mūsų pasiekimai galėtų pasiekti Lietuvą, jei žmonės galėtų mūsų veiklą plačiau, pilniau sekti, kas bent dabar yra beveik neįmanoma.

AKIRAČIAI: Ar užsienio lietuvių dainininkų gastrolės, menininkų darbų parodos Lietuvoje būtų naudingos?

MIKŠYS: Nepaprastai, nepaprasčiausiai, jei tik visa tai būtų įsileidžiama.

AKIRAČIAI: Atsisveikindamas su žmogum iš krašto, ką jam pasakytumėt?

MIKŠYS: Pasakyčiau: būkite tvirti ir tebūna jūsų žvilgsniai aštrūs.

88.314.150